

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΠΑΛΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ)
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2015-2016

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
του **Ευσταθίου Αποστόλου Μουνταλά**
A.M.: 1646

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΚΛΗΡΟΝΟΜΗΤΗΡΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΚΠολΔ

Επιβλέποντες:

1. Γεώργιος Σινανίδης
2. Ιωάννης Δεληκωστόπουλος
3. Νικόλαος Κατηφόρης

Αθήνα, Νοέμβριος 2017

Copyright © [*Ευστάθιος Αποστόλου Μουνταλάς, Μάιος 2018*]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Από τη θέση αυτή, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το **Κοινοφελές Ίδρυμα Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης** για την εκ μέρους του ευγενική χορήγηση υποτροφίας προς εμένα για την παρακολούθηση του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Β' Τομέα Ιδιωτικού Δικαίου (κατεύθυνση Πολιτικής Δικονομίας). Επίσης, ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα Καθηγητή μου, **κύριο Γεώργιο Σινανίδη**, Λέκτορα της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών για τη συνδρομή του στην κατάσχεση των θεματικών ενοτήτων, που αποπειράθηκα να πραγματευτώ στο παρόν πόνημα, την υπόδειξη χρήσιμων συμβουλών, την καλή του διάθεση και για το όλο ενδιαφέρον του καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους **γονείς μου Απόστολο και Γεωργία, τον αδερφό μου Γεώργιο και όλους τους φίλους και γνωστούς μου** για την ηθική στήριξη που μου προσέφεραν κατά το διάστημα εκπόνησης της διπλωματικής αυτής εργασίας, την οποία και τους αφιερώνω.

Περιεχόμενα

§1. Εισαγωγή.....	5
§ 1.1. Η έννοια του κληρονομητηρίου, η νομοθετική εξέλιξη και η νομική φύση αυτού.....	5
§ 1.2. Οι ανάγκες που εξυπηρετεί το κληρονομητήριο	13
§2. Ζητήματα νομιμοποίησης.....	16
§ 2.1 Ο κληρονόμος.....	17
§ 2.2. Ο καταπιστευματοδόχος.....	23
§ 2.3. Ο κληροδόχος	26
§ 2.4 Ο εκτελεστής διαθήκης	29
§ 2.5 Άλλα πρόσωπα της κληρονομίας.....	30
§ 2.6 Οι δανειστές της κληρονομίας και του κληρονόμου	31
§3. Η αίτηση	34
§ 3.1 Τα στοιχεία της αίτησης.....	34
§ 3.2 Αρμοδιότητα.....	41
§ 3.3 Διαδικασία – Παράλληλες διαδικασίες.....	42
§ 3.4 Ζητήματα απόδειξης	44
§ 3.5 Οι δυνατότητες του δικαστή και η διαδικασία	47
§ 4. Συμμετοχή τρίτων προσώπων.....	51
§ 4.1 Παρέμβαση	51
§ 4.2 Φύση και άσκηση αυτής.....	53
§5. Η έκδοση της απόφασης.....	56
§ 5.1. Η αποδοχή της αίτησης	56
§5.1.1. Το τεκμήριο.....	59
§ 5.1.2. Η δημόσια πίστη.....	61
§ 5.1.3. Ένδικα μέσα	64
§ 5.2 Η απόρριψη της αίτησης	65
§ 6. Δεδικασμένο από την απόφαση;	67
§7. Ανακριβές κληρονομητήριο.....	72
§ 7.1. Έννοια και περιπτώσεις ανακριβούς κληρονομητηρίου	72
§ 7.2. Ένδικα βοηθήματα κατά του ανακριβούς κληρονομητηρίου.....	76
§ 7.3. Νομιμοποιούμενα πρόσωπα	77
§ 7.4. Περιεχόμενο του ενδίκου βοηθήματος και η ακολουθητέα διαδικασία	79

§ 7.5. Οι συνέπειες από την έκδοση της απόφασης.....	82
§ 7.6. Ένδικα μέσα κατά της απόφασης	84
§ 8. Επίλογος – συμπεράσματα.....	87
Βιβλιογραφία	90

§1. Εισαγωγή

Το κληρονομητήριο αποτελεί θεσμό του αστικού δικαίου με πολύ μεγάλη χρησιμότητα στις συναλλαγές. Είναι θεσμός του κληρονομικού δικαίου και συνιστά ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια του κατόχου του, αλλά συνάμα και μια ασφαλιστική δικλείδα για τον τρίτο συναλλασσόμενο με τον κατέχοντα κληρονομητήριο. Παρόλο που οι συνέπειες του κληρονομητηρίου αναπτύσσονται κυρίως στο πλαίσιο του ουσιαστικού αστικού δικαίου, παρουσιάζει και ιδιαίτερο δικονομικό ενδιαφέρον. Επιλογή σημαντικών δικονομικών ζητημάτων που αναφύονται από την έκδοση του κληρονομητηρίου θα αποτελέσουν αντικείμενο της εργασίας μας. Η ανάλυσή μας θα περιοριστεί σε ζητήματα που προκύπτουν από την έκδοση κληρονομητηρίου κατά τον ΚΠολΔ, χωρίς να υπεισέλθουμε σε ζητήματα που αφορούν στο ευρωπαϊκό κληρονομητήριο.

§ 1.1. Η έννοια του κληρονομητηρίου, η νομοθετική εξέλιξη και η νομική φύση αυτού

Το κληρονομητήριο είναι ένα πιστοποιητικό, το οποίο χορηγεί, κατόπιν σχετικής διάταξης του Ειρηνοδίκη (μετά τον ν. 4055/2012, άρθρο 5 § 1) ή και με έκδοση απόφασης από το Ειρηνοδικείο σε περίπτωση που υπάρξει παρέμβαση τρίτου, ύστερα από σχετική αίτηση νομιμοποιούμενου προσώπου, ο γραμματέας του δικαστηρίου της κληρονομίας και το οποίο βεβαιώνει ότι το πρόσωπο που κατονομάζεται σε αυτό με συγκεκριμένη κληρονομική ιδιότητα έχει το κληρονομικό δικαίωμα που αναγράφεται στο κληρονομητήριο με τους τυχόν περιορισμούς που ρητώς αναγράφονται στο κληρονομητήριο και χωρίς άλλους περιορισμούς, οι οποίοι δεν αναγράφονται στο κληρονομητήριο¹.

Αξίζει να αναφερθεί ότι πριν τον ν. 4055/2012 υπήρχε διχογνωμία για το εάν το κληρονομητήριο ήταν η δικαστική απόφαση ή το πιστοποιητικό που εξέδιδε ο γραμματέας, δοθέντος ότι πριν τον ν. 4055/2012 το κληρονομητήριο εκδιδόταν κατόπιν δικαστικής απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου, ενώ πλέον με το

¹ *Απ. Γεωργιάδης*, Εγχειρίδιο Κληρονομικού Δικαίου, συντετημένη έκδοση προς χρήση των φοιτητών, 2011, σ. 653· *Ψούνη*, Κληρονομικό Δίκαιο, τ. II, 2016, σ. 371· *Χαμηλοθώρης/ Χαρ. Κλουκίνας/ Θεμ. Κλουκίνας (- Γιαννοπούλου)*, Εκουσία Δικαιοδοσία, Θεωρία – Νομολογία, 2001, αρ. 1814· *Απ. Γεωργιάδης (- Χελιδόνης)*, Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, τ. II, Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα άρθρα 1956-1966, αρ. 8· *Κεραμεύς/ Κονδύλης/ Νίκας (- Αρβανιτάκης)*, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, άρθρο 819, αρ. 1.

άρθρο 5 § 1 του ν. 4055/2012 η αρμοδιότητα ανήκει στον Ειρηνοδίκη, ο οποίος διατάσσει τον γραμματέα της κληρονομιάς να εκδώσει το πιστοποιητικό.

Πριν αναφερθούμε στη διχογνωμία που επικρατούσε για τη νομική φύση του κληρονομητηρίου, να σημειώσουμε ότι ο ν. 4055/2012 επέφερε σημαντική αλλαγή στη νομοθετική ρύθμιση του κληρονομητηρίου. Η πρώτη βασική αλλαγή ήταν ότι η αρμοδιότητα έκδοσης του κληρονομητηρίου ανήκει πλέον στον Ειρηνοδίκη. Ειδικότερα, η διάταξη του άρθρου 5 ν. 4055/2012 μετέφερε την αρμοδιότητα από το Μονομελές Πρωτοδικείο, το οποίο ήταν παλαιότερα το Δικαστήριο της κληρονομιάς, δυνάμει του προϊσχύοντος άρθρου 810 ΚΠολΔ, στον Ειρηνοδίκη του δικαστηρίου της κληρονομιάς, το οποίο πλέον είναι το Ειρηνοδικείο του τόπου όπου ο κληρονομούμενος είχε κατά τον χρόνο του θανάτου του την κατοικία του ή τη διαμονή του.

Και να μεν το ζήτημα της μεταφοράς της αρμοδιότητας καταρχήν δεν εγείρει αντιρρήσεις, εντούτοις η φαινομενικά αυτή αθώα νομοθετική μεταβολή δημιουργεί κάποια προβλήματα. Η διάταξη του άρθρου 1956 ΑΚ δεν τροποποιήθηκε. Το άρθρο αυτό από μόνο του δεν δημιουργεί ζητήματα, αλλά τα υπόλοιπα άρθρα του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό και με τις διατάξεις των άρθρων 819-820 ΚΠολΔ δημιουργούν μια νομοθετική αντίφαση, η οποία έχει τύχει της έντονης κριτικής από τη θεωρία.

Αν δεχτούμε την αρχή ότι ο νεότερος κανόνας δικαίου καταργεί τον παλαιότερο (*lex posterior derogat legi priori*), τότε οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες του ΚΠολΔ υπερισχύουν των κανόνων του ΑΚ. Όμως, και οι διατάξεις του ΚΠολΔ, όπως είναι διατυπωμένες, αποτελούν αναιτιολόγητο ρήγμα στην αρχή της προφορικότητας που διέπει όλες ανεξαιρέτως τις διαδικασίες του πρώτου βαθμού, επομένως και τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας.

Το νέο νομοθετικό status ως προς την έκδοση του κληρονομητηρίου μεταβάλλει το παλαιό καθεστώς. Πιο συγκεκριμένα, με το παλαιό σύστημα, όπου το κληρονομητήριο παρεχόταν από το Μονομελές Πρωτοδικείο, λάμβανε χώρα συζήτηση της αίτησης και στη συνέχεια εκδιδόταν δικαστική απόφαση, η οποία διέτασσε το γραμματέα του Δικαστηρίου να χορηγήσει στον αιτούντα το πιστοποιητικό του κληρονομικού του δικαιώματος (κληρονομητήριο). Με τη νέα πλέον διαδικασία, ο Ειρηνοδίκης του Δικαστηρίου της κληρονομιάς οφείλει να αναρτά την αίτηση για έκδοση του κληρονομητηρίου για 10 ημέρες σε ειδικό χώρο του Ειρηνοδικείου προς το σκοπό άσκησης παρέμβασης από όποιον έχει έννομο

συμφέρον². Η διάταξη υπονοεί ότι αν παρέλθει άπρακτη η ως άνω προθεσμία χωρίς να ασκήσει κάποιος παρέμβαση, ο Ειρηνοδίκης στην περίπτωση αυτή είναι υποχρεωμένος να προχωρήσει στην έκδοση διάταξης, με την οποία δίνει εντολή στον γραμματέα να χορηγήσει το πιστοποιητικό του κληρονομικού δικαιώματος στον αιτούντα. Αν, όμως, ασκηθεί παρέμβαση, ορίζει δικάσιμο για συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο³.

Στη νέα αυτή διαδικασία που εισήγαγε ο ν. 4055/2012 για την έκδοση κληρονομητηρίου έχουν ασκηθεί αντιρρήσεις αναφορικά με την απόκλιση της διαδικασίας από την αρχή της προφορικότητας, η οποία είχε καθιερωθεί με το ν. 2915/2001. Έχουν διατυπωθεί⁴, με άλλα λόγια, αμφιβολίες για τη συνταγματικότητα των διατάξεων αυτών, οι οποίες δεν αναφέρονται σε κάποια δικαστική διαδικασία, καθώς και η συμβατότητά τους με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Πάντως, οι ίδιες φωνές διατυπώνουν την άποψη ότι ο δικαστής σε κάθε περίπτωση είναι υποχρεωμένος να εξετάσει ουσιαστικά και λεπτομερώς τα προσκομιζόμενα από τον αιτούντα έγγραφα, πριν εκδώσει τη διάταξή του, η οποία στην ουσία αποτελεί δικαστική απόφαση.

Επίσης, η διάταξη του άρθρου 1959 ΑΚ που προβλέπει ότι ο δικαστής μπορεί να προβαίνει σε δημοσιεύσεις στον τύπο ή σε κλήτευση μαρτύρων έρχεται εκ πρώτης όψεως σε αντίθεση με τη διάταξη του άρθρου 819 ΚΠολΔ. Εντούτοις, έχει υποστηριχθεί⁵ και ορθώς ότι ο δικαστής προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση και να εκτιμήσει ορθώς τα προσκομιζόμενα έγγραφα, μπορεί να ζητήσει να παρουσιαστούν μάρτυρες και γενικά να διεξάγει κανονική διαδικασία πριν εκδώσει τη διάταξή του. Τούτο είναι εύλογο λόγω των συνεπειών που συνοδεύουν την έκδοση του κληρονομητηρίου και της σπουδαιότητάς του για τις συναλλαγές⁶. Επομένως, υποστηρίζεται⁷ ότι εισάγεται με τις νέες διατάξεις του ΚΠολΔ δυνητική μόνον απόκλιση από την αρχή της προφορικότητας και ο δικαστής έχει πάντοτε τη διακριτική ευχέρεια να ζητήσει – αφού αυτό του επιτρέπει και η ίδια η ακολουθητέα διαδικασία (ΚΠολΔ 744) της εκουσίας δικαιοδοσίας – παν ό, τι είναι απαραίτητο προκειμένου να διακριβώσει την βασιμότητα της αίτησης.

² Η πρακτική αξία της διάταξης θα σχολιαστεί στον οικείο τόπο (βλ. § 4)

³ Χελιδόνης, ό.π., Εισαγ. Παρατ. στα άρθρα 1956-1966 ΑΚ, αρ. 1.

⁴ Χελιδόνης, ό.π., αρ. 2.

⁵ Χελιδόνης, ό.π., αρ. 2.

⁶ Επ' αυτού, βλ. § 1.2.

⁷ Χελιδόνης, ό.π., αρ. 2.

Ο νομοθέτης επιλέγει να υπαγάγει την αίτηση για έκδοση κληρονομητηρίου στην πιο γρήγορη και ευέλικτη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας⁸. Η επιλογή της διαδικασίας υπήρξε συνειδητή για τον νομοθέτη, καθώς με αυτόν τον τρόπο αποφεύγονται οι διατυπώσεις και οι καθυστερήσεις της τακτικής διαδικασίας. Το κληρονομητήριο αποτελεί έναν θεσμό που αποσκοπεί να διευκολύνει κι όχι να δυσχεράνει τις συναλλαγές. Αν, λοιπόν, για την έκδοσή του απαιτούνταν υπερβολικές διατυπώσεις, αυτό θα απωθούσε τους συναλλασσομένους από το να προσφύγουν στη συγκεκριμένη διαδικασία και τελικά θα εκμηδενιζόταν η σημασία του.

Ορθά επισημαίνεται⁹ ότι η επιλογή της διαδικασίας της εκουσίας δικαιοδοσίας δεν θα πρέπει να οδηγεί σε παραγκωνισμό βασικών δικονομικών αρχών, όπως εκείνη της αρχής της προφορικότητας και να καθιστά την έκδοση του κληρονομητηρίου τυπική απλώς διαδικασία. Κατά μία άποψη¹⁰, αν ο δικαστής έχει αμφιβολίες για την ύπαρξη και την έκταση του κληρονομικού δικαιώματος από τα προσκομιζόμενα έγγραφα, θα πρέπει να απορρίψει την αίτηση, διότι το ανακριβές κληρονομητήριο συνεπάγεται σε αυτή την περίπτωση κινδύνους για τις συναλλαγές. Όμως, αντιπροτείνεται¹¹ και ορθώς, ότι ο δικαστής θα πρέπει να λάβει πρωτοβουλία, ώστε να καλέσει μάρτυρες και να διεξαγάγει κανονικά τη διαδικασία, προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση πριν απορρίψει την αίτηση, διότι άλλως υπονομεύεται και η ίδια η ταχύτητα της διαδικασίας.

Συμπερασματικά, η έκδοση του κληρονομητηρίου υπέστη σοβαρή μεταβολή με τον ν. 4055/2012. Τα νέα άρθρα 819-820 έρχονται σε φαινομενική αντίθεση με τις διατάξεις των άρθρων 1956 επ. ΑΚ. Προτείνεται¹², όμως, συνδυαστική εφαρμογή των δύο ομάδων διατάξεων με τελολογική συστολή των ΚΠολΔ 819-820. Ο δικαστής αν σχηματίζει πλήρη δικανική πεποίθηση από τα προσκομιζόμενα έγγραφα δεν είναι υποχρεωμένος να ζητά τη διεξαγωγή δίκης με εξέταση μαρτύρων κλπ. Αν, όμως, έχει οποιαδήποτε αμφιβολία, τότε δεν θα πρέπει να διστάζει να χρησιμοποιεί όλες τις δυνατότητες που του παρέχει ο νόμος προτού δεχτεί ή απορρίψει την αίτηση. Επομένως, παρόλο που εκ πρώτης όψεως φαίνεται να υπάρχει παραμερισμός της

⁸ Αναλυτικότερα, βλ. § 3.3.

⁹ Χελιδόνης, ό.π., αρ. 4.

¹⁰ Βάρκα – Αδάμη, Το κληρονομητήριο, β' έκδ. 2013, σ. 102 με έμφαση στην βιβλιογραφική υποσημείωση 5.

¹¹ Χελιδόνης, ό.π., αρ. 5.

¹² Χελιδόνης, ό.π., αρ. 6.

προφορικότητας της διαδικασίας, εντούτοις, ο δικαστής και στα πλαίσια των εξουσιών που του παρέχει η εκουσία δικαιοδοσία, μπορεί να ζητήσει να διεξαχθεί κανονικά διαδικασία, πριν εκδώσει τη διάταξή του, προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση.

Για να επανέλθουμε, όμως, στο αρχικό ζήτημα περί της διχογνωμίας που προέκυψε, αναφορικά με τη νομική φύση του κληρονομητηρίου σημειώνουμε τα ακόλουθα. Υπό το δίκαιο που ίσχυε πριν την τροποποίηση δια του ν. 4055/2012 υπήρξε διχογνωμία για το εάν το κληρονομητήριο αποτελούσε θεσμό του ουσιαστικού ή του δικονομικού δικαίου¹³. Επίσης, γεννήθηκε διχογνωμία στη θεωρία για το εάν το κληρονομητήριο αποτελούσε το πιστοποιητικό απλώς που θα εξέδιδε ο γραμματέας του δικαστηρίου της κληρονομιάς βάσει της απόφασης (κατά περίπτωση και της διάταξης) του δικαστή ή αν αποτελούσε την ίδια την απόφαση που διέτασσε τον γραμματέα της κληρονομιάς να χορηγήσει στον αιτούντα το πιστοποιητικό¹⁴.

Κατά μία πρώτη άποψη¹⁵, η οποία στηρίζεται στο γράμμα των διατάξεων των άρθρων 1956, 1960 και 1964 ΑΚ, το κληρονομητήριο είναι το πιστοποιητικό που εκδίδεται από τον γραμματέα σε συμμόρφωση προς την απόφαση που εξέδωσε ο δικαστής. Ειδικότερα, η άποψη αυτή στηρίζεται και στον νομοθετικό ορισμό του κληρονομητηρίου (ΑΚ 1956), αλλά και στις έννοιες «παράδοση» «αφαίρεση» που αντικείμενο αυτών είναι το πιστοποιητικό.

Κατά τη δεύτερη άποψη¹⁶, το κληρονομητήριο είναι η δικαστική απόφαση που διατάζει τον γραμματέα της κληρονομιάς. Η άποψη αυτή στηριζόταν στο επιχείρημα ότι οι ρυθμίσεις περί κληρονομητηρίου είχαν προέλθει από τις αντίστοιχες γερμανικές, αλλά έκρινε ότι μεταξύ των δύο συστημάτων δεν υπήρχε ταυτότητα και για τον λόγο αυτόν το κληρονομητήριο δεν θα έπρεπε να θεωρηθεί το πιστοποιητικό, αλλά η απόφαση που προηγείται αυτού και που διατάσσει τη χορήγηση αυτού.

Κατά μία τρίτη¹⁷, τέλος, άποψη, το κληρονομητήριο είναι και το πιστοποιητικό και η δικαστική απόφαση που προηγείται αυτού. Κατά την άποψη αυτή, στις

¹³ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 20. Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 654. Ψούνη, ό.π., σ. 371-372.

¹⁴ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 17.

¹⁵ Βλ. αναλυτικά Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 17 επ. με τις εκεί αναλυτικές παραπομπές. Έτσι και ο Μπέης, Πολιτική Δικονομία, Γενικές Αρχές και Ερμηνεία κατ' άρθρον, 1974-1994, άρθρο 819, παρ. 3.

¹⁶ Βλ. υποσημ. 15.

¹⁷ Βλ. υποσημ. 15.

συναλλαγές είναι δυνατό και μόνη η δικαστική απόφαση να θεωρηθεί κληρονομητήριο. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση συναλλαγών με Τράπεζες.

Κατά τη γνώμη μας, από τις τρεις διατυπωθείσες απόψεις για τη νομική φύση του κληρονομητηρίου προκριτέα είναι η πρώτη άποψη, η οποία θεωρεί το κληρονομητήριο πιστοποιητικό¹⁸. Πράγματι, το κληρονομητήριο είναι το δικαστικό εκείνο πιστοποιητικό, το οποίο εκδίδεται από το γραμματέα του δικαστηρίου της κληρονομίας ύστερα από σχετική διάταξη του Ειρηνοδίκη¹⁹. Το πιστοποιητικό αυτό εκδίδεται κατόπιν διαδικασίας που ακολουθείται με βάση την εκουσία δικαιοδοσία. Ο νομοθέτης επέλεξε να παρεμβάλλεται δικαστική κρίση – έστω και με τη μορφή διάταξης του Ειρηνοδίκη και πάντως με τις προϋποθέσεις που αναφέραμε προηγουμένως – διότι έτσι εξασφαλίζονται μεγαλύτερα εχέγγυα ορθότητας. Επίσης, η παρεμβολή του Ειρηνοδίκη κρίνεται απαραίτητη, αν σκεφτούμε τις σπουδαιότερες συνέπειες που έχει το κληρονομητήριο για τις συναλλαγές. Όμως, η παρεμβολή αυτή του Ειρηνοδίκη δεν μετατρέπει το κληρονομητήριο σε δικαστική απόφαση²⁰.

Να σημειώσουμε ότι στη Γερμανία η έκδοση κληρονομητηρίου σε κάποιες περιπτώσεις επιτρέπεται να γίνει χωρίς την παρεμβολή δικαστή. Ειδικότερα, αυτό συμβαίνει στην περίπτωση της διαδοχής εξ αδιαθέτου, όπου επιτρέπεται η έκδοση κληρονομητηρίου από δικαστικό επιμελητή – *Rechtspfleger* – ή και από συμβολαιογράφο σε κάποια ομόσπονδα κράτη²¹. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ακόμη κι εκεί αν πρόκειται για διαδοχή εκ διαθήκης ή εάν προκύψει γενικά κάποια αμφιβολία ως προς τα πρόσωπα που είναι κληρονόμοι εξ αδιαθέτου, τότε η έκδοση του κληρονομητηρίου απαιτεί παρέμβαση του δικαστή, όπου και παραπέμπεται η υπόθεση.

Εξάλλου, διχογνωμία υπήρξε ως προς το εάν το κληρονομητήριο αποτελεί θεσμό του ουσιαστικού ή του δικονομικού δικαίου. Υποστηρίχθηκε²² ότι το ζήτημα έλαβε πολύ μεγάλες διαστάσεις και δίχασε πολύ θεωρία και νομολογία. Από το εάν το

¹⁸ Υπέρ της άποψης αυτής τάσσεται ο *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 654· *Ψούνη*, ό.π., σ. 373.

¹⁹ *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 654.

²⁰ *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π.

²¹ *Χελιδόνης*, ό.π., Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 1956-1966 ΑΚ, αρ. 3. Ειδικότερα, στο γερμανικό δίκαιο προβλέπεται η δυνατότητα του *Rechtspfleger* να έχει αρμοδιότητα στην έκδοση κληρονομητηρίου, κυρίως όταν δεν υπάρχει διαθήκη (*Palandt*, *Bürgerliches Gesetzbuch*, 76. Auflage, § 2353, αρ. 6).

²² Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 20.

κληρονομητήριο χαρακτηριστεί ως ουσιαστικού ή ως δικονομικού δικαίου θεσμός εξαρτάται το ζήτημα της διεθνούς δικαιοδοσίας. Ειδικότερα, αν χαρακτηριστεί θεσμός του ουσιαστικού δικαίου, τότε θα εφαρμοστεί η *lex causae*²³ και θα θεωρηθεί κληρονομική σχέση, ώστε επιτρέπεται η χορήγησή του σε αλλοδαπούς αιτούντες μόνο εφόσον το δίκαιο της ιθαγενείας τους αναγνωρίζει τον ίδιο ή παρόμοιο θεσμό, ειδάλλως η αίτηση θα απορριφθεί²⁴. Αν το κληρονομητήριο χαρακτηριστεί ως θεσμός του δικονομικού δικαίου, τότε θα εφαρμοστεί η *lex fori* κι έτσι το δικαστήριο θα χορηγήσει το κληρονομητήριο στον αιτούντα ανεξάρτητα αν το δίκαιο της ιθαγενείας του αιτούντος προβλέπει τον ίδιο ή παρόμοιο θεσμό.

Κατά την κρατούσα άποψη²⁵, την οποία κρίνουμε ορθότερη, το κληρονομητήριο έχει διφυή χαρακτήρα και ως προς τις προϋποθέσεις έκδοσής του αποτελεί θεσμό του δικονομικού δικαίου, ενώ οι συνέπειές του αναπτύσσονται πρωτίστως στο ουσιαστικό δίκαιο και αντανακλαστικά και στο δικονομικό δίκαιο.

Τέλος, όπως θίξαμε και προηγουμένως, οι διατάξεις του ΚΠολΔ είναι χρονικά μεταγενέστερες των αντίστοιχων του ΑΚ επί του ζητήματος. Οπότε, γεννήθηκε το ζήτημα εάν ο νεότερος κανόνας δικαίου αντικατέστησε και κατήργησε τον παλαιότερο, αφού παρουσιάσαμε προηγουμένως τα θέματα που δημιουργούνται από τα δύο συστήματα κανόνων δικαίου. Όμως, κατά την κρατούσα γνώμη²⁶, τα δύο συστήματα κανόνων εφαρμόζονται παραλλήλως με την απαραίτητη κάθε φορά συσταλτική ή διασταλτική ερμηνεία αυτών.

Το κληρονομητήριο είναι ένα δημόσιο έγγραφο, αφού εκδίδεται από τον γραμματέα του δικαστηρίου της κληρονομιάς²⁷. Βέβαια, όπως είναι γνωστό, τα δημόσια έγγραφα έχουν αυξημένη αποδεικτική δύναμη. Ο χαρακτηρισμός αυτός είναι σωστός καταρχήν, αφού όντως το κληρονομητήριο συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά του δημοσίου εγγράφου. Πιο συγκεκριμένα, συντάσσεται από πρόσωπο που ασκεί

²³ Για τις έννοιες *lex fori* και *lex causae* παραπέμπουμε αντί πολλών σε Παπασιώπη – Πασιά, σε *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Γραμματικάκη – Αλεξίου/ Παπασιώπη – Πασιά/Βασιλακάκη*, 2012, σ. 60 επ.

²⁴ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 21.

²⁵ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 654· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 22· Ψούνη, ό.π., σ. 373-374.

²⁶ Γεωργιάδης/ Σταθόπουλος (-Κλαμαρής), *Αστικός Κώδιξ*, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Χ, άρθρο 1956, αρ. 2.

²⁷ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 654. Άλλωστε, το κληρονομητήριο μεταγράφεται δυνάμει της ΑΚ 1195 § 2. Από αυτό προκύπτει ότι το κληρονομητήριο είναι δημόσιο έγγραφο, καθώς μεταγράφονται μόνο δημόσια έγγραφα.

δημόσια λειτουργία, το οποίο είναι καθ' ύλην, κατά λειτουργία και κατά τόπον αρμόδιο για τη σύνταξή του, ενώ έχει τηρηθεί η διαδικασία εκδόσεώς του²⁸. Όπως, όμως, θα σημειώσουμε και στον οικείο τόπο²⁹, το κληρονομητήριο παράγει το τεκμήριο της κληρονομικής ιδιότητας του αιτούντος, αλλά το τεκμήριο αυτό είναι μαχητό και επιτρέπεται ανταπόδειξη. Το κληρονομητήριο πρέπει να θεωρηθεί έγγραφο μαρτυρίας, καθώς βεβαιώνει ένα συγκεκριμένο νομικό γεγονός³⁰, ήτοι την κληρονομική ιδιότητα με τους περιορισμούς που τυχόν αναγράφονται σε αυτό, ενώ ουδόλως αποδεικνύει πραγματικά περιστατικά³¹. Το πρόβλημα, όμως, γεννάται επειδή για τα έγγραφα μαρτυρίας δεν υπάρχει κάποια ρητή διάταξη στον ΚΠολΔ αναφορικά με την αποδεικτική τους δύναμη. Κατά μία άλλη άποψη³², τα δημόσια έγγραφα μαρτυρίας έχουν κατά του δηλούντος αποδεικτική δύναμη εξώδικης ομολογίας, ενώ υπέρ αυτού χρησιμεύει για τη συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων και επομένως, για αυτά ισχύει πάντοτε η ελεύθερη εκτίμησή τους.

Εντούτοις, το κληρονομητήριο δεν ενδιαφέρει τόσο ως έγγραφο. Εκείνο που είναι κρίσιμο είναι το τεκμήριο που περιέχει το κληρονομητήριο. Αυτό επειδή είναι μαχητό, μπορεί να ανατραπεί με απόδειξη του αντιθέτου. Δικονομικά το κληρονομητήριο θα χρησιμεύσει στα πλαίσια δίκης για το κληρονομικό δικαίωμα που πιστοποιεί. Επομένως, φρονούμε ότι θα πρέπει να τύχει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 338 § 2 ΚΠολΔ. Επειδή το κληρονομητήριο οπλίζεται με το τεκμήριο των ΑΚ 1962 και ΚΠολΔ 821, το βάρος απόδειξης κατανέμεται διαφορετικά, όπως θα αναλύσουμε παρακάτω. Ήδη κλασικοί καθηγητές του Αστικού και του Δικονομικού Δικαίου, όπως ο Μαριδάκης και ο Μητσόπουλος, υποστήριξαν και ορθώς ότι το κληρονομητήριο αποτελεί ένα ιδιόρρυθμο δημόσιο έγγραφο, το οποίο δεν αποδεικνύει σε κάθε περίπτωση με πλήρη αποδεικτική δύναμη την ύπαρξη κληρονομικού δικαιώματος, αν και πρόκειται για δημόσιο έγγραφο, αλλά αποτελεί τελικώς ένα αποδεικτικό μέσο, το οποίο περιέχει νόμιμο μαχητό τεκμήριο για την κληρονομική ιδιότητα του αιτούντος που αναφέρεται σ' αυτό³³.

²⁸ Νικολόπουλος, Δίκαιο Αποδείξεως, 2011, σ. 292-293.

²⁹ Βλ. § 5.3.1.

³⁰ Για τον ορισμό του εγγράφου μαρτυρίας βλ. Νικολόπουλο, ό.π., σ. 288.

³¹ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 655.

³² Νικολόπουλος, ό.π., σ. 306.

³³ Έτσι και ο Κλαμαρής, ό.π., Εισαγωγικές Παρατηρήσεις στα άρθρα 1956-1966, αρ. 9 επ. Έτσι εμμέσως και Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 24' όμοια αντίληψη και στο γερμανικό δίκαιο, όπου

§ 1.2. Οι ανάγκες που εξυπηρετεί το κληρονομητήριο

Η πρακτική σημασία του κληρονομητηρίου είναι τεράστια στις συναλλαγές. Το κληρονομητήριο, εξαιτίας των δύο βασικών συνεπειών που συνεπάγεται η έκδοσή του, ήτοι του τεκμηρίου και της δημόσιας πίστης, αποσκοπεί πρωτίστως στην ασφάλεια των συναλλαγών και στην προστασία των τρίτων που συναλλάσσονται με τον κάτοχο του κληρονομητηρίου³⁴. Το επιχείρημα που προβάλλεται είναι ότι ο τρίτος που συναλλάσσεται με κάποιον που ισχυρίζεται ότι είναι δικαιούχος του αντικειμένου συναλλαγής δυνάμει κληρονομικής διαδοχής θα κινδύνευε να βρεθεί σε δεινή θέση σε περίπτωση που εκ των υστέρων αποδεικνυόταν ότι δεν είχε ο αντισυμβαλλόμενος του κληρονομική ιδιότητα.

Το επιχείρημα αυτό είναι πολύ σωστό. Πράγματι, αν δεν καθιερωνόταν το κληρονομητήριο, η θέση του τρίτου που συναλλάσσόταν με τον φερόμενο ως δικαιούχο κληρονομικού δικαιώματος επί του αντικειμένου συναλλαγής θα καθίστατο ιδιαίτερος δυσχερής. Επίσης, οι συναλλαγές θα καθίσταντο ιδιαίτερος δυσκίνητες και τούτο διότι ο τρίτος θα όφειλε να αναζητήσει αν αυτός με τον οποίο συναλλάσσεται έχει όντως την δηλωθείσα κληρονομική ιδιότητα³⁵.

Από την άλλη πλευρά, όμως, και ο φερόμενος ως δικαιούχος κληρονομικού δικαιώματος χρειαζόταν ένα όπλο προκειμένου να μπορεί να αναγνωρίζεται ως

υποστηρίζεται ότι το κληρονομητήριο εντάσσεται στα δημόσια έγγραφα (öffentliche Urkunde, § 417 ZPO) και γι' αυτό το λόγο έχει πλήρη αποδεικτική δύναμη (τυπική αποδεικτική δύναμη) αναφορικά με το περιεχόμενό του και τις συνοδευτικές περιστάσεις (τόπος, χρόνος), όμως ως προς την αλήθεια του περιεχομένου του και την αποτελεσματικότητά του μπορούν να ανατραπούν με αντίθετη απόδειξη (Grziewotz, ό.π., αρ. 6). Αντίθετος, ο Χελιδόνης, ό.π., Εισαγωγικές Παρατηρήσεις..., αρ. 9, ο οποίος θεωρεί το κληρονομητήριο μαχητό τεκμήριο κι όχι αποδεικτικό μέσο. Ομοίως και η Ψούνη, ό.π., σ. 374, η οποία υποστηρίζει ότι το κληρονομητήριο «δεν είναι απλώς αποδεικτικό μέσο, αλλά τίτλος από τον οποίο πηγάζει νόμιμο μαχητό τεκμήριο σχετικά με το περιεχόμενο του δικαιώματος που αναφέρεται σ' αυτό». Ο Μπρακατσούλας, Η εκουσία δικαιοδοσία, 1993, σ. 241, υποστηρίζει ότι το κληρονομητήριο απλώς πιστοποιεί και δεν προδικάζει το κληρονομικό δικαίωμα κι άρα δεν αποτελεί αποδεικτικό έγγραφο, αλλά τεκμήριο.

³⁴ Μαυρομιχάλης, Κληρονομικό Δίκαιο, τ. III, άρθρα 1895-2035 ΑΚ, Θεωρία, Νομολογία, Υποδείγματα, 2005, αρ. 3. Κλαμαρής, ό.π., Εισαγωγικές Παρατηρήσεις..., αρ. 6 επ. Χελιδόνης, ό.π., Εισαγωγικές Παρατηρήσεις, αρ. 3.

³⁵ Grziewotz, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Erbrecht, Band 10, 7. Auflage, § 2353, αρ. 1

τέτοιος χωρίς να χρειάζεται να αποδεικνύει κάθε φορά σε όποιον συναλλάσσεται για αντικείμενα της κληρονομιάς, ότι έχει την κληρονομική ιδιότητα³⁶.

Επομένως, ορθότερη είναι η άποψη ότι το κληρονομητήριο αποσκοπεί τόσο στην προστασία των συναλλαγών όσο και στη διευκόλυνση του κατόχου του³⁷. Αυτό σημαίνει ότι ο θεσμός του κληρονομητηρίου διευκολύνει τις συναλλαγές, καθώς βοηθάει αμφοτέρωτα τα συμβαλλόμενα μέρη και τα αποτρέπει από την υποβολή στη βάσανο ο ένας να ερευνήσει και ο άλλος να αποδείξει ότι όντως είναι δικαιούχος κληρονομικού δικαιώματος επί του αντικειμένου της συναλλαγής.

Το κληρονομητήριο, με άλλα λόγια, πέραν των άλλων είναι και ένα νομιμοποιητικό έγγραφο, το οποίο πιστοποιεί ότι ο κάτοχός του έχει την κληρονομική ιδιότητα που αναφέρεται σε αυτό και δεν χρειάζεται να αποδείξει κάτι άλλο στον αντισυμβαλλόμενο του³⁸. Αντίστοιχα, εξαιτίας της δημόσιας πίστης που το συνοδεύει, ο άλλος συμβαλλόμενος αρκείται στην πιστοποίηση που παρέχει το κληρονομητήριο. Με αυτόν τον τρόπο διευκολύνονται οι συναλλαγές.

Παράλληλα, ο τρίτος που συμβάλλεται προστατεύεται ακόμη και έναντι του αληθινού δικαιούχου σε περίπτωση ανακριβούς κληρονομητηρίου³⁹. Η έκδοση ανακριβούς κληρονομητηρίου, βέβαια, είναι το «μελανό σημείο» του όλου θεσμού, το οποίο κλονίζει τις συναλλαγές. Όμως, ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση ο τρίτος που συνεβλήθη καλόπιστα, όπως θα αναλύσουμε στον οικείο τόπο, δεν επηρεάζεται. Ο νομοθέτης προέβλεψε στην περίπτωση αυτή τη δυνατότητα αδρανοποίησης της ισχύος του κληρονομητηρίου μέσω της ανακλήσεώς του, της κήρυξής της ως ανισχύρου και της αφαιρέσεώς του.

Τέλος, να σημειώσουμε ότι το κληρονομητήριο δεν είναι το μοναδικό μέσο νομιμοποίησης για το πρόσωπο με την κληρονομική ιδιότητα. Το πρόσωπο αυτό μπορεί να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή του κληρονομικού του δικαιώματος⁴⁰.

³⁶ Βλ. υποσημ. 35.

³⁷ Μπέης, ό.π., αρ. 3.1.· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 655-656· Ψούνη, ό.π., σ. 374· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 25· Grziwotz, ό.π., αρ. 1.

³⁸ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 655.

³⁹ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 685.

⁴⁰ Παπαντωνίου, Κληρονομικόν Δίκαιον, 1971, σ. 116-117· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 6-7· Ψούνη, ό.π., σ. 375· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 655-656· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 27· Grziwotz, ό.π., αρ. 2· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 241.

Ορθώς επισημαίνεται⁴¹ ότι το κληρονομητήριο υπερέχει ως τρόπος και έχει περισσότερα πλεονεκτήματα η έκδοσή του σε σχέση με την έγερση αγωγής. Από την άλλη πλευρά, όμως, η απόφαση που θα εκδοθεί επί της αγωγής παράγει αμάχητο τεκμήριο ως προς την κληρονομική ιδιότητα του αναφερόμενου σ' αυτό (ενώ το κληρονομητήριο μαχητό), το οποίο όμως ισχύει μόνο μεταξύ των μερών (*inter partes*), ενώ το κληρονομητήριο ισχύει *erga omnes*.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το κληρονομητήριο είναι ένα μέσο νομιμοποίησης, το οποίο όμως δεν είναι μοναδικό και δεν είναι όρος *sine qua non* για την εγκυρότητα δικαιοπραξίας που πραγματοποιεί φερόμενος ως δικαιούχος κληρονομικού δικαιώματος⁴². Όμως, το κληρονομητήριο παρέχει ασφάλεια στις συναλλαγές και βεβαιότητα δικαίου, εκδίδεται με την τήρηση απλής σχετικά διαδικασίας και οι συνέπειές του διευκολύνουν τις συναλλαγές. Υπάρχει πάντοτε, βέβαια, ο κίνδυνος έκδοσης ανακριβούς κληρονομητηρίου, ο οποίος περιορίζεται με μέσα που έχει προβλέψει ο νομοθέτης. Τέλος, το κληρονομητήριο είναι ένα πιστοποιητικό, το οποίο λαμβάνει πρόνοια τόσο των συμφερόντων του κατόχου του όσο και της προστασίας της καλής πίστης των τρίτων που συναλλάσσονται με αυτόν για αντικείμενο που ανήκει στην κληρονομία.

⁴¹ *Grziwotz*, ό.π., αρ. 2.

⁴² *Ψούνη*, ό.π., σ. 375-376.

§2. Ζητήματα νομιμοποίησης

Αφού στην προηγούμενη παράγραφο αναφερθήκαμε στην έννοια, στην νομοθετική ρύθμιση του κληρονομητηρίου και στη νομική του φύση, καθώς και στην χρησιμότητά του ως θεσμού στις συναλλαγές, θα ασχοληθούμε στην παρούσα ενότητα με κάποια σπουδαία από δικονομικής απόψεως ζητήματα νομιμοποίησης που ανακύπτουν. Ειδικότερα, θα εξετάσουμε ποία πρόσωπα έχουν την εξουσία να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Η νομιμοποίηση, ως γνωστόν, αποτελεί μία από τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης και στην περίπτωση της εκουσίας δικαιοδοσίας. Αυτό προβλέπεται και στο άρθρο 747 § 2 περ. δ', όπου αναφέρεται ότι «[τ]ο δικόγραφο της αίτησης ή η έκθεση πρέπει να περιέχει, εκτός από όσα ορίζονται στο άρθρο 118 ή 117, γ) ... και την εξουσία για την υποβολή του (αιτήματος)». Το άρθρο 819 ΚΠολΔ διευρύνει τον κύκλο των νομιμοποιούμενων προσώπων στην υποβολή της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου σε σχέση με την ΑΚ 1956, η οποία προβλέπει ότι αίτηση υποβάλλει μόνο ο κληρονόμος. Έτσι πλέον με τη διάταξη του άρθρου 819 ΚΠολΔ νομιμοποιούνται να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου πέραμ από τον κληρονόμο, και ο καταπιστευματοδόχος, ο κληροδόχος και ο εκτελεστής διαθήκης. Η απαρίθμηση των προσώπων αυτών είναι περιοριστική⁴³. Αν την αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου υποβάλει πρόσωπο που δεν νομιμοποιείται, τότε το δικαστήριο της κληρονομίας έχει δικαίωμα να διατάξει είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως την αφαίρεσή του ως ανακριβές⁴⁴.

Ο λόγος που επέβαλε τη συμπλήρωση της διάταξης του άρθρου 1956 ΑΚ ήταν ότι ισχύει στην έννομη τάξη μας η γενική αρχή, σύμφωνα με την οποία αν κάποιος θίγεται στα δικαιώματά του ή τα συμφέροντά του έχει το δημοσίου δικαίου δικαίωμα να προσφύγει στο Δικαστήριο και να ζητήσει δικαστική προστασία⁴⁵. Ορθώς, λοιπόν, ο νομοθέτης επέλεξε να διευρύνει τον κύκλο των νομιμοποιούμενων προσώπων.

⁴³ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 657΄ Ψούνη, ό.π., σ. 379΄ Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 4΄ Βαθρακοκοίλης, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τ. Χ, άρθρο 819, αρ. 5.

⁴⁴ ΕφΑθ 4342/1991, ΕλλΔνη 1992.364

⁴⁵ Μπέης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 2΄ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 34.

§ 2.1 Ο κληρονόμος

Ο κληρονόμος ήδη υπό την ΑΚ 1956 είχε τη δυνατότητα να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Η ΚΠολΔ 819 επαναλαμβάνει ως προς αυτόν τη ρύθμιση της ΑΚ 1956. Η περίπτωση της υποβολής αίτησης κληρονομητηρίου από τον κληρονόμο καταρχήν δεν γεννά ιδιαίτερα προβλήματα. Μάλιστα, η περίπτωση αυτή είναι και η συνηθέστερη.

Του νόμου μη διακρίνοντος μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου ο κληρονόμος ανεξάρτητα αν είναι εκ διαθήκης, εξ αδιαθέτου ή νόμιμος μεριδούχος⁴⁶.

Η αίτηση του κληρονόμου υποβάλλεται χωρίς να χρειάζεται τη σύμπραξη από τους άλλους κληρονόμους⁴⁷. Έτσι, σε περίπτωση που υπάρχουν δύο κληρονόμοι σε ένα κληρονομαίο αντικείμενο, είναι δυνατό να ζητήσει μόνο ο ένας κληρονομητήριο, το οποίο θα πιστοποιεί το δικό του μόνο δικαίωμα, ήτοι το μερίδιό του επί κληρονομαίου. Εξάλλου, και στην περίπτωση που συντρέχει εξ αδιαθέτου διαδοχή με διαδοχή εκ διαθήκης⁴⁸, είναι το ένα μόνο πρόσωπο να ζητήσει κληρονομητήριο.

Μόνη απαραίτητη προϋπόθεση για την υποβολή της αιτήσεως εκ μέρους του κληρονόμου είναι να μην έχει αποποιηθεί την κληρονομία⁴⁹. Έχει υποστηριχθεί και η άποψη⁵⁰ ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου είναι, ο κληρονόμος να έχει αποδεχτεί ρητά την κληρονομία. Η αντίθετη θέση, όμως,⁵¹ επισημαίνει και ορθώς ότι εκτός από τη ρητή αποδοχή κληρονομίας υπάρχει και η σιωπηρή, αλλά και η πλασματική. Η μεν πρώτη, ήτοι η σιωπηρή υπάρχει όταν ο κληρονόμος με διάφορες ενέργειές του αναμειγνύεται στην κληρονομία κι άρα θεωρείται ότι έχει αποδεχτεί την κληρονομία σιωπηρώς. Μία

⁴⁶ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 9· Κεραμέυς/ Κονδύλης/ Νίκας (- Αρβανιτάκης), Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2000, άρθρο 819 αρ. 2· Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 5· Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 9· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 658· Ψούνη, ό.π., σ. 380· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 34· Μαυρομιχάλης, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 278. Το ίδιο ισχύει και στο γερμανικό δίκαιο, βλ. Münchener Kommentar zum BGB, § 2352, αρ. 81.

⁴⁷ Μπέης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 3.2.3· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 658· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 34· Grziwotz, ό.π., § 2353, αρ. 81· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 2.

⁴⁸ Βλ. π.χ. περίπτωση ΑΚ 1801.

⁴⁹ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 658· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 34· Μπέης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 3.2.3· Ψούνη, ό.π., σ. 380· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 13

⁵⁰ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 11· Φίλιος, Κληρονομικό Δίκαιο, γενικό μέρος, σ. 146.

⁵¹ Βλ. υποσημ. 49.

τέτοια πράξη ανάμειξης στην κληρονομία (pro herede gestio) θεωρείται ότι είναι και η υποβολή αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Ακόμη, και στην περίπτωση της σιωπηρής αποδοχής, η οποία υπάρχει όταν παρέλθει το τετράμηνο αποδοχής (ΑΚ 1850 εδ. α'), ο κληρονόμος θεωρείται ότι έχει αποδεχτεί την κληρονομία και μπορεί νομίμως να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Επομένως, η άποψη που θέλει ως απαραίτητη προϋπόθεση για την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου την προηγούμενη αποδοχή της κληρονομίας, θα πρέπει να νοηθεί ότι αφορά σε όλους του τρόπους αποδοχής⁵². Πάντως, κοινή παραδοχή είναι να μην έχει αποποιηθεί ο κληρονόμος την κληρονομία⁵³. Στην περίπτωση αυτή, φρονούμε ότι ελλείπει το έννομο συμφέρον για την χορήγηση κληρονομητηρίου και η αίτηση θα απορριφθεί ως απαράδεκτη.

Συμπερασματικά, ο κληρονόμος μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, αρκεί να μην έχει αποποιηθεί την κληρονομία ή να μην έχει εκπέσει από το κληρονομικό του δικαίωμα (π.χ. με την κήρυξη της αναξιότητάς του). Στην περίπτωση, όμως, της κήρυξης της αναξιότητας, αυτή κηρύσσεται με δικαστική απόφαση. Σε περίπτωση που ο ανάξιος έχει ζητήσει και έχει λάβει κληρονομητήριο, ο τρίτος που συναλλάσσεται με τον ανάξιο για κληρονομιαίο πράγμα προστατεύεται⁵⁴. Επομένως, για να μη μπορεί ο κληρονόμος να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου προϋπόθεση είναι να έχει κηρυχθεί ανάξιος και στη συνέχεια να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Δεν συμβαίνει, όμως, το ίδιο με τον κληρονόμο, τον οποίο ο κληρονομούμενος αποκλήρωσε, καθώς σε αυτή την περίπτωση ο κληρονόμος θεωρείται ότι δεν είχε ποτέ κληρονομική ιδιότητα και άρα δεν μπορεί νόμιμα να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Ιδιαίτερες περιπτώσεις νομιμοποιούμενων προσώπων να υποβάλουν αίτηση για χορήγηση κληρονομητηρίου είναι όταν εγκατάστατος είναι νομικό πρόσωπο. Όπως είναι γνωστό, το νομικό πρόσωπο διαθέτει νομική προσωπικότητα και σύμφωνα με τη θεωρία του βουλευτικού οργάνου⁵⁵, το νομικό πρόσωπο έχει δική του αυτοτελή προσωπικότητα και διαμορφώνει ίδια δικαιοπρακτική βούληση, την οποία εκφράζουν τα όργανα που το εκπροσωπούν. Σύμφωνα δε με το άρθρο 64 § 2 εδ. α' ΚΠολΔ, τα

⁵² ΜΠρΡόδου 744/2009, ΝΟΜΟΣ' Εφαθ 5483/2005 ΕλλΔνη 2006.1500.

⁵³ ΕιρΘεσσαλ 137Κ/2016 (ΝΟΜΟΣ)

⁵⁴ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 579.

⁵⁵ Περί αυτής βλ. αντί πολλών Απ. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Συντετηγημένη έκδοση προς χρήση φοιτητών, 2007, σ. 117 επ.

νομικά πρόσωπα παρίστανται στο δικαστήριο με όποιον τα εκπροσωπεί. Επομένως, το εκάστοτε νομικό πρόσωπο που καλείται ως κληρονόμος νομιμοποιείται διά του εκπροσώπου που ορίζει το καταστατικό του ή η συστατική του πράξη να ζητήσει την έκδοση κληρονομητηρίου.

Ένα ενδιαφέρον ζήτημα αναφορικά με τη νομιμοποίηση του κληρονόμου για την υποβολή αίτηση προς χορήγηση κληρονομητηρίου αποτελεί η δυνατότητα του κυοφορουμένου να υποβάλει τέτοια αίτηση. Το ζήτημα αυτό άπτεται του ζητήματος της προσωπικότητας του κυοφορουμένου. Η νομολογία⁵⁶ εφάρμοσε και ορθώς συνδυαστικά τα άρθρα 36 και 1711 ΑΚ, με βάση τα οποία ο κυοφορούμενος έχει πλήρη ικανότητα να κληρονομήσει υπό την αίρεση (*conditio iuris*) ότι θα γεννηθεί ζωντανός. Μάλιστα, αν πληρωθεί η νομική αυτή αίρεση, το κυοφορούμενο θα θεωρείται ότι ήταν γεγεννημένο ήδη κατά το χρόνο του θανάτου του κληρονομουμένου και για το λόγο αυτό είναι δυνατό να υποβληθεί αίτηση στο όνομά του. Το κληρονομητήριο που θα εκδοθεί θα πιστοποιεί το κληρονομικό του δικαίωμα.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον ζήτημα είναι το εάν Ιερά Μονή μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου για την κληρονομαία περιουσία⁵⁷. Η κουρά του μοναχού συνεπάγεται την κληρονομική διαδοχή του ως κοσμικού προσώπου. Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 4 εδ. ε', 17, 18, 19 και 27 του ν. ΓΥΙΔ'/1909 σε συνδυασμό και με το άρθρο 7 ν. 4684/1930, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 ν.δ. 1918/1942 και διατηρήθηκαν σε ισχύ δυνάμει του άρθρου 99 ΕισΝΑΚ, από και με την κουρά του ο μοναχός χάνει την περιουσία του, η οποία περιέρχεται αυτοδικαίως στη μονή της μετανοίας του, αφού αφαιρεθεί η νόμιμη μοίρα των μεριδούχων του. Ό, τι αποκτήσει ο μοναχός μετά την κουρά του από κληρονομία, κληροδοσία ή δωρεά περιέρχονται στη Μονή, διατηρώντας ο ίδιος μόλις το μισό της επικαρπίας, ενώ τα περιουσιακά στοιχεία που θα αποκτήσει από οποιαδήποτε άλλη αιτία τα αποκτά χωρίς κάποιον περιορισμό⁵⁸. Με τον θάνατο του μοναχού η περιουσία που έχει αποκτήσει μετά την κουρά του περιέρχεται η μισή στον ΟΔΕΠ, ενώ η υπόλοιπη στη Μονή της εγκαταβιώσεώς του, η οποία ευθύνεται και για τα χρέη του μοναχού μέχρι, όμως, το ενεργητικό της περιουσίας. Τα αυτά ισχύουν και στην περίπτωση των ιερομονάχων. Κατόπιν τούτων, η Μονή της

⁵⁶ Βλ. ad hoc ΜΠρΠόδου 259/2012 ΝΟΜΟΣ.

⁵⁷ ΜΠρΛαμίας 194/2013 ΝΟΜΟΣ.

⁵⁸ Αναλυτικά επί του ζητήματος βλ. *Κονιδάρη*, Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου, 2011, σ. 186 επ.

εγκαταβιώσεώς του έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου για την πιστοποίηση του εξ' αδιαθέτου κληρονομικού της δικαιώματος επί της περιουσίας ιερομονάχου της⁵⁹.

Εξάλλου, και ο κληρονόμος του κληρονόμου νομιμοποιείται να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου⁶⁰. Από τη μεγαλύτερη μερίδα της θεωρίας υποστηρίζεται ότι η αίτηση κληρονόμου του κληρονόμου θα υποβληθεί στο όνομα του κληρονομηθέντος από αυτόν. Το σχήμα έχει ως εξής: ο Α πεθάνει και κληρονομείται από τον Β. Ο Β πεθαίνει και κληρονομείται από τον Γ. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, ο Γ μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου στο όνομα του Β. Όμως, το ερώτημα που γεννάται είναι ότι ο Β δεν υφίσταται ως πρόσωπο. Επομένως, πώς είναι δυνατό να ασκηθεί αίτηση στο όνομα αυτού;

Ορθότερη θεωρούμε την άποψη⁶¹ ότι ο κληρονόμος του κληρονόμου μπορεί να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου για την κληρονομία του αρχικού κληρονόμου και για την κληρονομία του κληρονομηθέντος από εκείνον. Σύμφωνα με το προηγούμενο σχήμα, δηλαδή, ο Γ μπορεί να ζητήσει τη χορήγηση του κληρονομητηρίου τόσο για την κληρονομία του Α που περιήλθε στον Β όσο και για την κληρονομία του Β (στην οποία ενσωματώνεται και η κληρονομία του Α) που περιήλθε στον Γ.

Ένα ζήτημα που είχε απασχολήσει παλαιότερα τη θεωρία ήταν το κατά πόσο μπορούσε ο νόμιμος εκπρόσωπος (γονέας) ανηλίκου που ήταν κληρονόμος, είχε τη δυνατότητα να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου στο όνομα και για λογαριασμό του ανηλίκου. Πριν τη μεταρρύθμιση του ν. 2447/1996, υποστηριζόταν ότι ο νόμιμος εκπρόσωπος ανηλίκου μπορούσε να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου μόνο εάν είχαν τηρηθεί οι διατυπώσεις του νόμου για

⁵⁹ Το ζήτημα της κληρονομικής διαδοχής ιερομονάχου είναι εριζώμενο (αναλυτικά βλ. *Κονιδάρη*, ό.π., σ. 188). Κατά μία άποψη, αν οι ιερομόναχοι ζουν στον κόσμο κι όχι στη Μονή τους ως προς την κληρονομική τους διαδοχή διέπονται από το κοινό δίκαιο. Στηριζόμενη σε αυτή την άποψη, η ΜΠρΑθ 3573/1984 ΕλλΔνη 1985.567 έκανε δεκτή αίτηση για παροχή κληρονομητηρίου σε συγγενείς Αρχιμανδρίτη, ο οποίος δεν εγκαταβίωνε στη Μονή της μετανοίας του.

⁶⁰ *Κλαμαρής*, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 5· *Αρβανιτάκης*, ό.π., άρθρο 819, αρ. 2· *Μπέης*, ό.π., άρθρο 819 αρ. 3.2.3· *Χελιδόνης*, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 10· *Βαθρακοκύλης*, ό.π., άρθρο 819, αρ. 5· *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τ. ΙΙ, άρθρο 819, αρ. 5· *Φίλιος*, ό.π., σ. 146· *Μπρακατσούλας*, ό.π., σ. 242· *Γιαννοπούλου*, ό.π., σ. 420· *Ψούνη*, ό.π., σ. 380· *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 658· *Βάρκα – Αδάμη*, ό.π., σ. 50-51· *Grziwotz*, ό.π., § 2353, αρ. 86.

⁶¹ *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 658.

την αποδοχή της κληρονομιάς. Πλέον, τα πρόσωπα αυτά μπορούν να υποβάλουν αίτηση χωρίς την τήρηση διατυπώσεων, καθώς η αποδοχή κληρονομιάς που γίνεται για λογαριασμό του ανήλικου δεν εμπίπτει στις περιπτώσεις της ΑΚ 1625⁶². Άλλωστε, σύμφωνα με την ΑΚ 1527, ο ανήλικος κληρονομεί πάντοτε με το ευεργέτημα της απογραφής. Όπως ήδη έχουμε σημειώσει, η υποβολή αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου συνεπάγεται σιωπηρή αποδοχή της κληρονομιάς, καθώς περιέχει ανάμειξη στην κληρονομία. Και υπό αυτές τις συνθήκες, ο ανήλικος, του οποίου ο γονέας που ασκεί τη γονική μέριμνα και υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου για λογαριασμό του πρώτου, δεν εκπίπτει από το ευεργέτημα της απογραφής. Συμπερασματικά, και ο ανήλικος δια του νομίμου του εκπροσώπου μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και μάλιστα χωρίς την τήρηση οποιασδήποτε διατυπώσεως, αφού η υποβολή αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου δεν εμπίπτει στην ΑΚ 1625.

Σχετικά με τον δικαστικά συμπαραστατούμενο, αυτός μπορεί δια του δικαστικού συμπαραστάτη του να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Όμως, από τη συνδυαστική εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 1678 § 2 ΑΚ και 1625 § 1 περ. 2 ΑΚ, για να υποβληθεί αίτηση πρέπει να υπάρξει άδεια του δικαστηρίου, αν η κληρονομία ή η κληροδοσία που επάγεται στον ανίκανο συνοδεύεται από βάρη γι' αυτόν⁶³.

Ο νόμιμος μεριδούχος νομιμοποιείται να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, αφού, όπως σημειώσαμε, ο κληρονόμος ανεξάρτητα από τον λόγο κλήσεώς του στην κληρονομία (εκ διαθήκης, εξ αδιαθέτου ή εκ του νόμου) έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Ο νόμιμος μεριδούχος έχει μάλιστα τη δυνατότητα αυτή ακόμη κι αν του έχει καταλειφθεί ποσοστό της κληρονομιάς που δεν επαρκεί για να καλύψει τη νόμιμή του μοίρα και πριν ακόμη τελεσιδικήσει τυχόν αγωγή του περί κλήρου για τη συμπλήρωση της νόμιμής του μοίρας ή αναγνώρισης της ακυρότητας της διαθήκης κατά το μέτρο που θίγει τη νόμιμή του μοίρα, αφού σύμφωνα με την ΑΚ 1827 σε συνδ. με ΑΚ 1829, κάθε περιορισμός της νόμιμης μοίρας θεωρείται αυτοδικαίως άκυρος⁶⁴.

⁶² Έτσι, ο Μπέης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 3.2.3. Ψούνη, ό.π., σ. 381.

⁶³ Έτσι η Ψούνη, ό.π.

⁶⁴ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 16· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 658· Ψούνη, ό.π., σ. 380· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 39.

Τέλος, αν ο κληρονόμος είναι βεβαρημένος με καταπίστευμα δεν έχει έννομο συμφέρον να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος⁶⁵. Τούτο είναι εύλογο, καθώς ο βεβαρημένος με καταπίστευμα, το οποίο έχει επαχθεί στον καταπιστευματοδόχο, δεν έχει κάποια κληρονομική ιδιότητα ούτε και κάποιο δικαίωμα (ΑΚ 1941 § 1 εδ. α'), ώστε να δικαιολογεί έννομο συμφέρον να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Επομένως, σε περίπτωση που ο κληρονόμος που βαρύνεται με καταπίστευμα υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος, αυτή θα απορριφθεί ελλείψει εννόμου συμφέροντος, αλλά και νομιμοποίησης, καθώς ο βεβαρημένος κληρονόμος δεν είναι πλέον φορέας του κληρονομικού δικαιώματος που ζητεί να πιστοποιηθεί με το κληρονομητήριο.

Αν ο κληρονόμος βαρύνεται με κληροδοσία (ΑΚ 1967 § 1), τότε πρέπει να κάνουμε την ακόλουθη διάκριση:

α) Αν η κληροδοσία, με την οποία βαρύνεται είναι ενοχική (ΑΚ 1995), η οποία δηλαδή παρέχει ενοχικό απλώς δικαίωμα στον κληροδόχο να απαιτήσει από τον βεβαρημένο κληρονόμο το αντικείμενο της κληροδοσίας, τότε, κατά τη γνώμη μας, ο βεβαρημένος μπορεί να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου που θα αναγράφει την κληροδοσία ως περιορισμό του κληρονομικού του δικαιώματος.

β) Αν η κληροδοσία, όμως, είναι εμπράγματα (ΑΚ 1996), τότε ο κληροδόχος αποκτά άμεσα και αυτοδίκαια το δικαίωμα επί του αντικειμένου της κληροδοσίας χωρίς την παρεμβολή κάποιου άλλου προσώπου. Στην περίπτωση αυτή, ο βεβαρημένος κληρονόμος δε νομιμοποιείται να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου και τούτο διότι δεν έχει δικαίωμα επί του αντικειμένου της κληροδοσίας.

Πρόβλημα νομιμοποίησης δεν παρουσιάζεται στην περίπτωση που ο κληρονόμος βαρύνεται με τρόπο, καθώς στην περίπτωση αυτή η κληρονομική του ιδιότητα διατηρείται κι επομένως έχει δικαίωμα να ζητήσει τη δια του κληρονομητηρίου πιστοποίηση της ιδιότητάς του αυτής.

Τέλος, αν κληρονόμος είναι το Δημόσιο, πρέπει να κάνουμε μια διάκριση αν αυτό καλείται ως έκτης τάξης εξ αδιαθέτου κληρονόμος ή αν κληρονομεί εκ διαθήκης. Στην πρώτη περίπτωση, όταν δηλαδή το Δημόσιο καλείται ως εξ αδιαθέτου κληρονόμος έκτης τάξης, αφού δεν υπάρχουν άλλοι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι,

⁶⁵ Μπέης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 3.2.3. · Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 61 · Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 659.

εκδίδεται από το Δικαστήριο της κληρονομίας (το Ειρηνοδικείο) μια βεβαίωση, η οποία βεβαιώνει ότι το Δημόσιο απουσία άλλων κληρονόμων εξ αδιαθέτου καλείται ως μοναδικός κληρονόμος (ΑΚ 1868). Η βεβαίωση αυτή, μάλιστα, παράγει τεκμήριο ότι το Δημόσιο είναι εξ αδιαθέτου κληρονόμος (ΑΚ 1868 εδ. β³). Το τεκμήριο αυτό είναι μαχητό και έχει ίδια ισχύ με το τεκμήριο που παράγει το κληρονομητήριο⁶⁶. Εντούτοις, ορθώς επισημαίνεται⁶⁷ ότι η βεβαίωση αυτή δεν περιέχει όλους τους περιορισμούς του κληρονομικού δικαιώματος του Δημοσίου, κι έτσι το τελευταίο έχει έννομο συμφέρον να ζητήσει τη χορήγηση του κληρονομητηρίου⁶⁸.

Σε περίπτωση που το Δημόσιο καλείται ως εκ διαθήκης κληρονόμος, τότε σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 6 § 1 του ν. 2039/1939, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 3 του ν. 4154/1961, δεν απαιτείται η έκδοση κληρονομητηρίου, καθώς η αποδοχή της κληρονομίας εκ μέρους του Δημοσίου και η στη συνέχεια δημοσίευσή της στο ΦΕΚ επέχει θέση κληρονομητηρίου που πιστοποιεί την κληρονομική ιδιότητα του Δημοσίου⁶⁹. Επομένως, στην περίπτωση αυτή το Δημόσιο δεν χρειάζεται και δεν μπορεί να ζητήσει την έκδοση κληρονομητηρίου.

§ 2.2. Ο καταπιστευματοδόχος

Σύμφωνα με την ΑΚ 1923, καταπιστευματοδόχος ή μετακληρονόμος, είναι το πρόσωπο εκείνο που ορίζει ο κληρονομούμενος με τη διαθήκη του να αποκτήσει μετά από ένα ορισμένο γεγονός ή από κάποιο χρονικό σημείο την κληρονομία ή μέρος αυτής που έχει επαχθεί στον κληρονόμο. Ο καταπιστευματοδόχος είναι καθολικός διάδοχος του κληρονομούμενου και ευθύνεται και για τις υποχρεώσεις του κληρονόμου από το χρονικό σημείο, όμως, που του επάγεται το καταπίστευμα. Η μόνη διαφορά του καταπιστευματοδόχου σε σχέση με τον κληρονόμο είναι ότι ο πρώτος αποκτά μεν την κληρονομία, αλλά σε ένα μεταγενέστερο χρονικό σημείο.

Το άρθρο 1956 ΑΚ δεν προβλέπει τη δυνατότητα υποβολής αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου εκ μέρους του καταπιστευματοδόχου. Εντούτοις, και

⁶⁶ Αυτό δέχεται η *Ψούνη*, ό.π., σ. 382.

⁶⁷ *Ψούνη*, ό.π.

⁶⁸ Ο *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 379 υποστηρίζει ότι το τεκμήριο της ΑΚ 1868 εδ. β³ δεν έχει τα ίδια αποτελέσματα με εκείνα του κληρονομητηρίου, καιτοι δέχεται ότι οι τρίτοι προστατεύονται από τη γενική διάταξη της ΚΠολΔ 779, ήτοι ότι παράγει δημόσια πίστη. Κατόπιν τούτων, δεν έχει νόημα η διαφοροποίηση της βεβαίωσης της ΑΚ 1868 σε σχέση με το κληρονομητήριο.

⁶⁹ *Ψούνη*, ό.π., σ. 383.

πριν από την θέσπιση του άρθρου 880 και πλέον 819 ΚΠολΔ, γινόταν δεκτό ότι ο καταπιστευματοδόχος μπορούσε να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου στο όνομά του, αλλά μόνον μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος, διότι τότε καθίστατο στην ουσία (καθολικός) κληρονόμος⁷⁰.

Κατά τη γνώμη μας, η θεώρηση αυτή παραβλέπει τη ρητή διατύπωση του άρθρου 819 ΚΠολΔ, η οποία ορίζει ρητά ότι ο καταπιστευματοδόχος μπορεί να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, χωρίς να γίνεται καμία διάκριση σχετικά με το χρόνο επαγωγής του καταπιστεύματος. Το επιχείρημα αυτό προκρίνει και η κρατούσα και ορθή άποψη στη θεωρία⁷¹. Ειδικότερα, το δικαίωμα του καταπιστευματοδόχου πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος είναι δικαίωμα προσδοκίας. Ως τέτοιο έχει περιουσιακή αξία και για το λόγο αυτό είναι δυνατή η υποβολή αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος.

Η άποψη αυτή μας βρίσκει σύμφωνους και τούτο διότι η αντίθετη εκδοχή, ότι δηλαδή αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου μπορούσε να υποβάλει μόνο μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος ο καταπιστευματοδόχος, θα ήταν αντίθετη προς το άρθρο 819 ΚΠολΔ το οποίο αναφέρεται αδιακρίτως σε καταπιστευματοδόχο. Εξάλλου, μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος ο καταπιστευματοδόχος γίνεται κληρονόμος κι άρα με αυτή του την ιδιότητα μπορεί πλέον να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Επομένως, αν γινόταν δεκτή η μη κρατούσα γνώμη της θεωρίας, τότε θα έμενε γράμμα κενό η ΚΠολΔ 819 που αναφέρεται σε καταπιστευματοδόχο, αφού, όπως σημειώσαμε, ο καταπιστευματοδόχος μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος είναι κληρονόμος. Άλλωστε, και πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος έχει κληρονομική ιδιότητα, είναι δηλαδή καταπιστευματοδόχος, ήτοι κληρονόμος υπό αίρεση ή μετακληρονόμος. Το κληρονομητήριο που τυχόν θα ζητήσει θα πιστοποιεί αυτή του την ιδιότητα και πάντως θα πιστοποιεί ότι αυτός έχει

⁷⁰ Βλ. Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 55 με τις εκεί παραπομπές · Φίλιος, ό.π., σ. 146 · Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 496 · Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 20 με παραπομπή στην άποψη Γαζή. Ο τελευταίος (Γαζής) υποστηρίζει ότι ο καταπιστευματοδόχος δεν νομιμοποιείται να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος, ενώ δεν έχει το έννομο συμφέρον προς τούτο. Επισημαίνει ότι ο καταπιστευματοδόχος πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος προστατεύεται επαρκώς μέσω του κληρονομητηρίου που θα ζητήσει ο κληρονόμος, στο οποίο θα αναγράφεται ο περιορισμός του κληρονομικού δικαιώματος του κληρονόμου.

⁷¹ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 117-118 · Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 19 · Μπέης, ό.π., αρ. 3.2.3. · Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 2 · Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 12 · Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 659 · Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 55 επ. · Ψούνη, ό.π., σ. 383.

δικαίωμα προσδοκίας επί της κληρονομιάς, το οποίο αυτό δικαίωμα προσδοκίας είναι προβαθμίδα του πλήρους κληρονομικού δικαιώματος. Το δικαίωμά του αυτό είναι απαλλοτριωτό⁷², πράγμα που σημαίνει ότι ο καταπιστευματοδόχος μπορεί να το διαθέσει. Άλλωστε, η αντίθετη γνώμη, η οποία θεωρεί ότι ο καταπιστευματοδόχος πριν την επαγωγή προστατεύεται επαρκώς από το κληρονομητήριο που θα λάβει ο κληρονόμος δεν ικανοποιεί τα συμφέροντα του καταπιστευματοδόχου, καθώς δεν είναι απολύτως βέβαιο ότι ο κληρονόμος θα ζητήσει κληρονομητήριο, ενώ ο καταπιστευματοδόχος ενδέχεται να επιθυμεί να διαθέσει το δικαίωμα προσδοκίας του. Τέλος, ούτε η άποψη ότι ο καταπιστευματοδόχος πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος μπορεί να ζητήσει πλαγιαστικά (ΚΠολΔ 72) τη χορήγηση κληρονομητηρίου, ικανοποιεί. Ο καταπιστευματοδόχος δεν είναι δανειστής της κληρονομιάς, αλλά είναι καθολικός διάδοχος, υπό αίρεση, του διαθέτη. Για τους λόγους αυτούς είναι δυνατή η υποβολή αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος από τον καταπιστευματοδόχο ιδίω ονόματι.

Η αμφισβήτηση, όμως, που υπήρξε από την αντίθετη πλευρά η οποία υποστήριξε την άποψη ότι ο καταπιστευματοδόχος δεν μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος, ήταν ότι η υποβολή της αίτησης, όπως σημειώσαμε και παραπάνω, συνεπάγεται ανάμειξη με την κληρονομία και άρα σιωπηρή αποδοχή. Επομένως, κατά την άποψη αυτή, ο καταπιστευματοδόχος θεωρείται ότι αποδέχτηκε το καταπίστευμα και όταν γίνει η επαγωγή αυτού, ο καταπιστευματοδόχος δεν μπορεί να αποποιηθεί.

Η άποψη αυτή, όμως, αντικρούεται από την κρατούσα και ορθή γνώμη, η οποία κρίνει ότι ο καταπιστευματοδόχος δεν χάνει το δικαίωμα αποποίησης του καταπιστεύματος, όταν του επαχθεί⁷³. Η από το ουσιαστικό δίκαιο θέση του καταπιστευματοδόχου δεν ανατρέπεται, καθώς πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος δεν μπορεί ούτε ως ή άλλως να γίνει αποδοχή κι αν αυτή γίνει είναι άκυρη (ΑΚ 1851 εδ. β'). Το κληρονομητήριο που τυχόν θα εκδοθεί ύστερα από αίτηση του καταπιστευματοδόχου πριν του επαχθεί το καταπίστευμα θα αναφέρεται στο δικαίωμα προσδοκίας του καταπιστευματοδόχου και σε τίποτε άλλο. Επομένως, και αυτή η αμφισβήτηση της αντίθετης γνώμης αποκρούεται. Ο

⁷² Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 894.

⁷³ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 56΄ Ψούνη, ό.π., σ. 384΄ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 22.

καταπιστευματοδόχος θα μπορέσει να αποποιηθεί το καταπίστευμα όταν αυτό του επαχθεί. Αν στο μεταξύ είχε εκποιήσει το δικαίωμα προσδοκίας, όπως δύναται να πράξει και στη συνέχεια αποποιηθεί το καταπίστευμα που θα του επαχθεί, ο τρίτος προστατεύεται, κατά τη γνώμη μας, από τη δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου.

§ 2.3. Ο κληροδόχος

Ένα από τα πλέον ακανθώδη ζητήματα νομιμοποίησης για την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου είναι εκείνο της νομιμοποίησης του κληροδόχου. Όπως είναι γνωστό, στον Αστικό Κώδικα γίνεται μία διάκριση των κληροδοσιών σε ενοχικές και εμπράγματα. Η ενοχική κληροδοσία (per damnationem, ΑΚ 1995) είναι εκείνη που παρέχει απλώς το ενοχικό δικαίωμα στον κληροδόχο να απαιτήσει από τον βεβαρημένο την παροχή του αντικειμένου που του κληροδοτήθηκε. Η εμπράγματη κληροδοσία (per vindicationem, ΑΚ 1996) είναι εκείνη κατά την οποία ο κληροδόχος αποκτά άμεσα και αυτοδίκαια το κληροδοτηθέν πράγμα, το οποίο δεν διέρχεται από την περιουσία του βεβαρημένου.

Το ζήτημα που έχει ανακύψει είναι εάν ο κληροδόχος ανεξαρτήτως του εάν είναι δικαιούχος ενοχικής ή εμπράγματης κληροδοσίας μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Ξεκινώντας από τη διατύπωση του άρθρου 819 ΚΠολΔ, δεν προκύπτει κάποια διαφοροποίηση ανάμεσα στην ενοχική και την εμπράγματη κληροδοσία. Ο νόμος αναφέρεται σε αίτηση του κληροδόχου γενικά, χωρίς να κάνει κάποια διάκριση ή διαφοροποίηση. Με βάση τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης, ο κάθε κληροδόχος ανεξαρτήτως του εάν αποκτά άμεσα και αυτοδίκαια το κληροδοτηθέν ή απλά έχει αξίωση κατά του βεβαρημένου να του μεταβιβαστεί το κληροδοτηθέν νομιμοποιείται να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου⁷⁴.

Όμως, η κρατούσα γνώμη στη θεωρία⁷⁵ έχει διαφορετική άποψη. Ειδικότερα, προτείνει μία συσταλτική ερμηνεία της διάταξης της ΚΠολΔ 819, ώστε να περιλαμβάνεται στα νομιμοποιούμενα πρόσωπα μόνο ο κληροδόχος εκείνος που αποκτά άμεσα και αυτοδίκαια το κληροδοτηθέν πράγμα. Η άποψη αυτή επικαλείται

⁷⁴ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 660· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 23· Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 5.

⁷⁵ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 118· Μπέης, ό.π., αρ. 3.2.3.· Γιαννοπούλου, ό.π., σ. 419, αρ. 1887· Μαργαρίτης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 5· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 2· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 56 επ.· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 242.

επιχείρημα από την ιστορική ερμηνεία της διάταξης. Ειδικότερα, η αρχική διατύπωση του άρθρου στο προσχέδιο του ΚΠολΔ (άρθρο 33) αναφερόταν μόνο σε κληροδόχο αποκτώντα «αμέσως και αυτοδικαίως δικαιώματα επί του κληροδοτουμένου». Το άρθρο αυτό υιοθετήθηκε χωρίς, όμως, τον ειδικότερο προσδιορισμό του κληροδόχου⁷⁶. Έτσι, το πρώτο επιχείρημα της κρατούσας άποψης είναι ότι μπορεί η διάταξη να μην κάνει διάκριση ανάμεσα στον *per damnationem* και τον *per vindicationem* κληροδόχο, αλλά βούληση του ιστορικού νομοθέτη ήταν να νομιμοποιείται μόνο ο *per vindicationem*, παρόλο που αυτό είναι εκ πρώτης όψεως *contra legem*.

Το επόμενο επιχείρημα που επιστρατεύει η κρατούσα άποψη είναι ότι αν δεχόμασταν τη δυνατότητα και στον *per damnationem* κληροδόχο να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, τότε αυτό θα γινόταν ασαφές και πολύπλοκο, κάτι το οποίο είναι αντίθετο στους σκοπούς που επιδιώκει να εξυπηρετήσει ο θεσμός του κληρονομητηρίου. Κατά την άποψη αυτή, με άλλα λόγια, αν στο κληρονομητήριο αναγράφονταν και οι ενοχικές απλώς αξιώσεις αυτό θα δυσχέραινε τη χρησιμότητα του θεσμού και δεν θα εξυπηρετούσε κάποια ουσιαστική χρησιμότητα. Για τους λόγους αυτούς, η κρατούσα γνώμη στη θεωρία πρεσβεύει τη συσταλτική ερμηνεία της διάταξης της ΚΠολΔ 819, ώστε στα νομιμοποιούμενα πρόσωπα να συγκαταλέγεται μόνον ο *per vindicationem* κληροδόχος.

Η αντίθετη άποψη⁷⁷ ξεκινά, όπως σημειώσαμε και προηγουμένως από τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης, η οποία δεν διακρίνει μεταξύ *per damnationem* και *per vindicationem* κληροδόχου, ώστε αμφότεροι μπορούν να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Κατά τα άλλα αντιτάσσονται στην κρατούσα γνώμη στηριζόμενοι στο σκοπό που εξυπηρετεί το κληρονομητήριο, ο οποίος είναι η πλήρης διαφάνεια των κληρονομικών σχέσεων και η διασφάλιση των συμφερόντων τόσο του αιτούντος όσο και των τρίτων που συναλλάσσονται με τον κάτοχο του κληρονομητηρίου. Για το λόγο αυτό, υπερασπίζονται τη δυνατότητα υποβολής αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και από τον *per damnationem* κληροδόχο, διότι έτσι διασφαλίζονται οι κληρονομικές σχέσεις τα μέγιστα. Επίσης, ο *per damnationem* ως έχων αξίωση επί του κληροδοτηθέντος δύναται να μεταβιβάσει

⁷⁶ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 57.

⁷⁷ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 660· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 23· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 5· Ψούνη, ό.π., σ. 385-386· Φίλιος, ό.π., σ. 146.

το δικαίωμά του αυτό με εκχώρηση. Η εκ μέρους του εξασφάλιση κληρονομητηρίου που πιστοποιεί το ενοχικό του αυτό δικαίωμα, θα διευκολύνει αυτή τη μεταβίβαση του δικαιώματός του και θα προστατεύσει το τρίτο πρόσωπο προς το οποίο θα γίνει αυτή. Τέλος, υποστηρίζεται⁷⁸ ότι ο *per damnationem* κληροδόχος είναι ούτως ή άλλως δανειστής της κληρονομίας, ώστε μπορεί ακόμη και πλαγιαστικά να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Για όλους αυτούς τους λόγους, η άποψη αυτή προκρίνει την ενεργητική νομιμοποίηση και του *per damnationem* κληροδόχου για την υποβολή αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Η προσωπική μας άποψη επί του θέματος τάσσεται υπέρ της άποψης της μειοψηφίας, η οποία δέχεται και στον *per damnationem* κληροδόχο τη δυνατότητα υποβολής αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Οι αντιρρήσεις της κρατούσας γνώμης περί δήθεν ασάφειας και πολυπλοκότητας του κληρονομητηρίου που θα εκδοθεί κατόπιν της αίτησης του *per damnationem* κληροδόχου δεν μας βρίσκουν σύμφωνους. Παραβλέπουν δε το σοβαρότατο επιχείρημα της άλλης άποψης, ότι δηλαδή πρέπει να υπάρχει πλήρης σαφήνεια στις κληρονομικές σχέσεις, κάτι που εξυπηρετείται με τη χορήγηση κληρονομητηρίου κατόπιν αιτήσεως του *per damnationem* κληροδόχου. Επίσης, η κρατούσα γνώμη δε λαμβάνει υπόψη την επιθυμία του *per damnationem* κληροδόχου να μεταβιβάσει το δικαίωμά του σε τρίτο πρόσωπο και χωρίς το κληρονομητήριο η σχετική μεταβίβαση μπορεί να προσέκρουε σε εμπόδια. Τέλος, το ότι ο Εισηγητής της διάταξης του άρθρου 880 ΚΠολΔ (νυν 819) αναφέρθηκε μόνο στον *per vindicationem* κληροδόχο δεν είναι ισχυρό επιχείρημα υπέρ της συσταλτικής ερμηνείας της σχετικής διάταξης και τούτο διότι δόθηκε πολλάκις η ευκαιρία στον ιστορικό νομοθέτη να κάνει τη σχετική διευκρίνιση, αλλά αυτός σιώπησε, ένδειξη ότι ενδεχομένως διαφωνούσε με τη θέση του εισηγητή.

Για όλους αυτούς τους λόγους, πιστεύουμε ότι θα πρέπει να δίδεται η δυνατότητα και στον *per damnationem* κληροδόχο να ζητά τη χορήγηση κληρονομητηρίου, το οποίο θα πιστοποιεί το ενοχικό του αυτό δικαίωμα.

⁷⁸ *Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 660.*

§ 2.4 Ο εκτελεστής διαθήκης

Ο εκτελεστής διαθήκης είναι μεταξύ των προσώπων που νομιμοποιούνται σύμφωνα με την ΚΠολΔ 819 εδ. α' να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Η περίπτωση αυτή δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες ερμηνευτικές δυσκολίες.

Το κληρονομητήριο του εκτελεστή διαθήκης έχει αποκλειστικά το περιεχόμενο που αναφέρεται στην ΚΠολΔ 820 § 2. Μόνη προϋπόθεση για τη νομιμοποίηση του εκτελεστή διαθήκης στην αίτηση είναι να έχει αποδεχτεί το λειτούργημά του⁷⁹. Σύμφωνα δε με το άρθρο 2019 § 2 εδ. α', η αποδοχή του λειτουργήματος του καταπιστευματοδόχου γίνεται με δήλωση στο γραμματέα του δικαστηρίου της κληρονομιάς, ο οποίος συντάσσει σχετική έκθεση.

Ένα ζήτημα το οποίο ανακύπτει είναι κατά πόσον μπορούμε και στην περίπτωση του εκτελεστή διαθήκης να υποστηρίξουμε με ανάλογη εφαρμογή των όσων αναφέραμε στην περίπτωση του κληρονόμου ότι η αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου ισοδυναμεί με αποδοχή του λειτουργήματός του. Η θεωρία⁸⁰ έχει απαντήσει ότι η υποβολή αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου δε συνεπάγεται αποδοχή του λειτουργήματος του εκτελεστή και τούτο διότι ενώ στην περίπτωση του κληρονόμου η αποδοχή μπορεί να γίνει και σιωπηρά, στην περίπτωση του εκτελεστή η αποδοχή γίνεται μόνο ρητά με δήλωση στο γραμματέα του δικαστηρίου της κληρονομιάς. Η άποψη αυτή μας βρίσκει σύμφωνους. Βέβαια, είναι εξαιρετικά σπάνιο ο εκτελεστής να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, αλλά να μην αποδεχτεί το λειτούργημά του στη συνέχεια.

Τέλος, ένα ακόμη ζήτημα που δημιουργείται είναι αν μπορεί ο κάθε εκτελεστής διαθήκης, δηλαδή τόσο ο εκτελεστής – διαχειριστής όσο και ο διαχειριστής – επόπτης να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Είναι γνωστή η διάκριση των τύπων εκτελεστή διαθήκης σε εκτελεστή – επόπτη, ο οποίος έχει απλώς ενοχικό δικαίωμα έναντι του κληρονόμου να συμμορφωθεί ο τελευταίος στη βούληση του διαθέτη και σε εκτελεστή – διαχειριστή, ο οποίος εκτελεί ο ίδιος τις διατάξεις της διαθήκης με σκοπό την πραγμάτωση της βούλησης του διαθέτη⁸¹. Η διάταξη του άρθρου 819 ΚΠολΔ δεν κάνει κάποια διάκριση αλλά αναφέρεται γενικά σε εκτελεστή διαθήκης.

⁷⁹ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 29· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1889· Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 13· Ψούνη, ό.π., σ. 386· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 660· Μαυρομιχάλης, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 22· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 58

⁸⁰ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 661· Ψούνη, ό.π., σ. 387.

⁸¹ Βλ. αναλυτικά αντί πολλών Απ. Γεωργιάδη, ό.π., σ. 310.

Είναι αναμφίβολο ότι ο εκτελεστής – διαχειριστής έχει προφανές έννομο συμφέρον να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, καθώς το κληρονομητήριο θα τον βοηθήσει στις συναλλαγές που προτίθεται να κάνει. Ο εκτελεστής – επόπτης καταρχήν δεν έχει κάποιο προφανές έννομο συμφέρον να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Επειδή, όμως, από τη διαθήκη που ορίζει ο διαθέτης εκτελεστή δεν θα προκύπτει συνήθως ρητά αν αυτός είναι διαχειριστής ή επόπτης, αλλά ανευρίσκεται με ερμηνεία της διαθήκης, ορθότερο είναι να δεχτούμε ότι και ο επόπτης μπορεί να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Άλλωστε, το κληρονομητήριο αυτό θα αναφέρει το δικαίωμα του εκτελεστή, χωρίς να έχει κάποιες δυσμενείς συνέπειες για τις συναλλαγές. Επομένως, τόσο ο εκτελεστής – διαχειριστής όσο και ο εκτελεστής – επόπτης έχουν τη δυνατότητα να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου⁸².

§ 2.5 Άλλα πρόσωπα της κληρονομιάς

Εκτός από τα πρόσωπα που αναφέρονται στην ΚΠολΔ 819 άλλα πρόσωπα της κληρονομιάς δεν νομιμοποιούνται να υποβάλλουν αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Έτσι, η κρατούσα άποψη στη θεωρία⁸³ δέχεται ότι δεν νομιμοποιούνται να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Τα πρόσωπα αυτά είναι ο εκκαθαριστής κληρονομιάς και ο κηδεμόνας σχολάζουσας κληρονομιάς. Το επιχείρημα είναι ότι τα πρόσωπα αυτά δεν εκπροσωπούν συγκεκριμένο κληρονόμο, αλλά αφηρημένα την κληρονομία και για το λόγο δεν νομιμοποιούνται να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Βέβαια, υποστηρίζεται⁸⁴ ότι δεν αποκλείεται να υπάρχουν συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπου τα πρόσωπα αυτά νομιμοποιούνται να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Η άποψη αυτή δεν μας ικανοποιεί και τούτο διότι δεν προσδιορίζει ποιες μπορεί να είναι οι περιπτώσεις αυτές. Άλλωστε, ειδικά στην περίπτωση του εκκαθαριστή

⁸² Αυτό δέχεται και η Ψούνη, ό.π., σ. 387.

⁸³ Μπέης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 3.2.3. · Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 34· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 6· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 2· Μαργαρίτης, ό.π., άρθρο 819, αρ. 5· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1896 επ. · Φίλιος, ό.π., σ. 147· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 59-61. Το ίδιο και στο γερμανικό δίκαιο, βλ. Grziwotz, Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, § 2353, αρ. 93.

⁸⁴ Ψούνη, ό.π., σ. 389 με περαιτέρω παραπομπές.

κληρονομίας, ο κληρονόμος διατηρεί πάντοτε τη δυνατότητα να ζητήσει ως τέτοιος τη χορήγηση κληρονομητηρίου⁸⁵.

Ο αιτία θανάτου δωρεοδόχος καίτοι εντάσσεται στην κατηγορία των προσώπων της κληρονομίας με ευρεία έννοια, καθώς τα της αιτία θανάτου δωρεάς ρυθμίζονται στα άρθρα 2032 επ. ΑΚ που συστηματικά εντάσσονται στο κληρονομικό δίκαιο, εντούτοις, ο αιτία θανάτου δωρεοδόχος δεν μπορεί να θεωρηθεί πρόσωπο με κληρονομική ιδιότητα. Σύμφωνα με το άρθρο 2032 ΑΚ, δωρεά αιτία θανάτου υπάρχει όταν συμφωνείται μεταξύ του δωρητή και του δωρεοδόχου ότι ο τελευταίος θα αποκτήσει το δωρηθέν υπό την αναβλητική αίρεση ότι ο δωρητής θα προαποβιώσει ή θα συναποβιώσουν αμφότεροι χωρίς όμως στο μεσοδιάστημα να απολαμβάνει ο δωρεοδόχος το δωρηθέν. Ο αιτία θανάτου δωρεοδόχος δεν αποκτά από την κληρονομία, δεν είναι διάδοχος του κληρονόμου και δεν αποκτά λόγω διαθήκης, αλλά λόγω της εν ζωή – και τυπικώς – δικαιοπραξίας που συνήψε με τον δωρητή. Έτσι, ο αιτία θανάτου δωρεοδόχος δεν μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, διότι δεν έχει κληρονομική ιδιότητα.

Από την άλλη πλευρά, ο μετακληροδόχος ή ειδικός καταπιστευματοδόχος αποκτά το κληροδοτηθέν πράγμα μετά από κάποιο σημείο ή γεγονός. Το πρόσωπο αυτό ομοιάζει με τον καταπιστευματοδόχο κατά το ότι αποκτά σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο, αλλά είναι ειδικός κι όχι καθολικός διάδοχος. Αφού τόσο ο καταπιστευματοδόχος όσο και ο κληροδόχος έχουν την δυνατότητα να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου, το ίδιο θα πρέπει να δεχτούμε και για τον μετακληροδόχο, ο οποίος και κληρονομική ιδιότητα έχει και έννομο συμφέρον (π.χ. επειδή επιθυμεί να πωλήσει την προσδοκία δικαιώματος που έχει) έχει προκειμένου να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Τέλος, ο αγοραστής της κληρονομίας, ο οποίος αποκτά το σύνολο ή μέρος της κληρονομίας ως σύνολο του ενεργητικού και του παθητικού της όλης ή μέρους της κληρονομίας νομιμοποιείται να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου⁸⁶.

§ 2.6 Οι δανειστές της κληρονομίας και του κληρονόμου

Στα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να ζητήσουν στο όνομα όμως του κληρονόμου τη χορήγηση κληρονομητηρίου συγκαταλέγονται και οι δανειστές τόσο

⁸⁵ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 61.

⁸⁶ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 660· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 37.

της κληρονομιάς όσο και του κληρονόμου. Ο λόγος για τον οποίο η έννομη τάξη μας αναγνωρίζει στους δανειστές της κληρονομιάς και του κληρονόμου τη δυνατότητα να ζητήσουν τη χορήγηση κληρονομητηρίου στο όνομα του κληρονόμου και το έννομο συμφέρον τους εντοπίζεται στο γεγονός ότι αυτοί θα μπορέσουν στη συνέχεια να προχωρήσουν σε μεταγραφή του κληρονομητηρίου και ακολούθως να προβούν σε αναγκαστική εκτέλεση επί των κληρονομιών⁸⁷.

Τα ως άνω πρόσωπα θα μπορούσαν να προχωρήσουν σε μεταγραφή και άλλων δημοσίων εγγράφων που αποδεικνύουν την αποδοχή της κληρονομιάς από τον κληρονόμο, αλλά το τεκμήριο και η δημόσια πίστη που αναδίδει το κληρονομητήριο, όπως θα αναλυθούν στον οικείο τόπο, εξυπηρετούν καλύτερα τα συμφέροντα του δανειστή.

Οι νομικές βάσεις που προσφέρουν αυτή τη δυνατότητα στους δανειστές είναι αφενός μεν το άρθρο 922 ΚΠολΔ και αφετέρου το άρθρο 72 ΚΠολΔ. Η πρώτη διάταξη παρέχει στον δανειστή που έχει εκτελεστό τίτλο κατά του κληρονόμου, μπορεί να ζητήσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου στο όνομα του κληρονόμου, κατά του οποίου και θα στραφεί. Η διάταξη αυτή διασφαλίζει τα δικαιώματα τόσο του δανειστή που μπορεί να επισπεύσει εκτέλεση όσο και του υπερθεματιστή που θα προκύψει από τον πλειστηριασμό, διότι το τεκμήριο που παράγεται από το κληρονομητήριο έχει την έννοια ότι όλες οι διαδικαστικές πράξεις που απευθύνονται στο πρόσωπο που αναγράφεται ως κληρονόμος θεωρούνται έγκυρες⁸⁸. Προκειμένου να νομιμοποιηθεί το πρόσωπο αυτό θα πρέπει να αποδείξει ότι έχει τις προϋποθέσεις να κινήσει διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης και επιπλέον να προσκομίσει όλα τα δημόσια έγγραφα που απαιτούνται για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου⁸⁹. Για το λόγο αυτό, προτείνεται⁹⁰ η αποφυγή της λύσης αυτής, ήτοι της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και η επιλογή της μεταγραφής του δημοσίου εγγράφου που εκδίδει ο γραμματέας της κληρονομιάς περί μη αποποίησης σε συνδυασμό με έκθεση περιγραφής ακινήτων. Η λύση αυτή, καταρχήν, δεν μας βρίσκει αντίθετους,

⁸⁷ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 54. Τα αυτά ισχύουν και στο γερμανικό δίκαιο, όπου αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου μπορεί να υποβάλει τόσο ο δανειστής της κληρονομιάς (Nachlassgläubiger) όσο και ο δανειστής του κληρονόμου (Gläubiger einer Nachlassschuld), βλ. Grziwotz, MünchKomm, § 2353, αρ. 95.

⁸⁸ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 51.

⁸⁹ Βλ. αναλυτικά παρακάτω § 3.4.

⁹⁰ Μαργαρίτης, ό.π., άρθρο 922, αρ. 3.

αλλά αν ο δανειστής έχει την ευχέρεια να συλλέξει τα στοιχεία που απαιτούνται, τότε η αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου ως επιλογή τον συμφέρει και τούτο λόγω του τεκμηρίου και της δημοσίας πίστης που συνοδεύουν το κληρονομητήριο που διασφαλίζουν πληρέστερα τη θέση του.

Από την άλλη πλευρά, η διάταξη του άρθρου 72 ΚΠολΔ περί πλαγιαστικής αγωγής βρίσκει και στην περίπτωση της αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου έδαφος. Ο κάθε δανειστής, λοιπόν, ανεξαρτήτως του εάν έχει ή όχι προσόντα κατασχόντος μπορεί να υποβάλει πλαγιαστικά αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου⁹¹. Ο κάθε δανειστής μπορεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, αν αποδείξει ότι είναι δανειστής του κληρονόμου, το ότι ο οφειλέτης κληρονόμος αδρανεί να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, καθώς και ότι αυτός έχει ήδη αποδεχτεί την κληρονομία. Ως δανειστής δε νοείται κάθε πρόσωπο που έχει οποιοδήποτε ενοχικό ή εμπράγματο δικαίωμα έναντι του κληρονόμου κι από οποιαδήποτε αιτία⁹²

Οι δύο διατάξεις, ήτοι το άρθρο 922 και το άρθρο 72 ΚΠολΔ δεν αλληλοαναιρούνται αλλά ισχύουν παράλληλα. Αν ο δανειστής μπορεί και έχει τα προσόντα κατασχόντος μπορεί να υποβάλει αίτηση με βάση την ΚΠολΔ 922, αλλιώς μπορεί να υποβάλει αίτηση με βάση την ΚΠολΔ 72.

Τέλος, υποστηρίζεται⁹³ ότι οι διατάξεις αυτές αφορούν όχι μόνο στο δανειστή κληρονόμου, αλλά και του καταπιστευματοδόχου και του κληροδόχου. Βέβαια, η περίπτωση του καταπιστευματοδόχου θα αφορά στην κατάσχεση όχι του πράγματος, αλλά του δικαιώματος προσδοκίας που έχει ο καταπιστευματοδόχος πριν του επαχθεί το καταπίστευμα.

⁹¹ ΜονΠρΡοδ 37/2012 ΝΟΜΟΣ· Εφαθ 2808/2011 ΕλλΔνη 2011.1663· ΜΠρΠειρ 248/2009 ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΑθ 3421/2007 ΝΟΜΟΣ.

⁹² Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 53. ΜΠρΡόδου 37/2012 ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΡόδου 532/2012 ΝΟΜΟΣ.

⁹³ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 661.

§3. Η αίτηση

Η χορήγηση κληρονομητηρίου δεν είναι αυτόματη, αλλά ακολουθείται η διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας με την υποβολή αίτησης εκ μέρους ενός εκ των προσώπων που νομιμοποιούνται, σύμφωνα με όσα αναπτύξαμε στην προηγούμενη παράγραφο. Το κληρονομητήριο, δηλαδή, δεν χορηγείται αυτεπαγγέλτως, αλλά κινείται σχετική διαδικασία με πρωτοβουλία ενός προσώπου που νομιμοποιείται προς τούτο⁹⁴. Η αίτηση αυτή είναι ένα δικόγραφο και δεν διαφέρει καταρχήν από τα υπόλοιπα δικόγραφα αιτήσεως που ευρίσκονται στο πεδίο της εκουσίας δικαιοδοσίας. Με άλλα λόγια, και επί της αιτήσεως αυτής έχει εφαρμογή η γενική διάταξη του άρθρου 747 ΚΠολΔ. Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε διάφορα ζητήματα που γεννώνται από την υποβολή της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, όπως είναι τα στοιχεία ορισμένου της αιτήσεως, η αρμοδιότητα, το αντικείμενο της δίκης που ανοίγεται με την αίτηση αυτή, το αποδεικτικό υλικό που στηρίζει την ιστορική της βάση και το αίτημά της.

§ 3.1 Τα στοιχεία της αίτησης

Όπως σημειώσαμε ήδη, η έκδοση κληρονομητηρίου ακολουθεί συγκεκριμένη διαδικασία. Η διαδικασία αυτή τίθεται σε λειτουργία με την υποβολή της αίτησης. Η αίτηση υποβάλλεται από το νομιμοποιούμενο προς τούτο πρόσωπο και υποβάλλεται στη γραμματεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνεται (ΚΠολΔ 747 § 1). Επιπλέον, η αίτηση αυτή καταρχήν αποτελεί μία αίτηση της εκουσίας δικαιοδοσίας και επομένως εφαρμόζεται επ' αυτής κατά πρώτον η διάταξη του άρθρου 747 ΚΠολΔ ως προς τα απαραίτητα στοιχεία που πρέπει η αίτηση αυτή να περιέχει, προκειμένου να κριθεί ορισμένη, κατά την κρατούσα γνώμη⁹⁵. Επιπροσθέτως, για το ορισμένο της αίτησης αυτής εφαρμόζεται και η διάταξη του άρθρου 1957 ΑΚ, καθώς και η διάταξη της ΚΠολΔ 820.

Η αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου διαφέρει αναλόγως του εάν αυτή ασκείται από κληρονόμο, κληροδόχο, καταπιστευματοδόχο, εκτελεστή διαθήκης ή δανειστή⁹⁶.

Η γενική διάταξη του άρθρου 747 ΚΠολΔ ορίζει τα στοιχεία που πρέπει να έχει κάθε αίτηση της εκουσίας δικαιοδοσίας. Ειδικότερα, στην § 2 αυτού του άρθρου

⁹⁴ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 3.

⁹⁵ Βλ. την ανάλυση του σχετικού προβληματισμού αμέσως παρακάτω.

⁹⁶ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 6.

ορίζεται ότι το δικόγραφο της αίτησης πρέπει να περιέχει πέραν από όσα ορίζονται στο άρθρο 118, α) ακριβή περιγραφή του αντικειμένου της υπόθεσης, β) ορισμένο αίτημα, γ) σαφή έκθεση των γεγονότων που δικαιολογούν το αίτημα κατά το κύριο αντικείμενό του και τα παρεπόμενά του, καθώς και την εξουσία για την υποβολή του. Επίσης, σύμφωνα με την ίδια διάταξη, η αίτηση πρέπει να περιέχει και τα στοιχεία εκείνα που θεμελιώνουν την αρμοδιότητα του δικαστηρίου.

Το αντικείμενο της δίκης και το αίτημα του αιτούντος είναι η διαταγή που θα δώσει ο Ειρηνοδίκης προς τον γραμματέα του δικαστηρίου της κληρονομιάς για τη χορήγηση του πιστοποιητικού (κληρονομητήριο) που θα δημιουργεί τεκμήριο για το κληρονομικό δικαίωμα του κληρονόμου, καταπιστευματοδόχου, κληροδόχου και θα ορίζει τις εξουσίες του εκτελεστή διαθήκης⁹⁷.

Ζητήματα ως προς το ορισμένο της αίτησης εντοπίζονται στο σκέλος της σαφούς περιγραφής των γεγονότων που δικαιολογούν την υποβολή της αίτησης. Το άρθρο 747 § 2 ΚΠολΔ ως προς το ζήτημα αυτό δεν δίδει κάποια απάντηση. Το ειδικότερο περιεχόμενο της αιτήσεως περιέχεται στο άρθρο 1957 ΑΚ και δευτερευόντως και στο άρθρο 820 ΚΠολΔ, το οποίο αναφέρεται μεν στο περιεχόμενο της απόφασης, αλλά προϋποθέτει ότι και η αίτηση που προηγείται λογικώς της απόφασης περιέχει τα αυτά στοιχεία.

Από τη συνδυαστική εφαρμογή των δύο διατάξεων προκύπτει ότι για το ορισμένο της αίτησης θα πρέπει να υπάρχουν κατά πρώτον τα στοιχεία ταυτότητας του κληρονομούμενου και του αιτούντος. Τα πλήρη στοιχεία του κληρονομούμενου συμβάλλουν στην ανεύρεση της τοπικής αρμοδιότητας του δικαστηρίου της κληρονομιάς⁹⁸. Αυτά τα στοιχεία δεν παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία. Κρίσιμο σημείο της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου αποτελεί και η αναφορά του χρόνου θανάτου του κληρονομούμενου. Το στοιχείο αυτό είναι ιδιαίτερα σπουδαίο και τούτο διότι αν πρόκειται για εκ διαθήκης διαδοχή από αυτό κρίνεται το κύρος της διαθήκης (βλ. ΑΚ 1719, 1720), ενώ αν πρόκειται για εξ αδιαθέτου διαδοχή από αυτό θα κριθούν οι κληρονομικές μερίδες⁹⁹.

Ακόμη, πρέπει στην αίτηση για την παροχή του κληρονομητηρίου να αναφέρονται η ύπαρξη διαθήκης, το περιεχόμενο αυτής, ή σε περίπτωση εξ αδιαθέτου

⁹⁷ Μπέης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 3.2.1. · Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 663· ΜΠρΠειρ 4390/2013 ΕλλΔνη 2014.266,

⁹⁸ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957, αρ. 8 · Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 64.

⁹⁹ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 65· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 15 επ.

διαδοχής η συγγενική σχέση του αιτούντος με τον κληρονομούμενο. Το περιεχόμενο της διαθήκης θα αναφέρει την κληρονομική μερίδα του αιτούντος ή τα ειδικότερα αντικείμενα που αποκτά, αν πρόκειται για εγκατάσταση σε δήλο, καθώς και τους τυχόν περιορισμούς του κληρονομικού δικαιώματος.

Ως προς το περιεχόμενο της διαθήκης που πρέπει να αναφέρεται στην αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου έχει ανακύψει ζήτημα στην περίπτωση που υπάρχει εγκατάσταση σε δήλο. Ειδικότερα, στην περίπτωση αυτή δημιουργείται η απορία για το εάν αρκεί να αναγράφεται μόνο το συγκεκριμένο πράγμα, το οποίο καταλείπεται στον αιτούντα ή αν πρέπει να υπολογίζεται και να αναγράφεται το ποσοστό του αντικειμένου αυτού εν σχέση προς το σύνολο της κληρονομιαίας περιουσίας ή αν πρέπει να αναγράφονται και τα δύο.

Κατά μία άποψη¹⁰⁰ πρέπει στην αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου να αναφέρεται τόσο το δήλο όσο και η αξία του και το ποσοστό της κληρονομίας που καταλαμβάνει το δήλο, ήτοι την αναλογία του πράγματος αυτού προς την αξία της κληρονομίας. Η άποψη αυτή παραδέχεται ότι το άρθρο 820 § 1 στοιχ. γ' ΚΠολΔ χρησιμοποιεί διαζευκτική διατύπωση («τις κληρονομικές μερίδες του καθενός ή τα αντικείμενα τα οποία περιέρχονται στον καθένα»), εντούτοις υποστηρίζει ότι η σωρευτική αναγραφή τόσο του δήλου όσο και του ποσοστού κατ' αναλογία αυτού σε σχέση με το σύνολο της κληρονομίας παρέχει μεγαλύτερη βεβαιότητα και σαφήνεια ως προς το status quo της κληρονομικής μερίδας του αιτούντος.

Η άλλη άποψη¹⁰¹ βασισόμενη στο γράμμα της ΚΠολΔ 820 § 1 στοιχ. γ', που αναφέρεται διαζευκτικά στο δήλο ή στο ποσοστό της αξίας του εν σχέσει προς το σύνολο της κληρονομίας, υποστηρίζει ότι αρκεί να υπάρχει διαζευκτική αναφορά είτε του δήλου είτε της μερίδας που αυτό καλύπτει σε σχέση με το σύνολο της περιουσίας.

¹⁰⁰ Μπέης, ό.π., άρθρο 820, αρ. 2.1. · Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 14 · Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 39 · Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 5 · Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 3 · Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 820, αρ. 1 · Μαργαρίτης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 3 · Εφαθ 1500/1955 ΝοΒ 1958. 872 · Εφαθ 27/1970 ΝοΒ 1970. 450 · Εφαθ 2567/1972 Αρμ 1973. 183 · ΕφΘεσ 2211/1996 Αρμ 1996. 999 · ΕφΠατρών 135/1969 ΑρχΝ 1969.645 · ΕφΠατρών 376/1986 ΑρχΝομ 3.621.

¹⁰¹ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 119 · Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 665 · Ψούνη, ό.π., σ. 390 · Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 500 · Γιαννοπούλου, ό.π., σ. 417, αρ. 1876 επ. · Μαυρομιχάλης, ό.π., άρθρο 1957, αρ. 6 · Εφαθ 638/1995 ΕλλΔνη 1996. 1136 · Εφαθ 3375/2002 ΕλλΔνη 2002.1481 · Εφαθ 1863/1985 ΕλλΔνη 1985. 524 · ΜΠρΑθ 4971/1994 ΑρχΝ 1969.645.

Η άποψη αυτή μας φαίνεται ορθότερη. Στην εγκατάσταση σε δήλο εκείνο που είναι κρίσιμο είναι το ίδιο το δήλο. Βέβαια, η αξία του ίσως είναι χρήσιμη στο δικαστή προκειμένου αυτός να κρίνει αν πρόκειται ή όχι για δήλο εφαρμόζοντας ανάλογα την ΑΚ 1800. Αυτό, όμως, αποτελεί ζήτημα ερμηνείας που ναι μεν είναι χρήσιμο στην περίπτωση της αιτήσεως για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, αλλά η τελική κρίση ανήκει στο δικαστή να κρίνει. Πάντως, το κληρονομητήριο που θα εκδοθεί θα πιστοποιεί την κληρονομική ιδιότητα του αιτούντος ως προς το συγκεκριμένο πράγμα, το οποίο ο αιτών μπορεί να διαθέσει χωρίς να του είναι απαραίτητη η αξία αυτού. Επομένως, στην περίπτωση αυτή φρονούμε ότι αρκεί η αναγραφή του δήλου και μόνον χωρίς να υποχρεούται ο αιτών να υπολογίσει την αξία του δήλου εν σχέσει προς το σύνολο της κληρονομίας και να αναφέρει στην αίτησή του και την αναλογία αυτή του δήλου προς το σύνολο της κληρονομίας.

Αναφορικά με την προσκόμιση της διαθήκης, να σημειώσουμε ότι σε περίπτωση ιδιόγραφης διαθήκης δεν αρκεί η επίκληση και προσκομιδή κεκυρωμένου αντιγράφου του πρακτικού δημοσίευσης, αλλά πρέπει να προσκομίζεται και η ίδια η απόφαση που την κηρύσσει κυρία¹⁰². Παρόλο που στη διάταξη του άρθρου 1957 ΑΚ δεν ορίζεται μεταξύ των προϋποθέσεων για το ορισμένο της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και η κήρυξη της διαθήκης ως κυρίας, εντούτοις μία άποψη στη θεωρία¹⁰³ υποστηρίζει ότι πρέπει η διαθήκη να έχει δημοσιευτεί και να έχει κηρυχθεί κυρία. Τούτο είναι ορθό στο μέτρο που, όπως επικαλείται η άποψη αυτή, οι συνέπειες που συνδέονται με τη χορήγηση του κληρονομητηρίου και το τεκμήριο που αυτό παράγει είναι ιδιαίτερα σοβαρές. Εξάλλου, σύμφωνα με την ΑΚ 1777 η ιδιόγραφη διαθήκη που δημοσιεύεται και κηρύσσεται κυρία τεκμαίρεται γνήσια, αν επί πέντε χρόνια από τη δημοσίευσή της δεν αμφισβητήθηκε η γνησιότητά της σε δίκη ανάμεσα σε κάποιον απ' αυτούς που αντλούν δικαιώματα απ' αυτήν και απ' αυτούς που βλάπτονται από την ύπαρξή της. Η δημοσίευση της διαθήκης και η κήρυξή της ως κυρίας συνεπάγεται για τον ενδιαφερόμενο να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου χρόνο και έξοδα. Όμως, φρονούμε ότι η άποψη αυτή μέρους της θεωρίας, περί προσκόμισης διαθήκης που έχει δημοσιευτεί και έχει κηρυχθεί κυρία εξυπηρετεί τα συμφέροντα και των τρίτων αλλά και του ίδιου του αιτούντος.

¹⁰² ΜΠρΠειρ 4390/2013 ΕλλΔνη 2014.266

¹⁰³ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 22' Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 665.

Αν πρόκειται για νόμιμο μεριδούχο, τότε υποστηρίζεται¹⁰⁴ ότι αυτός θα πρέπει στην αίτησή του να υπολογίζει τη μερίδα του και να ζητεί το κληρονομητήριο να τεκμηριώνει ότι η μερίδα του είναι αυτή.

Ένα ζήτημα που έχει γεννηθεί έχει να κάνει με το είδος των περιορισμών του κληρονομικού δικαιώματος που θα πρέπει να αναφέρεται στην αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Η άποψη που επικρατεί στη θεωρία¹⁰⁵ υπολαμβάνει ότι πρέπει να γίνεται αναφορά μόνο στους άμεσους περιορισμούς που επιδρούν στο κληρονομικό δικαίωμα αποκλεισμένης της αναγραφής των ενοχικών κληροδοσιών, των τρόπων και γενικά των περιορισμών που θέτουν απλώς ενοχική υποχρέωση στον αιτούντα. Όμως, η αντίθετη γνώμη¹⁰⁶ υποστηρίζει – και ορθώς, κατά την άποψή μας – ότι στην αίτηση πρέπει να αναγράφονται όλοι οι περιορισμοί, ήτοι και αυτοί που απλώς επιβάλλουν μία υποχρέωση στον αιτούντα, διότι με αυτό τον τρόπο υπάρχει μεγαλύτερη σαφήνεια και ασφάλεια αναφορικά με το status quo του κληρονομικού δικαιώματος του αιτούντος.

Σε περίπτωση που υπάρχει εφαρμογή των ερμηνευτικών κανόνων των ΑΚ 1801-1806, θα πρέπει ο αιτών στην αίτησή του να προσδιορίζει το ποσοστό της μερίδας του μετά από ανάλογη αύξηση ή μείωση αυτής. Γενικά, θα πρέπει να προσδιορίζεται η μερίδα του αιτούντος, αν πρόκειται για κληρονόμο ή καταπιστευματοδόχο, αν αυτός εγκαθίσταται σε ποσοστό αυτής κι όχι σε δήλα πράγματα. Κι αν υπάρχει προσαύξηση λόγω έκπτωσης κάποιου άλλου κληρονόμου, θα πρέπει στην αίτηση να γίνεται μνεία του γεγονότος αυτού και να εξηγείται για ποιο λόγο υπάρχει προσαύξηση κι όχι υποκατάσταση. Άλλωστε, ο αιτών θα πρέπει στην αίτησή του να αναφέρει ότι δεν υπάρχουν άλλα πρόσωπα που περιορίζουν ή αποκλείουν το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος. Όμως, αν τα πρόσωπα αυτά είχαν το σχετικό δικαίωμα, το απώλεσαν, όμως, μετά την επαγωγή, δεν αρκεί στην αίτηση να αναφέρεται ότι δεν υπάρχουν τα πρόσωπα αυτά, αλλά αυτονοήτως θα πρέπει να αναφέρεται και ο λόγος που εξέπεσαν από το κληρονομικό τους δικαίωμα.

Αν ο αιτών αντλεί το κληρονομικό του δικαίωμα από διαθήκη, θα πρέπει στην αίτησή του να αναφέρει το αν υπάρχουν άλλες διαθήκες και ποιο το ειδικότερο

¹⁰⁴ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 16 επ. · Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 665· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 69.

¹⁰⁵ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 121· Μπέης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 2.1.· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 67-68· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 246· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 1· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 8. Σιωπηρή η Ψούνη ως προς το ζήτημα αυτό, το ίδιο και η Γιαννοπούλου.

¹⁰⁶ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 29· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., 672-673.

περιεχόμενο αυτών. Αυτό συμβαίνει διότι υπό τον ισχύοντα ΑΚ μπορεί κάποιος να κληρονομήσει από περισσότερες διαθήκες, αρκεί να μην έχουν αντίθετο περιεχόμενο μεταξύ τους. Ο αιτών πρέπει να αναφέρει, μάλιστα, ακόμη και τις διαθήκες εκείνες που είναι άκυρες ή ακυρώσιμες, διότι η ακυρότητα ή η ακυρωσία της διαθήκης είναι στοιχείο το οποίο εξετάζει και εν τέλει κρίνει ο δικαστής¹⁰⁷

Επιπροσθέτως, ο αιτών θα πρέπει στην αίτησή του να αναφέρει και το ότι δεν υπάρχει εκκρεμής δίκη, στην οποία αμφισβητείται το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος. Στη δίκη που διεξάγεται παραλλήλως θα πρέπει να υπάρχει όχι απλή αμφισβήτηση του κληρονομικού δικαιώματος, αλλά πρέπει να υπάρχει ολική ή μερική αντιποίηση αυτού από τρίτον¹⁰⁸. Η εκκρεμής αυτή δίκη θα αφορά στο ίδιο κληρονομικό δίκαιο του αιτούντος και θα πρέπει ως προς αυτή να έχει επέλθει εκκρεμοδικία. Έτσι, εκκρεμής δίκη για το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα είναι μία άλλη δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, η οποία έχει αρχίσει με κατανηφιστική ή αναγνωριστική ή αρνητική αναγνωριστική αγωγή που αφορά στο κληρονομικό δικαίωμα που ο αιτών θέλει να πιστοποιήσει¹⁰⁹. Επίσης, το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα μπορεί να ελέγχεται στο πλαίσιο της άλλης δίκης απλώς παρεμπιπτόντως.

Στην περίπτωση που υπάρχει εκκρεμής δίκης που διεξάγεται παραλλήλως προς τη δίκη για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, ο δικαστής που εξετάζει την αίτηση έχει τις εξής δυνατότητες. Πρώτον, μπορεί να καλέσει όλους τους διαδίκους της άλλης δίκης να συμμετάσχουν στη δίκη για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, προκειμένου να σχηματίσει γνώμη προτού προχωρήσει στην αποδοχή ή απόρριψη της αίτησης¹¹⁰. Επίσης, μπορεί να εξετάσει, χωρίς να καλέσει τα πρόσωπα αυτά, να κρίνει εάν η εκκρεμής δίκη θα έχει έκβαση σε βάρος του αιτούντος, οπότε στην περίπτωση αυτή θα απορρίψει την αίτηση¹¹¹. Με άλλα λόγια, ο δικαστής καλείται να κάνει μία εκτίμηση του αποτελέσματος της εκκρεμούς δίκης και αναλόγως να κάνει δεκτή ή να απορρίψει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Πάντως, από μόνη της η εκκρεμής δίκη δεν αποτελεί απόλυτο κώλυμα που εμποδίζει το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου να απορρίψει τη

¹⁰⁷ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 70.

¹⁰⁸ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., § 45 αρ. 53· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 70· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 37· Ψούνη, ό.π., σ. 390-391.

¹⁰⁹ ΕφΑθ 2329/2011 ΝΟΜΟΣ

¹¹⁰ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 71

¹¹¹ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 37.

σχετική αίτηση¹¹². Τέλος, ο δικαστής μπορεί να αναβάλει την έκδοση απόφασης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου (ΚΠολΔ 249) μέχρι την έκδοση απόφασης στην εκκρεμή δίκη για το κληρονομικό δικαίωμα. Η αναβολή αντιβαίνει στους σκοπούς που εξυπηρετεί η χορήγηση κληρονομητηρίου και στην ταχύτητα της ίδιας της διαδικασίας της εκουσίας δικαιοδοσίας, από την άλλη, όμως, προκρίνεται ως ασφαλέστερη λύση, αν λάβουμε υπόψη μας τις συνέπειες που έχει η έκδοση κληρονομητηρίου. Πάντως, φρονούμε ότι αν πρόκειται για εκκρεμή δίκη που προφανώς διεξάγεται παρελκυστικά, ο δικαστής που κρίνει την αίτηση μπορεί να διατάξει τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Κατόπιν όλων τούτων, γεννάται το ερώτημα τι θα συμβεί σε περίπτωση που ο αιτών δεν συμπεριλάβει στην αίτηση κάποιο από τα στοιχεία αυτά που ο νόμος απαιτεί. Η κρατούσα γνώμη¹¹³ δέχεται ότι αν η αίτηση δεν περιλαμβάνει τα ως άνω αναφερόμενα στοιχεία, τότε απορρίπτεται ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας. Διατυπώνεται¹¹⁴, όμως, και μία ακόμη ενδιαφέρουσα άποψη. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, η αντίθετη γνώμη που δέχεται το απαράδεκτο λόγω αοριστίας εκκινεί από τη βάση του άρθρου 216 ΚΠολΔ. Η διάταξη αυτή, όμως, προσιδιάζει, κατά τη δεύτερη αυτή άποψη, στο συζητητικό σύστημα, ενώ η αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου εντάσσεται στην εκουσία δικαιοδοσία. Στη διαδικασία αυτή ισχύει το ανακριτικό σύστημα, το οποίο παρέχει στο δικαστήριο τη δυνατότητα να ζητήσει τη συμπλήρωση ή τη διευκρίνιση στοιχείων, τα οποία κατά τη γνώμη του είναι ατελή ή ασαφή (ΚΠολΔ 744). Με άλλα λόγια, στο πλαίσιο της εκουσίας δικαιοδοσίας, το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει τη συμπλήρωση της αίτησης και το ίδιο μπορεί να κάνει και ο αιτών μεταβάλλοντας ακόμη και την ιστορική βάση της αίτησης, αφού στη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας δεν εφαρμόζεται η ΚΠολΔ 224. Έτσι, η θέση αυτή καταλήγει ότι η αίτηση δεν θα πρέπει να απορριφθεί ως αόριστη σε περίπτωση που ελλείπει κάποιο από τα στοιχεία που ζητεί ο νόμος.

Ο αντίλογος¹¹⁵ στη θέση αυτή υποστηρίζει ότι το άρθρο 744 περί αυτεπάγγελτης ενέργειας του δικαστηρίου παρέχει απλώς μια ευχέρεια στο δικαστή να ζητήσει διευκρινίσεις και δεν τον υποχρεώνει προς τούτο. Φρονούμε ότι το επιχείρημα αυτό

¹¹² Κλαμαρής, ό.π. · Εφαθ 2329/2011 ΝΟΜΟΣ.

¹¹³ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 43· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 664· Ψούνη, ό.π., σ. 390· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 499.

¹¹⁴ Μπέης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 4.5.

¹¹⁵ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1957 αρ. 52 επ.

μπορεί να υποστηρίξει την αντικρουόμενη θέση, καθώς ακριβώς επειδή ο δικαστής έχει ευχέρεια, δύναται ακόμη και να απορρίψει ως αβάσιμη την αίτηση, αν κρίνει ότι δεν πιστοποιείται το κληρονομικό δικαίωμα εξαιτίας των ελλείψεων της αίτησης.

Κατά τη γνώμη μας, το δικαστήριο θα πρέπει να εξαντλήσει όλες τις δυνατότητες που έχει στη διάθεσή του προτού απορρίψει ως αόριστη την αίτηση. Πάντως και η ίδια η αίτηση πρέπει να περιέχει ένα ελάχιστο περιεχόμενο, ώστε να υπάρχει μια συγκεκριμένη οριοθέτηση του κληρονομικού δικαιώματος¹¹⁶. Ο δικαστής, όμως, αν κρίνει ότι η αίτηση δεν μπορεί να συμπληρωθεί, τότε θα την απορρίψει ως αόριστη.

§ 3.2 Αρμοδιότητα

Αρμόδιο για τη χορήγηση κληρονομητηρίου είναι το δικαστήριο της κληρονομιάς, ήτοι το Ειρηνοδικείο του τόπου κατοικίας του κληρονομούμενου κατά το θάνατό του ή ελλείψει κατοικίας της διαμονής του ή σε κάθε περίπτωση το Ειρηνοδικείο της πρωτεύουσας (ΚΠολΔ 810).

Όπως σημειώσαμε και προηγουμένως, η αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου πρέπει να περιέχει τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει η αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Σε περίπτωση που υπάρχει καθ' ύλην ή κατά τόπον αναρμοδιότητα, το δικαστήριο θα παραπέμψει στο αρμόδιο δικαστήριο¹¹⁷.

Παρέκταση αρμοδιότητας δεν επιτρέπεται, σύμφωνα με την ΚΠολΔ 740 § 2. Η έρευνα της αρμοδιότητας γίνεται αυτεπαγγέλτως και τούτο διότι αυτή αποτελεί διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης και ως τέτοια ερευνάται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο (ΚΠολΔ 73).

¹¹⁶ Στο γερμανικό δίκαιο γίνεται μία διάκριση μεταξύ του υποχρεωτικού (Muss – Inhalt) και του «δυννητικού» (Soll – Inhalt) περιεχομένου της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Στην πρώτη κατηγορία εμπίπτει η αναφορά του κληρονομούμενου, των τυχόν άλλων κληρονόμων που περιορίζουν το κληρονομικό τους δικαίωμα, καθώς και το μερίδιο αυτών. Αν λείπει ένα από τα στοιχεία αυτά, τότε υπάρχει Nichterbschein, δηλαδή πιστοποιητικό περί της ελλείψεως κληρονομικού δικαιώματος. Αντίθετα, στη δεύτερη κατηγορία ανήκει η αναφορά στον ακριβή χρόνο θανάτου του κληρονομούμενου, στην αναγραφή του πλήρους ονόματός του, στην ημερομηνία γεννήσεώς του, στην αναγραφή του πλήρους ονόματος του αιτούντος, το οποίο χορηγείται παρά την έλλειψη των στοιχείων αυτών (Grziwotz, MünchKomm, ό.π., § 2352, αρ. 42 επ.

¹¹⁷ Μαργαρίτης, ό.π. άρθρο 740 αρ. 8· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 61· αντίθετος ο Μπέης, ό.π., άρθρο 740 αρ. 3.6., ο οποίος υποστηρίζει ότι η αίτηση στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να απορριφθεί, καθώς δεν δημιουργείται δι' αυτής εκκρεμοδικία ούτε διακόπτεται η παραγραφή ούτως ώστε να υπάρχει μέριμνα για παραπομπή στο αρμόδιο δικαστήριο.

§ 3.3 Διαδικασία – Παράλληλες διαδικασίες

Η διαδικασία που έχει επιλέξει ο νομοθέτης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου είναι εκείνη της εκουσίας δικαιοδοσίας¹¹⁸. Πρέπει να σημειωθεί ότι η διαδικασία είναι εκείνη της εκουσίας δικαιοδοσίας και δε μετατρέπεται σε αμφισβητούμενη δικαιοδοσία, ακόμη κι αν ασκήθηκε παρέμβαση εντός της 10ήμερης προθεσμίας ανάρτησης της αίτησης στον ειδικό χώρο του Ειρηνοδικείου. Το στοιχείο τούτο έχει σημασία στο ζήτημα του δεδικασμένου, το οποίο θα εξεταστεί στον οικείο τόπο¹¹⁹. Πάντως, προκαταβολικά να αναφέρουμε ότι ακόμη και στην περίπτωση που ένα ζήτημα αντιδικίας κριθεί από το δικαστήριο που είναι αρμόδιο για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, η απόφαση του δικαστηρίου αυτού δεν θα παράξει δεδικασμένο στη δίκη για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου¹²⁰. Εκείνο που δημιουργεί ζητήματα είναι το θέμα της κίνησης κι άλλων παράλληλων διαδικασιών για το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα και το ποια η επιρροή τους στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Όπως σημειώθηκε και προηγουμένως¹²¹, η αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου πρέπει μεταξύ άλλων να αναφέρει αν υπάρχουν άλλες εκκρεμείς δίκες, στις οποίες αμφισβητείται το κληρονομικό δικαίωμα. Η ύπαρξη παράλληλης διαδικασίας δεν εμποδίζει τη χορήγηση κληρονομητηρίου καταρχήν. Ο δικαστής μπορεί να κρίνει ότι η δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας που αφορά στο κληρονομικό δικαίωμα είναι προδήλως αβάσιμη ή καταχρηστικώς ασκούμενη και να προχωρήσει στη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Αυτό σημαίνει, αντίστροφα, ότι η υποβολή αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου δεν εμποδίζει την έγερση αναγνωριστικής αγωγής ή αγωγής περί κλήρου που θα δικαστεί κατά την τακτική διαδικασία. Το κληρονομητήριο, όπως θα αναλύσουμε και στον οικείο τόπο¹²², παράγει τεκμήριο για το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος που ισχύει έναντι πάντων, αλλά δεν παράγει και δεδικασμένο για το κληρονομικό δικαίωμα. Το τεκμήριο είναι μαχητό και μπορεί να ανατραπεί σε μεταγενέστερη δίκη. Το δεδικασμένο από την άλλη πλευρά ισχύει μόνο μεταξύ των

¹¹⁸ Για τη σκοπιμότητα της νομοθετικής αυτής επιλογής, βλ. αναλυτικότερα παραπάνω, § 1.1.

¹¹⁹ Βλ. § 6.

¹²⁰ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 63.

¹²¹ Βλ. § 3.1.

¹²² Βλ. § 5.

μερών αλλά παράγει δεσμευτικότητα και ανατρέπεται μόνο με αναψηλάφηση (ΚΠολΔ 544 αρ. 1) ή αναίρεση (ΚΠολΔ 559 αρ. 16).

Τα ζητήματα που γεννώνται αναφέρονται κατά πρώτον στο εάν ο φερόμενος ως κληρονόμος που αναφέρεται στο κληρονομητήριο ως τέτοιος έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή κατά του προσώπου που αμφισβητεί το κληρονομικό του δικαίωμα. Το πρόσωπο αυτό μπορεί να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή για το κληρονομικό του δικαίωμα αν άλλος αμφισβητεί το δικαίωμά του, χωρίς να είναι απαραίτητο να ανατραπεί το τεκμήριο που παράγει το κληρονομητήριο. Τούτο είναι εύλογο, διότι αν ανατραπεί το τεκμήριο τελεσιδίκως, τότε θα παραχθεί δεδικασμένο για την ανυπαρξία του κληρονομικού δικαιώματος του αιτούντος και αυτός δεν θα έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή για το δικαίωμά του¹²³. Επομένως, και μόνη η αμφισβήτηση του κληρονομικού δικαιώματος του φερόμενου στο κληρονομητήριο ως κληρονόμου δικαιολογεί έννομο συμφέρον του να ασκήσει αναγνωριστική αγωγή για το δικαίωμά του αυτό χωρίς να απαιτείται να επιτύχει ο αντίδικός του την ανατροπή του τεκμηρίου.

Από την άλλη πλευρά, αν αναγνωριστεί τελεσιδίκως η ανυπαρξία του κληρονομικού δικαιώματος, μπορεί ο καθ' ου της δίκης της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, διότι το δεδικασμένο ισχύει μόνο μεταξύ των μερών¹²⁴. Βέβαια, κατά τη γνώμη μας, ο Ειρηνοδίκης στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να λάβει υπόψη του την απόφαση αυτή προτού αποφασίσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, διότι αυτό θα συνεπάγεται σοβαρές συνέπειες για τις συναλλαγές.

Συμπερασματικά, οι δύο διαδικασίες, ήτοι της χορήγησης κληρονομητηρίου και της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας για το κληρονομικό δικαίωμα μπορούν να κινούνται παράλληλα. Βέβαια, η μία μπορεί να επηρεάσει έμμεσα την άλλη και να διαμορφώσει τη δικαστική κρίση, παρόλο που είναι διαφορετικές διαδικασίες. Επίσης, ο αιτών τη χορήγηση κληρονομητηρίου θα πρέπει να αναφέρει στην αίτησή του το εάν υπάρχει άλλη εκκρεμής δίκη για το κληρονομικό δικαίωμα. Με αυτόν τον τρόπο, θα μπορέσει ο Ειρηνοδίκης να καλέσει τα εμπλεκόμενα μέρη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, προτού διατάξει τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

¹²³ Σταματόπουλος, Διαγνωστική δίκη για το κληρονομικό δικαίωμα και επιρροή του δεδικασμένου της στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, ΕΠολΔ 2012. 587.

¹²⁴ Σταματόπουλος, ό.π., ΕΠολΔ 2012. 588.

Φρονούμε ότι αν ο αιτών δεν ανταποκριθεί στο βάρος του αυτό, τότε το κληρονομητήριο που ενδεχομένως θα εκδοθεί πιθανόν να πάσχει ανακρίβεια με ό, τι αυτό συνεπάγεται για τις συναλλαγές.

§ 3.4 Ζητήματα απόδειξης

Η έκδοση κληρονομητηρίου απαιτεί την ύπαρξη κάποιων αποδεικτικών στοιχείων, προκειμένου ο Ειρηνοδίκης να πειστεί για το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος και να διατάξει τη χορήγηση του κληρονομητηρίου. Η ΑΚ 1958 απαιτεί τη δια δημοσίων εγγράφων απόδειξη της ακρίβειας του περιεχομένου της αίτησης και των στοιχείων που αυτή πρέπει να περιέχει σύμφωνα με την ΑΚ 1957 και την ΚΠολΔ 820.

Η διάταξη του άρθρου 1958 ΑΚ έχει δικονομικό χαρακτήρα, καθώς ρυθμίζει αφενός το βάρος απόδειξης (και επίκλησης) και αφετέρου τα κατ' ιδίαν αποδεικτικά μέσα που πρέπει να προσκομιστούν στο δικαστήριο, προκειμένου ο Ειρηνοδίκης να σχηματίσει δικανική πεποίθηση και να διατάξει τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Ειδικότερα, το βάρος επικλήσεως και αποδείξεως των στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 1957 φέρει ο αιτών. Ο αιτών, δηλαδή, βαρύνεται να επικαλεστεί τα στοιχεία του άρθρου 1957 (και 820 ΚΠολΔ) με την αίτησή του για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Η διάταξη καθιερώνει το υποκειμενικό βάρος αποδείξεως του αιτούντος¹²⁵, δηλαδή το βάρος του αιτούντος να αποδείξει τα γεγονότα που αποτελούν αναγκαίως τη βάση της αιτήσεώς του¹²⁶. Του βάρους αποδείξεως προηγείται το βάρος επικλήσεως των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών που ο αιτών πρέπει να επικαλεστεί για να γίνει δεκτή η αίτησή του, όπως τα σημειώσαμε σε προηγούμενη ενότητα.

Πέραν, όμως, από το υποκειμενικό βάρος αποδείξεως, η διάταξη ορίζει και τα κατ' ιδίαν αποδεικτικά μέσα που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο αιτών για να αποδείξει τα πραγματικά στοιχεία της αιτήσεώς του. Ο νόμος απαιτεί δημόσια έγγραφα¹²⁷. Δεν προβαίνει σε ειδικότερη απαρίθμηση συγκεκριμένων δημοσίων εγγράφων που μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιήσει ο αιτών για να αποδείξει την αίτησή του. Πάντως, η

¹²⁵ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1958 αρ. 6.

¹²⁶ Για τη διάκριση του υποκειμενικού από το αντικειμενικό βάρος αποδείξεως, βλ. αντί πολλών Ράμμο/ Κλαμαρή, Επιτομή Αστικού Δικονομικού Δικαίου, γ' ημίτομος, Δίκαιο Αποδείξεως, 2009, σ. 31 επ.

¹²⁷ Για την έννοια των δημοσίων εγγράφων βλ. αναλυτικά αντί πολλών, Νικολόπουλος, ό.π., σ. 291 επ.

επιλογή των δημοσίων εγγράφων δεν είναι τυχαία. Όπως έχει υποστηριχθεί¹²⁸, ο νομοθέτης επέλεξε τα δημόσια έγγραφα και μάλιστα με τη μορφή προαποδείξεως, διότι αυτά παρέχουν μεγαλύτερα εχέγγυα αντικειμενικότητας και ορθότητας σχετικά με τα επικαλούμενα πραγματικά περιστατικά. Με αυτόν τον τρόπο και η δικανική κρίση που θα αναδυθεί θα διαθέτει μεγαλύτερα εχέγγυα ορθότητας ότι όντως αυτός που αναγράφεται στο κληρονομητήριο ως δικαιούχος είναι ο αληθής.

Αξίζει να παρατηρηθεί, όμως, ότι λόγω του γεγονότος ότι βρισκόμαστε στο πεδίο της εκουσίας δικαιοδοσίας, όπου υπάρχει και χώρος αυτεπάγγελτης έρευνας εκ μέρους του δικαστηρίου, ο ίδιος ο νόμος (ΑΚ 1958 εδ. β' και ΑΚ 1959) επιτρέπει αφενός μεν τη χρήση κι άλλων αποδεικτικών μέσων σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η προσκόμιση δημοσίων εγγράφων και αφετέρου την εκ μέρους του δικαστηρίου αυτεπάγγελη έρευνα με κάθε τρόπο της εξακρίβωσης της αλήθειας των δηλώσεων εκείνου που ζητεί τη χορήγηση του κληρονομητηρίου¹²⁹.

Ο κανόνας είναι βέβαια η χρήση δημοσίων εγγράφων, αλλά ο δικαστής μπορεί να διατάξει απόδειξη με κάθε πρόσφορο μέσο¹³⁰. Τέτοια δημόσια έγγραφα είναι ενδεικτικά η ληξιαρχική πράξη θανάτου, πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, πιστοποιητικό περί μη δημοσίευσης διαθήκης, πιστοποιητικό περί μη αμφισβήτησεως του κληρονομικού δικαιώματος, τελεσίδικη δικαστική απόφαση με την οποία κάποιος κληρονόμος κηρύσσεται ανάξιος να κληρονομήσει, κυρωμένο αντίγραφο περί δημοσίευσης της διαθήκης και κήρυξης της ως κυρίας, αμετάκλητη δικαστική απόφαση περί λύσεως γάμου, αμετάκλητη δικαστική απόφαση περί αναγνώρισεως της πατρότητας τέκνου¹³¹.

Όπως σημειώσαμε ήδη, σύμφωνα με την ΑΚ 1958 εδ. β', αν η προσκόμιση δημοσίων εγγράφων δεν είναι ευχερής, τότε ο δικαστής μπορεί να ζητήσει κι άλλα αποδεικτικά μέσα, προκειμένου να σχηματίσει δικανική πεποίθηση και παράλληλα μπορεί να ζητήσει από τον αιτούντα να δηλώσει ενόρκως ότι δεν γνωρίζει κανένα γεγονός αντίθετο στη δήλωσή του. Έτσι, ο Ειρηνοδίκης μπορεί να ζητήσει την

¹²⁸ Μητσόπουλος, Μελέται, τ. Α', 1983, σ. 499

¹²⁹ ΑΠ 723/1993 ΕλλΔνη 1995.100· ΜΠρΘεσ 822/1992 Αρμ 1992.917.

¹³⁰ Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1958, αρ. 7.

¹³¹ Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1958, αρ. 4 επ. · Γιαννοπούλου, ό.π., σ. 423· Ψούνη, ό.π., σ. 392-393· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 667-668· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 76 επ.

εξέταση μαρτύρων¹³² ή να εκτιμήσει και αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου.

Παρόλο που ο νόμος αρκείται μόνον επικουρικός στη χρήση κι άλλων αποδεικτικών μέσων πέραν των δημοσίων εγγράφων, κατά τη γνώμη μας, επειδή βρισκόμαστε στο πεδίο της εκουσίας δικαιοδοσίας, το δικαστήριο μπορεί να ζητήσει συμπληρωματικά και άλλα αποδεικτικά μέσα σε κάθε περίπτωση, εξαντλώντας κάθε περιθώριο προτού δεχτεί ή απορρίψει την αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου. Σε κάθε περίπτωση, ο αιτών θα πρέπει να προσκομίζει στο δικαστήριο ένα *minimum* δημοσίων εγγράφων που στηρίζουν το κληρονομικό δικαίωμα που επικαλείται στην αίτησή του (όπως είναι για παράδειγμα, το πρακτικό δημοσίευσης διαθήκης, ή το πιστοποιητικό εγγυτέρων συγγενών) και ο Ειρηνοδίκης μπορεί συμπληρωματικά, ήτοι παράλληλα κι όχι επικουρικά απαραίτητα, να ζητήσει περαιτέρω αποδείξεις προκειμένου να πειστεί για το επικαλούμενο κληρονομικό δικαίωμα. Τούτο του το επιτρέπει και το άρθρο 1959 ΑΚ.

Εξάλλου, το γεγονός ότι η αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου συζητείται κατά την εκουσία δικαιοδοσία δε σημαίνει ότι δεν εφαρμόζονται οι περί αποδείξεως κανόνες. Έτσι, απαιτείται να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση ο δικαστής και δεν αρκεί πιθανολόγηση απλώς του κληρονομικού δικαιώματος¹³³. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, ο δικαστής δεν δεσμεύεται από τους κανόνες για την εκτίμηση των αποδείξεων κι έτσι μπορεί να εκτιμήσει ελεύθερα τα τυχόν πρόσθετα αποδεικτικά μέσα, με εξαίρεση των δημοσίων εγγράφων που έχουν αυξημένη αποδεικτική δύναμη¹³⁴.

Όπως σημειώσαμε ήδη, σε περίπτωση που η προσκόμιση δημοσίου εγγράφου είναι αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής το Δικαστήριο μπορεί να ζητήσει άλλα αποδεικτικά μέσα. Στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο μπορεί επιπλέον να ζητήσει από τον αιτούντα να αποδείξει ενόρκως ότι δεν γνωρίζει κανένα γεγονός αντίθετο προς τις δηλώσεις του. Η διάταξη αυτή του άρθρου 1958 εδ. β' ΑΚ υπήρχε πολύ πριν το ν. 4335/2015. Η ένορκη βεβαίωση στην οποία αναφέρεται είναι διαφορετική από την ένορκη βεβαίωση των νέων ΚΠολΔ 421 επ. Τούτο διότι η ένορκη βεβαίωση των

¹³² ΕφΘεσ 99/1971 Αρμ 1971.492· ΜΠρΧαλκ 27/1994 ΑρχΝ 1975.229.

¹³³ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 669-670· Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1958 αρ. 1· Γιαννοπούλου, ό.π., σ. 423· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 502· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 6· ΕφΑθ 7008/1999 ΕλλΔνη 1999.1606· ΜΠρΑθ 2683/2008 ΧρΙΔ 2008.520· ΜΠρΠρεβ 132/2008 Δ 2009.1032

¹³⁴ ΜΠρΑγρ 260/1999 ΝοΒ 2001.1180.

ΚΠολΔ 421 επ. λαμβάνεται από μάρτυρα, δηλαδή από τρίτο πρόσωπο σε σχέση με τους διαδίκους. Επομένως, φρονούμε ότι τυπικές παραλείψεις κατά τη λήψη της συγκεκριμένης ένορκης βεβαίωσης δεν θα οδηγήσουν σε ακυρότητα ή απαράδεκτο αυτής. Η ένορκη αυτή βεβαίωση του αιτούντος θα εκτιμηθεί ελεύθερα από το Δικαστήριο¹³⁵.

Επομένως, η διάταξη του άρθρου 1958 ΑΚ ορίζει ότι το υποκειμενικό βάρος αποδείξεως των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών φέρει ο αιτών. Ο ίδιος φέρει και το λογικώς προηγούμενο βάρος επικλήσεως των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών (ΚΠολΔ 338 § 1). Προκειμένου να αποδείξει τους ισχυρισμούς του θα πρέπει να προσκομίσει δημόσια έγγραφα που αποδεικνύουν τους ισχυρισμούς του και κυρίως τα στοιχεία της αιτήσεως που ορίζουν οι ΑΚ 1957 και ΚΠολΔ 820. Επειδή, όμως, η αίτηση εκδικάζεται κατά την εκουσία δικαιοδοσία, ο Ειρηνοδίκης μπορεί να ζητήσει κι άλλα πρόσθετα αποδεικτικά μέσα προκειμένου να πειστεί για το status quo του κληρονομικού δικαιώματος και για το εάν όντως ο αιτών φέρει την επικαλούμενη κληρονομική ιδιότητα. Μπορεί δε να λάβει υπόψη του και μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα, τα οποία εκτιμά ελευθέρως. Όμως, πρέπει να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποιθήση και δεν αρκεί πιθανολόγηση του κληρονομικού δικαιώματος.

§ 3.5 Οι δυνατότητες του δικαστή και η διαδικασία

Όπως σημειώσαμε ήδη, ο Ειρηνοδίκης έχει ευρέα περιθώρια, όταν εξετάζει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Αυτή τη δυνατότητα του την προσφέρει η διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας, στην οποία ο νομοθέτης επέλεξε να εντάξει την έκδοση κληρονομητηρίου. Έτσι, εκτός από τη δυνατότητά του να ζητήσει πρόσθετα αποδεικτικά μέσα (πλέον των δημοσίων εγγράφων που θα έχει ήδη προσκομίσει ο αιτών), έχει τη δυνατότητα αυτεπάγγελτης έρευνας προκειμένου να εξακριβώσει τις δηλώσεις εκείνου που ζητεί τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Τη δυνατότητα αυτή του την παρέχει η διάταξη του άρθρου 1959 ΑΚ.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, ο δικαστής μπορεί να ερευνήσει αυτεπαγγέλτως με κάθε τρόπο τα στοιχεία που προσάγονται ενώπιόν του, προκειμένου να

¹³⁵ Βλ. *Κλαμαρή*, ό.π., άρθρο 1958 αρ. 23, ο οποίος υποστηρίζει ότι ο δικαστής ζητώντας από τον αιτούντα να βεβαιώσει ενόρκως ότι δεν γνωρίζει κανένα γεγονός αντίθετο προς τις δηλώσεις του, θέλει να τον δεσμεύσει και να τον αποτρέψει από την τέλεση ψευδορκίας.

διακριβώσει εάν τα δηλωθέντα υπό του αιτούντος είναι αληθή ή όχι. Ο ειρηνοδίκης παραλαμβάνοντας την αίτηση την αναρτά για 10 ημέρες σε ειδικό χώρο του Ειρηνοδικείου, ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε όποιον δικαιολογεί έννομο συμφέρον να ασκήσει παρέμβαση, σύμφωνα με την ΚΠολΔ 819 εδ. α' και β'. Αυτή η ενέργεια αποτελεί μία από τις εκφάνσεις της αυτεπάγγελτης εκ μέρους του δικαστή έρευνας που αποσκοπεί στην πληρέστερη έρευνα του κληρονομικού δικαιώματος του αιτούντος. Συναφώς, κατά την ΑΚ 1959, ο Ειρηνοδίκης μπορεί να διατάξει τη δημοσίευση της αιτήσεως, καθορίζοντας τον τρόπο που θα γίνει αυτή.

Επιπροσθέτως, όπως σημειώσαμε και προηγουμένως¹³⁶, ο αιτών πρέπει να αναφέρει στην αίτησή του εάν υπάρχει άλλη εκκρεμής δίκη, στην οποία αμφισβητείται το κληρονομικό δικαίωμα, το οποίο επικαλείται. Αν τυχόν υπάρχει τέτοια περίπτωση, ο Ειρηνοδίκης έχει το δικαίωμα να κλητεύσει τα εμπλεκόμενα πρόσωπα της άλλης διαδικασίας. Τη δυνατότητα αυτή του την παρέχει το άρθρο 1959 ΑΚ. Με τον τρόπο αυτό, θα μπορέσει ο δικαστής να σχηματίσει σφαιρικότερη αντίληψη για την αλήθεια και την ορθότητα των υποστηριζόμενων από τον αιτούντα. Επίσης, ο Ειρηνοδίκης έχει δυναμικά τη δυνατότητα να καλέσει για να ακούσει και πρόσωπα που πιθανόν αξιώνουν κληρονομικά δικαιώματα και κυρίως αυτούς που θα καλούνταν στην κληρονομική διαδοχή, αν ακυρωνόταν η διαθήκη (ΑΚ 1959 εδ. β').

Με άλλα λόγια, στη διαδικασία της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου επιλέγεται το ανακριτικό σύστημα που δίνει σχετικά μεγάλα περιθώρια ελευθερίας στον Ειρηνοδίκη που επιλαμβάνεται της αιτήσεως. Ο δικαστής δικαιούται και δεν υποχρεούται σε καμία περίπτωση να προβεί στις ενέργειες που του επιτρέπονται δυνάμει της ΑΚ 1959, ενώ μπορεί να αποφασίσει να εφαρμόσει κι άλλα μέτρα που δεν αναφέρονται στη διάταξη, καθώς η απαρίθμηση των δυνατοτήτων που του παρέχει η εν λόγω διάταξη, είναι ενδεικτική («ιδίως»)¹³⁷.

Επιπλέον, είναι πιθανό ο δικαστής εξετάζοντας την αίτηση να βρεθεί αντιμέτωπος με προδικαστικά ζητήματα, τα οποία καλείται να επιλύσει προτού διατάξει την έκδοση του κληρονομητηρίου ή απορρίψει την αίτηση. Για παράδειγμα, ο δικαστής θα κληθεί να προχωρήσει σε ερμηνεία της διαθήκης προκειμένου να κρίνει αν ο εγκατάστατος σε δήλο είναι κληρονόμος ή κληροδόχος (ΑΚ 1800 § 1). Επίσης, ενδεχομένως θα κληθεί να κρίνει αν υπάρχει υποκατάστατος κληρονόμος ή

¹³⁶ Βλ. § 3.1.

¹³⁷ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1959 αρ. 4 επ.

αν πρέπει να γίνει προσαύξηση στη μερίδα του αιτούντος. Ακόμη, η τυχόν αποποίηση άλλου προσώπου θα πρέπει να αξιολογηθεί αν είναι έγκυρη ή όχι, ώστε να εκτιμήσει το ακριβές ποσοστό της κληρονομίας του κληρονόμου.

Το ερώτημα που γεννάται σε αυτές τις ενδεικτικές περιπτώσεις που αναφέραμε είναι αν και κατά πόσο η κρίση του δικαστή επ' αυτών έχει δεσμευτικό χαρακτήρα σε μελλοντική δίκη. Την απάντηση στο ερώτημα αυτό δίνει η ΚΠολΔ 331. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, «Το δεδικασμένο εκτείνεται και στα ζητήματα που κρίθηκαν παρεμπιπτόντως και αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση του κυρίου ζητήματος, αν το δικαστήριο ήταν καθ' ύλην αρμόδιο να αποφασίσει για τα παρεμπίπτοντα αυτά ζητήματα». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι μία εκ των προϋποθέσεων για να καλυφθούν με δεδικασμένο τα παρεμπίπτοντα ζητήματα που κρίθηκαν είναι να ήταν το δικαστήριο που τα έκρινε καθ' ύλην αρμόδιο να το κάνει αυτό, αν το προδικαστικό του παρουσιαζόταν ως κύριο ζήτημα. Σύμφωνα με την άποψη που επικρατεί¹³⁸, η απόφαση του Ειρηνοδίκη που θα αφορά στη διαταγή για χορήγηση κληρονομητηρίου, αν περιέχει και παρεμπίπτουσα κρίση κάποιων ζητημάτων, αυτή η κρίση του για τα παρεμπίπτοντα δεν παράγει δεδικασμένο για αυτά στο πλαίσιο άλλης δίκης, διότι ελλείπει η καθ' ύλην αρμοδιότητα, αλλά και η δικαιοδοσία.

Επομένως, ο Ειρηνοδίκης θα κληθεί ενδεχομένως να κρίνει παρεμπιπτόντως κι άλλα ζητήματα προτού διατάξει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, αλλά η κρίση του για τα ζητήματα αυτά δεν παράγει δεδικασμένο που θα δεσμεύσει στο μέλλον δικαστήριο που θα κρίνει στο πλαίσιο της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας ως κύριο ή ως παρεμπίπτον ζήτημα το κριθέν παρεμπίπτον ζήτημα¹³⁹. Ο Ειρηνοδίκης, δηλαδή, δεν μπορεί να αποφανθεί για άλλα ζητήματα πέραν από εκείνα για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση και το μόνο που μπορεί να κάνει είναι απλώς να ζητήσει την συμπλήρωσή της¹⁴⁰

Προκαταβολικά – αφού η ανάλυση του ζητήματος θα γίνει στον οικείο τόπο – να αναφέρουμε ότι στην αντίστροφη περίπτωση, ήτοι όταν υπάρχει τελεσίδικη κρίση αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας για το κληρονομικό δικαίωμα που αποτελεί το

¹³⁸ Κονδύλης, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2007, σ. 448· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 88-89· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 9.

¹³⁹ Για το ζήτημα του εάν η διάταξη του Ειρηνοδίκη για τη χορήγηση ή όχι κληρονομητηρίου παράγει δεδικασμένο καθ' εαυτήν, βλ. παρακάτω στον οικείο τόπο.

¹⁴⁰ Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 505.

αντικείμενο της αίτησης για χορήγηση κληρονομητηρίου, ο Ειρηνοδίκης που θα κρίνει την αίτηση οφείλει να λάβει υπόψη του το δεδικασμένο της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας για το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος και δεσμεύεται από αυτό¹⁴¹.

Ο Ειρηνοδίκης, λοιπόν, λαμβάνοντας την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου και τα συνοδευτικά αυτής δημόσια έγγραφα, έχει μεγάλα περιθώρια ενεργειών προκειμένου να διακριβώσει την αλήθεια των υποστηριζομένων. Πρέπει, κατά τη γνώμη μας¹⁴², να εξαντλήσει όλες τις δυνατότητες που έχει στη διάθεσή του προτού αποφανθεί, διότι η έκδοση κληρονομητηρίου συνοδεύεται από σοβαρές νομικές συνέπειες για τις συναλλαγές. Σε κάθε περίπτωση, ο Ειρηνοδίκης πρέπει να έχει σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση, όπως ήδη σημειώσαμε¹⁴³. Η δικανική του πεποίθηση θα αφορά στην ύπαρξη του κληρονομικού δικαιώματος που ζητεί ο αιτών και δεν εκτείνεται σε διάφορα προδικαστικά ζητήματα που τυχόν έκρινε ο Ειρηνοδίκης. Αν ο Ειρηνοδίκης κρίνει ότι το κληρονομικό δικαίωμα είναι αναμφισβήτητο, θα διατάξει τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Πριν, όμως, από αυτό θα δημοσιεύσει την αίτηση σε χώρο του Ειρηνοδικείου για 10 ημέρες, γιατί ενδέχεται να ασκηθεί παρέμβαση.

¹⁴¹ ΑΠ 2134/2014 ΝΟΜΟΣ΄ ΜΕΦΑΘ 7268/2013 ΝοΒ 2014.891 με παρατ. Χατζηγιωάννου.

¹⁴² Παρόλο που η ΑΚ 1959 περιέχει ενδεικτική απαρίθμηση και δυναμική διατύπωση. Σύμφωνα κι ο Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1959 αρ. 8 επ.

¹⁴³ ΜΕΦΑΘ 6591/2013 ΕλλΔνη 2013.796΄ ΜΠρΑΘ 1011/2015 ΠειρΝομ 2015.226.

§ 4. Συμμετοχή τρίτων προσώπων

Η δημοσίευση της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου επί 10 ημέρες σε σημείο του Ειρηνοδικείου αποσκοπεί στη χορήγηση δυνατότητας σε τρίτα πρόσωπα που αντλούν έννομο συμφέρον, προκειμένου αυτά να ασκήσουν παρέμβαση. Με τον τρόπο αυτόν, ο Ειρηνοδίκης θα μπορέσει να κρίνει σφαιρικότερα την αλήθεια των υποστηριζόμενων στην αίτηση και να προβεί σε ορθή κρίση. Η συμμετοχή τρίτων προσώπων γίνεται με την άσκηση παρέμβασης. Όμως, η παρέμβαση δεν είναι υποχρεωτική για τα τρίτα πρόσωπα που ενδεχομένως εμπλέκονται με τον αιτούντα ως προς το κληρονομικό δικαίωμα που ισχυρίζεται ότι έχει ο τελευταίος. Όμως, αυτό το μέσο είναι προς όφελός τους. Εντούτοις, μας προβληματίζει η αποτελεσματικότητα της ενέργειας αυτής (ήτοι της δημοσίευσης της αιτήσεως σε σημείο του Ειρηνοδικείου), καθώς είναι δύσκολο και τυχαίο ο τυχόν τρίτος, που ενδεχομένως αμφισβητεί το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος και έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει παρέμβαση, να ενημερωθεί για αυτή τη δημοσίευση και να ασκήσει παρέμβαση.

Πάντως και αυτή ταύτη η τυχόν άσκηση της παρέμβασης δεν μεταβάλλει το χαρακτήρα της εκουσίας δικαιοδοσίας που συνειδητά ο νομοθέτης επέλεξε να υπαγάγει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου σε αμφισβητούμενη δικαιοδοσία¹⁴⁴. Ομοίως και η κλήτευση τρίτων προσώπων που εμπλέκονται σε δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας εκ μέρους του Ειρηνοδίκη, κατά την ΑΚ 1959 δεν μεταβάλλει την διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας σε αμφισβητούμενη.

§ 4.1 Παρέμβαση

Ο τρίτος ο οποίος έχει έννομο συμφέρον μπορεί να παρέμβει στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Η διάταξη του άρθρου 819 ΚΠολΔ ορίζει την προθεσμία εντός της οποίας μπορεί να ασκηθεί η ως άνω παρέμβαση του τρίτου. Η προθεσμία αυτή είναι δεκαήμερη και αρχίζει από την επομένη της ανάρτησης της αιτήσεως στον χώρο του Ειρηνοδικείου (ΚΠολΔ 819 εδ. β' σε συνδ. με ΚΠολΔ 144 § 1). Αν δεν ασκηθεί παρέμβαση μέσα στο δεκαήμερο αυτό, ο Ειρηνοδίκης θα κρίνει με διάταξή του, αν θα χορηγηθεί ή όχι κληρονομητήριο. Πάντως, μόνο μετά την παρέλευση του δεκαήμερου θα μπορέσει να κρίνει την αίτηση, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στον τρίτο να ασκήσει ή όχι παρέμβαση. Αν ο τρίτος που θα μπορούσε

¹⁴⁴ Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1959 αρ. 4' ΜΠρΘηβ 8/2009 Δ 2009.1030 με παρατηρήσεις Μπέη

να ασκήσει παρέμβαση απωλέσει την προθεσμία και ασκήσει εκπροθέσμως την αίτησή του για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, η παρέμβασή του θα απορριφθεί ως εκπρόθεσμη και, ως εκ τούτου, απαράδεκτη. Ο τρίτος, όμως, δεν μένει εντελώς απροστάτευτος, καθώς μπορεί να ζητήσει με αίτησή του την ανάκληση, αφαίρεση, κήρυξη ως ανισχύρου και τροποποίηση του κληρονομητηρίου ή να ασκήσει και αγωγή περί κλήρου, αν προσβάλλεται το κληρονομικό του δικαίωμα¹⁴⁵.

Εκτός, όμως, από τη δεκαήμερη αυτή προθεσμία για την άσκηση παρέμβασης που συνιστά ειδική διαδικαστική προϋπόθεση για το παραδεκτό αυτής, πρέπει να συντρέχουν και οι γενικές διαδικαστικές προϋποθέσεις για την άσκηση της παρέμβασης.

Ειδικότερα, η παρέμβαση θα πρέπει να ασκείται από τρίτο πρόσωπο, να υπάρχει εκκρεμοδικία και να έχει έννομο συμφέρον ο τρίτος προς άσκηση της παρέμβασης (ΚΠολΔ 79, 80, 752). Η πρώτη προϋπόθεση, ήτοι η αίτηση να ασκείται από τρίτο πρόσωπο προς τον αιτούντα δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα και τούτο διότι στην εκουσία δικαιοδοσία «διάδικος» είναι μόνο ο αιτών. Επομένως, οποιοδήποτε πρόσωπο εκτός από αυτόν είναι τρίτο και άρα μπορεί να ασκεί παρέμβαση¹⁴⁶.

Ζήτημα δημιουργείται για το εάν η αίτηση της εκουσίας δικαιοδοσίας δημιουργεί εκκρεμοδικία. Η κρατούσα γνώμη¹⁴⁷ δέχεται ότι και η υποβολή αιτήσεως της εκουσίας δικαιοδοσίας δημιουργεί εκκρεμοδικία. Επομένως, και η υποβολή της αιτήσεως για τη χορήγηση κληρονομητηρίου δημιουργεί εκκρεμοδικία, ώστε και η προϋπόθεση αυτή πληρούται προκειμένου να παρέμβει ο τρίτος, αφού η παρέμβασή του θα ασκηθεί αφότου ασκηθεί η αίτηση και αναρτηθεί στον ειδικό χώρο του Ειρηνοδικείου.

Η τρίτη προϋπόθεση, ήτοι το έννομο συμφέρον, που είναι και η σπουδαιότερη και δυσκολότερη συνδέεται με το χαρακτήρα της παρέμβασης, δηλαδή με το εάν αυτή είναι κύρια ή πρόσθετη. Στο ερώτημα αυτό θα δοθεί απάντηση στην αμέσως επόμενη ενότητα. Εδώ θα περιοριστούμε στο να αναφέρουμε ότι έννομο συμφέρον υπάρχει όταν ο παρεμβαίνων έχει δικονομικό ενδιαφέρον που προκύπτει από τη δικονομική σημασία της υποβολής αιτήσεως για τη χορήγηση του

¹⁴⁵ *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 819 αρ. 24.

¹⁴⁶ ΜΠρΑθ 3308/1975 ΕλλΔνη 1976.373.

¹⁴⁷ *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 221 αρ. 4· *Νίκας*, ό.π., τ. II, σ. 195· ΕφΑθ 9216/1987 ΕλλΔνη 1989.98· ΜΠρΘεσ 34563/2001 ΕΕργΔ 2002.597.

κληρονομητηρίου¹⁴⁸. Με άλλα λόγια, έννομο συμφέρον έχει ο παρεμβαίνων στην άσκηση παρέμβασης, όταν με την αίτηση του αιτούντος βλάπτεται στα συμφέροντά του και επιδιώκει έτσι μέσω της παρεμβάσεως την αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης και την πραγμάτωση του δικαίου.

Έτσι, έννομο συμφέρον να ασκήσει παρέμβαση στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου έχει το πρόσωπο εκείνο που παρά τα αντιθέτως υποστηριζόμενα από τον αιτούντα έχει το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα. Επίσης, έννομο συμφέρον έχει και το πρόσωπο εκείνο, το οποίο είναι αντίδικος του αιτούντος σε δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας για το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα. Ακόμη, έννομο συμφέρον έχει το πρόσωπο εκείνο που θα κληθεί στην κληρονομία, όταν εκπέσει ο αιτών και γνωρίζει ότι στο πρόσωπο του τελευταίου συντρέχει λόγος αναξιοτίας. Τέλος, έννομο συμφέρον έχει και ο συγκληρονόμος (ή γενικά συνδικαιούχος) του αιτούντος, όταν ο τελευταίος υποστηρίζει στην αίτησή του ότι είναι ο μοναδικός δικαιούχος και επιθυμεί τη χορήγηση κληρονομητηρίου που να πιστοποιεί δικαίωμά του σε ολόκληρο το κληρονομαίο.

§ 4.2 Φύση και άσκηση αυτής

Συντρεχουσών, λοιπόν, των προϋποθέσεων που προαναφέραμε, ο τρίτος μπορεί να ασκήσει παρέμβαση εντός πάντοτε της μικρής χρονικής προθεσμίας των 10 ημερών από την ανάρτηση της αιτήσεως στον ειδικό χώρο του Ειρηνοδικείου. Η παρέμβασή του αυτή θα είναι κατά κανόνα κύρια¹⁴⁹, αφού αυτός θα ζητεί την απόρριψη της αίτησης ή την παραδοχή της μεν αλλά με τροποποιημένο περιεχόμενο είτε και την απόρριψή της με αίτημα για την έκδοση κληρονομητηρίου στο όνομά του¹⁵⁰. Πράγματι, και από τις ενδεικτικές περιπτώσεις που αναφέραμε προηγουμένως, προκύπτει ότι ο παρεμβαίνων έχει ο ίδιος το δικαίωμα και αντιποιείται το δικαίωμα του αιτούντος, προσπαθώντας να προασπίσει το δικό του¹⁵¹. Στο σημείο αυτό έγκειται και το έννομο συμφέρον του παρεμβαίνοντος, το οποίο πρέπει να αποδεικνύει προκειμένου να γίνει δεκτή η αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου¹⁵².

¹⁴⁸ Νίκας, ό.π., τ. Ι, σ. 321.

¹⁴⁹ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 98· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 7· ΜΠρΘεσ 12/2017 ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΡοδ 275/2013 ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΡοδ 394/2012 ΝΟΜΟΣ.

¹⁵⁰ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 95.

¹⁵¹ Νίκας, ό.π., τ. Ι, σ. 371.

¹⁵² ΑΠ 1072/2006 ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΑΠ 1176/2005 ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

Η κύρια αυτή παρέμβαση ασκείται σύμφωνα με την ΚΠολΔ 752. Σύμφωνα με την § 1 της διάταξης αυτής, η κύρια παρέμβαση ασκείται με δικόγραφο και εφαρμόζονται για τη διάταξη αυτή τα άρθρα 747, 748 και 751. Η διάταξη παραπέμπει στις διατάξεις περί της κατάθεσης της αιτήσεως. Έτσι, και η παρέμβαση, όπως και η αίτηση, ασκείται με δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του δικαστηρίου, στο οποίο απευθύνεται (ΚΠολΔ 747 § 1). Το δικόγραφο της παρέμβασης πρέπει να περιέχει, πέραν από τα στοιχεία των ΚΠολΔ 118 και ακριβή περιγραφή του αντικειμένου της υπόθεσης, ορισμένο αίτημα, σαφή έκθεση των γεγονότων που δικαιολογούν το αίτημα κατά το κύριο αίτημα και τα παρεπόμενά του, καθώς και την εξουσία για την υποβολή του. Ο παρεμβαίνων, με άλλα λόγια, θα πρέπει να αναφέρεται στο αντικείμενο της υπόθεσης που αφορά στη χορήγηση κληρονομητηρίου, να αναφέρει το πρόσωπο που αιτήθηκε τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, καθώς και το πρόσωπο του κληρονομουμένου. Επίσης, θα πρέπει να θεμελιώνει το έννομο συμφέρον, ήτοι να αναφέρει τους λόγους για τους οποίους ασκεί την παρέμβασή του. Τέλος, θα πρέπει να εκθέτει το αίτημά του, το οποίο θα συνίσταται είτε στην απόρριψη της αίτησης του αιτούντος είτε στην τροποποίηση αυτής είτε στην απόρριψή της με υποβολή νέου αιτήματος που θα αφορά στη χορήγηση κληρονομητηρίου στο πρόσωπό του.

Για την παρέμβαση συντάσσεται έκθεση κάτω από το πρωτότυπο της αίτησης, η οποία αναφέρει την ημέρα και την ώρα που ασκήθηκε η παρέμβαση και το ονοματεπώνυμο του καταθέτοντος.

Όταν ασκηθεί η παρέμβαση, ο Ειρηνοδίκης θα προσδιορίσει τη συζήτηση της αίτησης και της παρέμβασης στην ίδια δικάσιμο. Στο μεταξύ ο παρεμβαίνων μπορεί να μεταβάλει το περιεχόμενο της αίτησής του, απλώς η μεταβολή αυτή αναφέρεται στο βιβλίο που τηρείται κατά το άρθρο 776 (ΚΠολΔ 751).

Συνοψίζοντας, παρόλο που στην εκουσία δικαιοδοσία δεν υπάρχει διαφορά, με την έννοια της επίλυσής της και την αυθεντική διάγνωση δικαιώματος, εντούτοις, είναι δυνατή η άσκηση παρέμβασης από τρίτο πρόσωπο πέραν του αιτούντος. Όμως, και αυτή ταύτη η άσκηση της παρέμβασης δεν μεταβάλλει την διαδικασία σε αμφισβητούμενη. Η παρέμβαση αυτή θα είναι κύρια, αφού ο τρίτος ο οποίος πρόκειται να θιγεί από την έκδοση κληρονομητηρίου με συγκεκριμένο περιεχόμενο, αντιποιείται στην ουσία το δικαίωμα που υποστηρίζει πως έχει ο αιτών. Η παρέμβαση αυτή ασκείται εντός 10 ημερών από την επομένη της ανάρτησης της αίτησης σε ειδικό χώρο του Ειρηνοδικείου. Αν ασκηθεί παρέμβαση, ο Ειρηνοδίκης ορίζει

δικάσιμο, στην οποία θα συζητηθεί η αίτηση και η παρέμβαση, ενώ αν δεν ασκηθεί παρέμβαση, με διάταξή του ορίζει τη χορήγηση ή όχι του κληρονομητηρίου προς τον αιτούντα¹⁵³.

¹⁵³ *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 819 αρ. 24.

§5. Η έκδοση της απόφασης

Αφού ασκηθεί η αίτηση, συγκεντρωθεί το αποδεικτικό υλικό και ασκηθεί ή δεν ασκηθεί τυχόν παρέμβαση τρίτου, ακολουθεί το στάδιο της εξέτασης της αίτησης. Όπως σημειώσαμε, αν ασκηθεί παρέμβαση, ορίζεται δικάσιμος για την συζήτηση της αίτησης και της παρέμβασης, ενώ αν δεν ασκηθεί, ο Ειρηνοδίκης θα αποφασίσει με διάταξή του. Οι δυνατότητες που έχει ο δικαστής είναι είτε να κάνει δεκτή την αίτηση και να διατάξει τη χορήγηση του κληρονομητηρίου είτε να την απορρίψει.

§ 5.1. Η αποδοχή της αίτησης

Σύμφωνα με την ΑΚ 1961 § 1, «[Τ]ο κληρονομητήριο παρέχεται μόνο αν το δικαστήριο κρίνει ότι έχουν αποδειχθεί όσα αναφέρονται στην αίτηση». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι ο Ειρηνοδίκης θα πρέπει να έχει σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση για το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος και να μην έχει αμφιβολίες γι' αυτό. Το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος θα πρέπει, δηλαδή, να είναι βέβαιο και αναμφισβήτητο, χωρίς ασάφειες¹⁵⁴. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου είναι να αποδεικνύονται πλήρως τα γεγονότα που αναφέρονται στην αίτηση και ο Ειρηνοδίκης να έχει πεισθεί πλήρως για την αλήθεια των γεγονότων αυτών και για αυτά που υποστηρίζει ο αιτών. Δεν αρκεί, όπως έχουμε σημειώσει, πιθανολόγηση.

Αν ο Ειρηνοδίκης έχει αμφιβολίες για την ύπαρξη του κληρονομικού δικαιώματος, θα πρέπει, κατά την κρατούσα γνώμη, να απορρίψει την αίτηση¹⁵⁵. Η έκδοση του κληρονομητηρίου, εφόσον συνοδεύεται από αμφιβολίες του Ειρηνοδίκη θα είναι επικίνδυνο για τις συναλλαγές λόγω των συνεπειών που το συνοδεύουν.

Αν ο Ειρηνοδίκης πεισθεί εν μέρει για το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος, τότε θα μπορέσει να χορηγήσει κληρονομητήριο που θα πιστοποιεί την έκταση του κληρονομικού δικαιώματος του αιτούντος, για το οποίο έχει πεισθεί πλήρως. Με τον τρόπο αυτό εξισορροπούνται αντίθετα συμφέροντα, δηλαδή εκείνα του αιτούντος, του οποίου η αίτηση δεν θα απορριφθεί ολοσχερώς επειδή δεν αποδεικνύεται πλήρως το δικαίωμά του, αλλά και του κοινού, καθώς δεν θα εκδοθεί

¹⁵⁴ Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1961 αρ. 3· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1961 αρ. 19-20· Μαργαρίτης/Μαργαρίτης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 24· Γεωργιάδης, ό.π., σ. 669, 671· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 101 επ.

¹⁵⁵ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1961 αρ. 19-20· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 101 επ.

ένα κληρονομητήριο για το σύνολο του κληρονομικού δικαιώματος, που όμως δεν υπάρχει σε αυτή του την έκταση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο δικαστής έχει περιθώριο απόφασης, καθώς θα διατάξει τη χορήγηση του πιστοποιητικού στο μέτρο που έχει σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση. Μπορεί, όπως έχουμε ήδη σημειώσει, να ζητήσει αυτεπαγγέλτως κάθε πρόσθετο αποδεικτικό μέσο, προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση για την αλήθεια των υποστηριζόμενων στην αίτηση. Ο Ειρηνοδίκης έχει τη δυνατότητα να «επιδικάσει» λιγότερα, ήτοι να διατάξει τη χορήγηση κληρονομηρίου για μέρος κι όχι για όλο το κληρονομικό δικαίωμα που υποστηρίζει ότι έχει ο αιτών, αν έχει σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση μόνο ως προς αυτό. Για παράδειγμα, αν ο αιτών στην αίτησή του υποστηρίζει ότι είναι κληρονόμος κατά 100% της περιουσίας του κληρονομούμενου, αλλά ο Ειρηνοδίκης σχηματίζει πλήρη δικανική πεποίθηση μόνο για το 50% αυτής, θα διατάξει τη χορήγηση κληρονομηρίου μόνο ως προς αυτό.

Ζήτημα γεννάται στην περίπτωση που ο αιτών υποστηρίζει ότι είναι κληροδόχος, ενώ ο Ειρηνοδίκης με ερμηνεία της διαθήκης κρίνει ότι ο αιτών είναι καθολικός διάδοχος. Στην περίπτωση αυτή ο Ειρηνοδίκης πρέπει να απορρίψει την αίτηση ή να διατάξει τη χορήγηση κληρονομηρίου με περιεχόμενο την αναγνώριση του αιτούντος ως κληρονόμου; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα κριθεί από το κατά πόσον ο Ειρηνοδίκης έχει την ευχέρεια να διατάξει κάτι *alliid*.

Γενική αρχή της Πολιτικής Δικονομίας είναι η δέσμευση του δικαστή από τις αιτήσεις των διαδίκων¹⁵⁶. Ο δικαστής, δηλαδή, πρέπει να επιδικάσει στον διάδικο (ή στον αιτούντα, όπως εν προκειμένω) και δεν μπορεί να επιδικάσει κάτι επιπλέον ή κάτι διαφορετικό από αυτό που ζήτησαν οι διάδικοι. Και ναι μεν στην εκουσία δικαιοδοσία ισχύει το ανακριτικό σύστημα, το οποίο καθιερώνεται στη διάταξη του άρθρου 744 ΚΠολΔ, εντούτοις, το σύστημα αυτό (ανακριτικό) αναφέρεται στην εξουσία συλλογής αποδείξεων και εκτίμησης του πραγματικού υλικού που ο δικαστής έχει στη διάθεσή του και δεν αφορά στην εξουσία του να κρίνει και να επιδικάζει κατά το δοκούν.

Επομένως, φρονούμε ότι στην υπό κρίση περίπτωση ο Ειρηνοδίκης θα πρέπει να απορρίψει την αίτηση κι όχι να διατάξει τη χορήγηση κληρονομηρίου με περιεχόμενο διαφορετικό από εκείνο που ζήτησε ο αιτών.

¹⁵⁶ Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 2016, σ. 251-252.

Το περιεχόμενο της απόφασης που διατάζει τη χορήγηση κληρονομητηρίου ορίζεται και προσδιορίζεται στην ΚΠολΔ 820. Τα ζητήματα εκείνα που παρουσιάζουν δικονομικό ενδιαφέρον είναι τα στοιχεία γ) και δ) της § 1 της διάταξης του άρθρου 820 ΚΠολΔ που αναφέρεται αφενός μεν στην αναγραφή των μερίδων ή των κληρονομικών στοιχείων που περιέχονται στον ή στους αιτούντες (στοιχ. γ) καθώς και στην αναγραφή των περιορισμών του κληρονομικού δικαιώματος (στοιχ. δ). Τα ζητήματα αυτά σχετίζονται άρρηκτα και με το θέμα των στοιχείων που πρέπει να περιέχει η αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου¹⁵⁷.

Το πρώτο ζήτημα τίθεται στην περίπτωση που υπάρχει εγκατάσταση σε δήλο. Στον οικείο τόπο, όπου είχαμε αναφερθεί στα στοιχεία της αιτήσεως σε περίπτωση που υπάρχει εγκατάσταση σε δήλο είχαμε σημειώσει ότι βάσει και της διατύπωσης του άρθρου 820 § 1 στοιχ. γ', η οποία είναι διαζευκτική, επιτρέπει στον αιτούντα να αναγράψει στην αίτησή του είτε μόνο το δήλο είτε τη μερίδα χωρίς να είναι απαραίτητο να αναφέρει και το δήλο και την αντιστοιχία του στην αξία της κληρονομίας. Έτσι και η διάταξη (ή η απόφαση) του Ειρηνοδίκη αρκεί να αναφέρει μόνο το αντικείμενο ή μόνο τη μερίδα. Η εξεύρεση της αξίας του αντικειμένου και της αναλογίας του σε σχέση με την υπόλοιπη κληρονομία ανευρίσκεται εύκολα με μία απλή διαίρεση. Η αντίθετη άποψη¹⁵⁸ που υποστηρίζει ότι η διάταξη του άρθρου 820 § 1 στοιχ. γ' αναφέρεται μόνο στην περίπτωση της κληροδοσίας είναι αυθαίρετη, καθώς η διάταξη δεν διακρίνει μεταξύ της αιτήσεως του κληροδόχου και της αιτήσεως των άλλων νομιμοποιούμενων προσώπων.

Και στο ζήτημα της αναγραφής των περιορισμών έχουμε ήδη αναφερθεί στο πλαίσιο της εξέτασης του ζητήματος των στοιχείων που πρέπει να περιέχει η αίτηση. Κατά τη γνώμη μας, τόσο η αίτηση όσο και η διάταξη (ή η απόφαση) θα πρέπει να αναγράφουν όχι μόνο τους άμεσους αλλά και τους έμμεσους περιορισμούς του κληρονομικού δικαιώματος, διότι μόνον έτσι επιτυγχάνεται η σαφήνεια και η διαφάνεια του status quo της κληρονομίας και του δικαιώματος του αιτούντος. Και η

¹⁵⁷ Βλ. παραπάνω § 3.1.

¹⁵⁸ Μπέης, ό.π., άρθρο 820, αρ. 2.1. · Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1956, αρ. 14· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 39· Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1956 αρ. 5· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 3· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 820, αρ. 1· Μαργαρίτης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 3· ΕφΑθ 1500/1955 ΝοΒ 1958. 872· ΕφΑθ 27/1970 ΝοΒ 1970. 450· ΕφΑθ 2567/1972 Αρμ 1973. 183· ΕφΘεσ 2211/1996 Αρμ 1996. 999· ΕφΠατρών 135/1969 ΑρχΝ 1969.645· ΕφΠατρών 376/1986 ΑχΝομ 3.621.

άποψη¹⁵⁹ που υποστηρίζει την τελολογική συστολή της διάταξης του άρθρου 820 § 1 στοιχ. δ' είναι *extra legem*, καθώς η συστολή αυτή θα αντέβαινε σε έναν από τους σκοπούς του κληρονομητηρίου, ήτοι την προστασία της δημόσιας πίστης και της σαφήνειας των κληρονομικών σχέσεων, οι οποίες θα θυσιάζονταν στο βωμό της δήθεν ταχύτητας και απλότητας του κληρονομητηρίου.

§5.1.1. Το τεκμήριο

Όπως αναφέραμε ήδη στην Εισαγωγή, η έκδοση κληρονομητηρίου συνοδεύεται από σημαντικές έννομες συνέπειες για τις συναλλαγές. Η πρώτη είναι η δημιουργία τεκμηρίου ότι το πρόσωπο που αναγράφεται στο κληρονομητήριο (ΚΠολΔ 821, ΑΚ 1962) ως κληρονόμος, καταπιστευματοδόχος, κληροδόχος ή εκτελεστής διαθήκης τεκμαίρεται ως τέτοιο και δεν περιορίζεται από άλλες διατάξεις εκτός από εκείνες που αναγράφονται στο πιστοποιητικό¹⁶⁰. Η άλλη έννομη συνέπεια είναι η δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου, με την έννοια ότι κάθε δικαιοπραξία ή δικαστική πράξη όποιου αναγράφεται στο πιστοποιητικό ως κληρονόμος, κληροδόχος, καταπιστευματοδόχος, εκτελεστής διαθήκης με τρίτον ή απέναντι σε τρίτον ή του τρίτου απέναντι σε αυτούς είναι ισχυρή υπέρ του τρίτου σε όση έκταση ισχύει το τεκμήριο του άρθρου 821 ΚΠολΔ, εκτός αν ο τρίτος γνώριζε την ανακρίβεια του πιστοποιητικού ή την υποβολή αίτησης για την αφαίρεση, κήρυξη ως ανισχύρου, την ανάκληση ή την τροποποίησή του (ΚΠολΔ 822, ΑΚ 1963)¹⁶¹.

Οι έννομες αυτές συνέπειες πέραν από ενδιαφέρον αστικού δικαίου παρουσιάζουν και ενδιαφέρον από άποψη πολιτικής δικονομίας, το οποίο θα εξετάσουμε στο πλαίσιο της παρούσας.

Το τεκμήριο που παράγει το κληρονομητήριο είναι μαχητό, που σημαίνει ότι είναι δεκτικό απόδειξης του αντιθέτου. Η απόδειξη του αντιθέτου μπορεί να λάβει χώρα στο πλαίσιο οποιασδήποτε άλλης δίκης, όπου αναφύεται ως κύριο ή ως παρεμπίπτον ζήτημα και όπου γίνεται επίκληση αυτού του τεκμηρίου¹⁶².

¹⁵⁹ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 121· Μπέης, ό.π., άρθρο 819 αρ. 2.1· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 67-68· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 246· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 1· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 820 αρ. 8.

¹⁶⁰ Και στο γερμανικό δίκαιο προβλέπεται η συνέπεια αυτή του κληρονομητηρίου στην § 2365 BGB.

¹⁶¹ Σχετική είναι η § 2366 BGB.

¹⁶² Μπέης, ό.π., άρθρο 821, αρ. 3.1.

Το τεκμήριο αυτό αρχίζει να ισχύει από την τελεσιδικία της απόφασης που διατάσσει τη χορήγησή του¹⁶³. Τούτο προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 824 § 1 εδ. β' που ορίζει ότι η προθεσμία και η άσκηση έφεσης κατά της απόφασης που διατάσσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου αναστέλλει την έκδοση του πιστοποιητικού (άρα και την ισχύ του τεκμηρίου που παράγεται από αυτό). Διχογνωμία επικράτησε γύρω από το ζήτημα του πότε ακριβώς αρχίζει η ισχύς του τεκμηρίου, ήτοι από την έκδοση της απόφασης που διατάσσει τη χορήγηση ή από την παράδοση αυτού στον αιτούντα. Η γνώμη μας, η οποία συμεριζεται την κρατούσα άποψη¹⁶⁴, είναι ότι το τεκμήριο αρχίζει να ισχύει από την παράδοση στον αιτούντα, διότι αυτός προτίθεται να το χρησιμοποιήσει προκειμένου να νομιμοποιηθεί στις συναλλαγές, επομένως, χρειάζεται να το κατέχει ως σώμα. Η ισχύς του δε λήγει με την έκδοση απόφασης που διατάσσει την αφαίρεσή του ή την κήρυξή του ως ανισχύρου¹⁶⁵.

Από δικονομικής απόψεως θεωρητικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η νομική φύση του τεκμηρίου αυτού. Το τεκμήριο που παράγει το κληρονομητήριο είναι τεκμήριο δικαίωματος¹⁶⁶, με την έννοια ότι πιστοποιεί μόνο ότι υπάρχει το δικαίωμα και μάλιστα με τους περιορισμούς μόνο που ρητά αναφέρονται στο κληρονομητήριο κι όχι με άλλους περιορισμούς. Το κληρονομητήριο δεν παράγει τεκμήριο για άλλα πραγματικά περιστατικά. Αποτελεί μέσο νομιμοποίησης του αιτούντος, αλλά παράλληλα επιτελεί και αποδεικτική λειτουργία.

Το τεκμήριο δεν αποτελεί αποδεικτικό μέσο εν τη εννοία του άρθρου 338 ΚΠολΔ. Είναι κανόνας έμμεσης απόδειξης, καθώς από τα γνωστά γεγονότα ο δικαστής δημιουργεί δικανική πεποίθηση και για τα άγνωστα¹⁶⁷. Με την προσκόμιση του τεκμηρίου ο δικαστής θα καταστρώσει δικανικό συλλογισμό με βάση αυτό κι όχι με άλλα στοιχεία. Η λειτουργία του μαχητού τεκμηρίου έγκειται και στο γεγονός ότι αντιστρέφεται το βάρος απόδειξης υπέρ του αιτούντος που το προσκομίζει κι έτσι ο αντίδικός του που θέλει να το ανατρέψει έχει το βάρος να πράξει τούτο¹⁶⁸. Ο αιτών που έχει ήδη εφοδιαστεί με κληρονομητήριο έχει το βάρος επικλήσεως αυτού χωρίς

¹⁶³ Μπέης, ό.π., άρθρο 821, αρ. 3.1.· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 677· Μαργαρίτης/ Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 821 αρ. 3· Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1962 αρ. 8· Ψούνη, ό.π., σ. 400.

¹⁶⁴ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 123-124· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1962 αρ. 10· Ψούνη, ό.π., σ. 400.

¹⁶⁵ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 677· Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1962 αρ. 11.

¹⁶⁶ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 676· Μπέης, ό.π., άρθρο 821 αρ. 3.2. · ΕφΑθ 2321/2011 ΕλλΔνη 2012.529.

¹⁶⁷ Απ. Γεωργιάδης, ΓενΑρχ, σ. 39.

¹⁶⁸ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1962 αρ. 5-6.

να χρειάζεται να αποδείξει την κληρονομική του ιδιότητα. Ο αντίδικός του, από την άλλη, προκειμένου να το ανατρέψει θα πρέπει να αποδείξει ότι δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις έκδοσής του, π.χ. ότι δεν ήταν έγκυρη η διαθήκη στην οποία στηρίχθηκε ή ότι συνέτρεξαν μεταγενέστερα γεγονότα που κατέστησαν ανάξιο τον αιτούντα¹⁶⁹. Πάντως και αυτή ταύτη η ανατροπή του τεκμηρίου δεν έχει ως συνέπεια την *erga omnes* πάυση της ισχύος αυτού σε μεταγενέστερη δίκη ακόμη και μεταξύ των ιδίων διαδίκων, καθώς προκειμένου να γίνει αυτό θα πρέπει να γίνει ανάκληση ή κήρυξή του ως ανισχύρου¹⁷⁰.

Επομένως, το τεκμήριο που παράγει το κληρονομητήριο αποτελεί έναν κανόνα αποδείξεως που ελαφρύνει τον κατέχοντα από την υποχρέωση να αποδείξει την κληρονομική του ιδιότητα. Αντιστρέφει υπέρ του το σχετικό βάρος αποδείξεως κι έτσι ο μαχόμενος κατά του τεκμηρίου αντίδικός του σε άλλη δίκη, όπου παρουσιάζεται το πιστοποιηθέν κληρονομικό δικαίωμα βαρύνεται να ανατρέψει το τεκμήριο αυτό. Το τεκμήριο, όμως, εξακολουθεί παρά ταύτα να ισχύει *erga omnes*, αλλά η ανατροπή του δημιουργεί λόγο ανάκλησης αυτού. Η ανατροπή του τεκμηρίου ισχύει μόνο *inter partes*.

§ 5.1.2. Η δημόσια πίστη

Εκτός, όμως, από το τεκμήριο, το κληρονομητήριο δημιουργεί και δημόσια πίστη (ΑΚ 1963 σε συνδ. με ΚΠολΔ 822). Η δημόσια πίστη είναι το συμπλήρωμα του τεκμηρίου που παράγει το κληρονομητήριο και αναφέρεται στην προστασία που απολαύουν τρίτοι που συναλλάσσονται με τον κατέχοντα κληρονομητήριο. Επειδή το τεκμήριο που παράγει το κληρονομητήριο είναι μαχητό, υπήρχε περίπτωση οι τρίτοι που συναλλάσσονταν με τον τρίτο να έμεναν απροστάτευτοι αν ανατρεπόταν το τεκμήριο που συνόδευε το κληρονομητήριο.

Έτσι, δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου είναι η προστασία που αυτό παρέχει σε τρίτους που συναλλάσσονται καλόπιστα με τον φερόμενο στο κληρονομητήριο ως δικαιούχο και με αντικείμενο συναλλαγής τα κληρονομιαία στοιχεία¹⁷¹.

¹⁶⁹ Μπέης, ό.π., άρθρο 821 αρ. 3.2.· ΑΠ 1718/2001 ΕλλΔνη 2002.1644.

¹⁷⁰ Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1962 αρ. 12· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 678· Ψούνη, ό.π., σ. 400.

¹⁷¹ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 679.

Δικονομικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα της αντιστροφής του βάρους της απόδειξης της κληρονομικής ιδιότητας σε περίπτωση ανατροπής δικαιοπραξίας, η οποία καλυπτόταν από το τεκμήριο και τη δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου. Μία από τις προϋποθέσεις για τη δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου είναι να υπάρχει καλή πίστη στο πρόσωπο του τρίτου. Η καλή πίστη ισοδυναμεί με έλλειψη γνώσης έστω κι από βαριά αμέλεια του ανακριβούς του κληρονομητηρίου κατά το χρόνο κατάρτισης της δικαιοπραξίας¹⁷². Σε περίπτωση που ο αληθής κληρονόμος θέλει να ανατρέψει το κύρος δικαιοπραξίας που έγινε από τον φερόμενο ως κληρονόμο, θα πρέπει αυτός να αποδείξει εκτός από τα θεμελιωτικά του δικού του επικρατέστερου δικαιώματος στοιχεία, και τη θετική γνώση του τρίτου ως προς την ανακρίβεια του τεκμηρίου¹⁷³.

Παρατηρείται, λοιπόν, και στην περίπτωση της δημόσιας πίστεως του κληρονομητηρίου αντιστροφή του βάρους αποδείξεως υπέρ του τρίτου που συνηλλάγη με τον κάτοχο του κληρονομητηρίου και σε βάρος του αληθούς κληρονόμου (ΚΠολΔ 338 § 2). Ο πρώτος αρκεί να επικαλεστεί την ύπαρξη κληρονομητηρίου στο πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου του, ενώ ο αληθής δικαιούχος βαρύνεται με το διπλό βάρος αποδείξεως που αναφέραμε προηγουμένως (δικό του δικαίωμα και θετική γνώση του τρίτου).

Εξάλλου, σύμφωνα με τη ρητή διατύπωση της ΚΠολΔ 822, εκτός από τις δικαιοπραξίες, και οι δικαστικές πράξεις που ενεργούνται από τον κάτοχο του κληρονομητηρίου με την ιδιότητά του ως δικαιούχου και απευθύνονται σε τρίτον ή τρίτου κατά του φερόμενου ως δικαιούχο δυνάμει του κληρονομητηρίου είναι έγκυρες. Ως διαδικαστικές πράξεις νοούνται όχι μόνον η αγωγή, αλλά και η επίδοση δικογράφου, η άσκηση ενδίκου μέσου, η επιβολή κατάσχεσης, η άσκηση παρέμβασης, προσεπίκλησης κλπ.¹⁷⁴.

Επομένως, ο κάτοχος κληρονομητηρίου ασκεί παραδεκτώς αγωγή περί κλήρου κατά τρίτου που αντιποιείται την κληρονομία, καθώς έχει ενεργητική προς τούτο νομιμοποίηση λόγω της δημόσιας πίστεως του κληρονομητηρίου. Αντιστρόφως, και η αγωγή που ασκείται από τρίτον προς τον κάτοχο είναι παραδεκτή

¹⁷² Μπέης, ό.π., άρθρο 822 αρ. 3.1. · Κλαμαρής, ό.π., άρθρο 1963 αρ. 28 · Ψούνη, ό.π., σ. 408· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 680· Χελιδόνης, ό.π., άρθρο 1963 αρ. 4-5· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 138.

¹⁷³ Βλ. σημ. 168.

¹⁷⁴ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 683.

κι αυτός νομιμοποιείται παθητικά. Τα αυτά ισχύουν και στην περίπτωση της επίδοσης δικογράφων από και προς τον κάτοχο κληρονομητηρίου.

Ένα επόμενο δυσχερές ζήτημα που αναφέρεται στην ενότητα της δημόσιας πίστης του κληρονομητηρίου είναι εκείνο της δέσμευσης τυχόν απόφασης, που θα εκδοθεί υπέρ ή κατά του φερόμενου ως δικαιούχου σε βάρος του αληθούς. Το πρόβλημα στη γενική του αντίληψη έχει το ακόλουθο σχήμα: ο Α κατέχει κληρονομητήριο στο όνομά του και ασκεί αγωγή περί κλήρου κατά του Β, ο οποίος νέμεται ως κληρονόμος τα κληρονομαία. Αληθής, όμως, κληρονόμος είναι ο Γ. Αν εκδοθεί απόφαση υπέρ ή κατά του Α, αυτή θα δεσμεύει τον αληθή κληρονόμο Γ', με βάση την ΚΠολΔ 822;

Για να δοθεί απάντηση στο πρόβλημα αυτό θα πρέπει να εξετάσουμε τη νομική φύση της δικαστικής απόφασης και ειδικότερα να εξετάσουμε αν αυτή αποτελεί ή όχι διαδικαστική πράξη. Η δικαστική απόφαση αποτελεί διαδικαστική πράξη του δικαστηρίου¹⁷⁵. Η δικαστική απόφαση αποτελεί πράξη του δικαστηρίου κι όχι των διαδίκων. Επομένως, καταρχήν, από γραμματικής απόψεως δεν εμπίπτει στη διάταξη του άρθρου 822 ΚΠολΔ, η οποία αναφέρεται σε διαδικαστική πράξη των διαδίκων (του φερόμενου ως δικαιούχου του κληρονομητηρίου και του τρίτου)¹⁷⁶. Από την άλλη πλευρά, υποστηρίζεται ότι μπορεί να υπάρξει ανάλογη εφαρμογή της ΚΠολΔ 327 που αναφέρεται στην επέκταση του δεδικασμένου στον αληθή δικαιούχο, αν αυτός εκπροσωπήθηκε από μη δικαιούχο ή μη υπόχρεο διάδικο. Εντούτοις, υπογραμμίζεται και ορθώς ότι ο φερόμενος ως δικαιούχος στη σχετική δίκη δρα ιδίω ονόματι κι όχι ως μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος. Επομένως, υποστηρίζεται¹⁷⁷ ότι η δικαστική απόφαση που θα εκδοθεί μεταξύ του φερόμενου ως δικαιούχου και του τρίτου δεν θα δεσμεύει τον αληθή δικαιούχο ανεξαρτήτως του εάν η απόφαση είναι υπέρ ή κατά του φερόμενου ως δικαιούχου. Η άποψη αυτή είναι σύμφωνη και με το γράμμα της διάταξης της ΚΠολΔ 822.

Από όλα τα παραπάνω προκύπτει ότι οι συνέπειες που κομίζει η απόφαση που διατάσσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου είναι ιδιαίτερες σημαντικές. Το τεκμήριο και η δημόσια πίστη είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, καθώς το μεν εξασφαλίζει τον δικαιούχο – κάτοχο, η δε προστατεύει τους τρίτους που

¹⁷⁵ Νίκας, ό.π., τ. II, σ. 2.

¹⁷⁶ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 683.

¹⁷⁷ Απ. Γεωργιάδης, ό.π.

συναλλάσσονται με τον κάτοχο. Και στις δύο περιπτώσεις, ο νόμος έχει προβλέψει αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, ώστε τόσο ο κάτοχος στη μία περίπτωση όσο και στην άλλη ο κάτοχος και ο τρίτος αρκεί απλώς να επικαλεστούν την ύπαρξη κληρονομητηρίου, ενώ ο αντίδικός τους βαρύνεται με την απόδειξη της έλλειψης των προϋποθέσεων έκδοσης του και της έλλειψης καλής πίστης του τρίτου αντίστοιχα.

§ 5.1.3. Ένδικα μέσα

Η απόφαση για την έκδοση κληρονομητηρίου προσβάλλεται μόνο με έφεση, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 824 § 1 εδ. α' και γ', αποκλεισμένου οποιουδήποτε άλλου ένδικου μέσου. Η έφεση, μάλιστα, μπορεί να ασκηθεί αποκλειστικά εντός προθεσμίας είκοσι ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης. Η προθεσμία και η άσκηση της έφεσης αναστέλλουν την ισχύ της απόφασης και την έκδοση του πιστοποιητικού (ΚΠολΔ 824 § 1 εδ. β'). Παρατηρείται¹⁷⁸ ότι η άσκηση έφεσης είναι νοητή μόνο στην περίπτωση που η έκδοση κληρονομητηρίου διατάσσεται με δικαστική απόφαση κατόπιν ασκήσεως παρέμβασης και όχι με την έκδοση απλής διάταξης του Ειρηνοδίκη. Όμως, όπως σημειώσαμε και στην Εισαγωγή, ακόμη και η διάταξη αυτή του Ειρηνοδίκη έχει χαρακτήρα δικαστικής απόφασης και ο Ειρηνοδίκης μπορεί να διατάξει όποιο μέτρο κρίνει πρόσφορο προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση και να πεισθεί για την ύπαρξη ή την ανυπαρξία του κληρονομικού δικαιώματος κι έτσι δύναται να διεξαγάγει κανονική ακροαματική διαδικασία προτού εκδώσει τη διάταξή του. Επομένως, ο αργιστός αποκλεισμός της δυνατότητας άσκησης έφεσης σε περίπτωση που δεν ασκήθηκε παρέμβαση δεν είναι ορθός, καθώς της έκδοσης διάταξης μπορεί να προηγήθηκε ακροαματική διαδικασία κι έτσι η πράξη αυτή αν και ονομάζεται διάταξη τελικώς φέρει το χαρακτήρα απόφασης κι άρα είναι δεκτική εφέσεως.

Ως προς τα νομιμοποιούμενα πρόσωπα στην άσκηση της έφεσης, αυτά είναι εκείνα που αναφέρονται στην ΚΠολΔ 761. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, έφεση έχουν δικαίωμα να ασκήσουν, και αν νίκησαν, ο αιτών, εκείνος κατά του οποίου είχε στραφεί η αίτηση, εκείνοι που άσκησαν κύρια ή πρόσθετη παρέμβαση, οι καθολικοί και ειδικοί διάδοχοί τους, καθώς και ο εισαγγελέας πρωτοδικών¹⁷⁹. Βέβαια, απαραίτητη προϋπόθεση για να ασκηθεί έφεση από τα πρόσωπα αυτά - αν νίκησαν -

¹⁷⁸ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 177.

¹⁷⁹ ΕφΠατρ 892/2007 ΑχΝομ 2008.291.

είναι να έχουν έννομο συμφέρον προς τούτο. Σε κάθε περίπτωση να σημειώσουμε ότι τρίτα πρόσωπα που δεν συμμετείχαν καθόλου στην πρωτόδικη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου δεν μπορούν να ασκήσουν έφεση, καθώς η παράθεση των νομιμοποιούμενων προσώπων είναι περιοριστική¹⁸⁰. Τα πρόσωπα αυτά μπορούν να ζητήσουν μόνο την ανάκληση του κληρονομητηρίου, την κήρυξή του ως ανισχύρου, την τροποποίησή του λόγω ανακρίβειας¹⁸¹. Επομένως, όχι οποιοδήποτε τρίτο πρόσωπο, αλλά μόνο εκείνος που συμμετείχε με κάποιον τρόπο στην πρωτόδικη διαδικασία για τη χορήγηση κληρονομητηρίου μπορεί να ασκήσει έφεση κατά της απόφασης που διέταξε τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Εξάλλου, όλα τα άλλα ένδικα μέσα ρητώς απαγορεύονται (ΚΠολΔ 824 § 1 εδ. γ'). Η ratio της απαγόρευσης άλλων ενδίκων μέσων έγκειται στην ανάγκη ταχείας εκκαθάρισης της αβεβαιότητας στη δίκη για την παροχή κληρονομητηρίου, διότι με τον τρόπο αυτό δυσχεραίνονται οι συναλλαγές¹⁸².

§ 5.2 Η απόρριψη της αίτησης

Σε περίπτωση που ο Ειρηνοδίκης δεν σχηματίζει πλήρη δικανική πεποίθηση για τα υποστηριζόμενα από τον αιτούντα ή αν κρίνει ότι το κληρονομικό δικαίωμα είναι αμφίβολο και ασαφές, τότε θα πρέπει να απορρίψει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου¹⁸³.

Ο νόμος δεν περιέχει κάποια ειδική πρόβλεψη για την περίπτωση της απόρριψης της αίτησης. Έχει διατυπωθεί η άποψη¹⁸⁴ ότι στην περίπτωση αυτή θα γίνει ανάλογη εφαρμογή της ΚΠολΔ 628 που αναφέρεται στην απόρριψη της αίτησης για την έκδοση διαταγής πληρωμής. Έτσι, προτείνεται να γίνει δεκτό ότι σε

¹⁸⁰ *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 761 αρ. 3

¹⁸¹ ΕφΑθ 4336/2007 ΝοΒ 2008.1836· ΕφΑθ 9512/2001 ΕλλΔνη 2003.219.

¹⁸² *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 824 αρ. 4.

¹⁸³ ΜΠρΑθ 1011/2015 ΝΟΜΟΣ = ΠειρΝομ 2015.226· ΜΠρΡοδ 934/2009 ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΠατρ 533/2007 ΝΟΜΟΣ = ΑχΝομ 2008.291· ΕφΠατρ 1189/2002 ΝΟΜΟΣ = ΑχΝομ 2003.222· ΑΠ 1820/2001 ΕλλΔνη 2002.1415· ΕφΑθ 8765/2000 ΑρχΝομ 2001.186· ΜΠρΛαρ 773/2000 Δικογρ 2001.137· ΕφΑθ 7008/1999 ΕλλΔνη 1999.1607. Κατά τη νομολογία, ασάφεια υπάρχει όταν το κληρονομικό δικαίωμα δεν προκύπτει ευθέως από τη διαθήκη, αλλά από ερμηνεία εκτός αυτής. Σε αυτή την περίπτωση, τα δικαστήρια έχουν απορρίψει αιτήσεις για τη χορήγηση κληρονομητηρίου με την αιτιολογία ότι το κληρονομικό δικαίωμα, του οποίου η πιστοποίηση ζητείται, είναι ασαφές και αμφίβολο.

¹⁸⁴ *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 819 αρ. 24.

περίπτωση απόρριψης της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου θα πρέπει η σχετική απόφαση με σύντομη αναφορά του λόγου της να αναφέρεται κάτω από την αίτηση.

Το ερώτημα που γεννάται είναι εάν μπορεί η απόφαση αυτή που απορρίπτει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου να προσβληθεί με ένδικα μέσα. Επί του ζητήματος αυτού έχουν διατυπωθεί δύο απόψεις. Κατά την πρώτη άποψη¹⁸⁵ η απόφαση αυτή δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο κι έτσι ο αιτών μπορεί να επανέλθει με νέα αίτηση με νέα πραγματικά περιστατικά και να ζητήσει εκ νέου τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Κατά τη δεύτερη άποψη¹⁸⁶ η απόφαση αυτή υπόκειται κανονικά σε όλα τα ένδικα μέσα ως απόφαση της εκουσίας δικαιοδοσίας. Κατά τη γνώμη μας ορθότερη είναι η δεύτερη άποψη, διότι αν ο νομοθέτης ήθελε να αποκλείσει τα ένδικα μέσα στην περίπτωση της απόρριψης της αίτησης, θα το είχε πράξει ρητώς, όπως έκανε στο άρθρο 824 ΚΠολΔ, όπου απαγόρευσε την άσκηση άλλου ενδίκου μέσου για την περίπτωση της αποδοχής της σχετικής αίτησης και για την περίπτωση της απόφασης που διατάζει την αφαίρεση, ανάκληση, τροποποίηση, κήρυξη ως ανισχύρου του κληρονομητηρίου. Άλλωστε, νέα πραγματικά περιστατικά είναι δυνατό να μην υπάρχουν, επομένως, στην περίπτωση αυτή θα υπήρχε έλλειμμα προστασίας για τον αιτούντα.

¹⁸⁵ *Μαργαρίτης/Μαργαρίτη*, ό.π., άρθρο 819 αρ. 24.

¹⁸⁶ *Βαθρακοκοίλης*, ό.π., άρθρο 824 αρ. 1· *Αρβανιτάκης*, ό.π., άρθρο 824 αρ. 1· *Βάρκα – Αδάμη*, ό.π., σ. 181.

§ 6. Δεδικασμένο από την απόφαση;

Εισερχόμεθα πλέον σε ένα από τα δυσχερέστερα αλλά ταυτόχρονα και πολύ ενδιαφέρον από θεωρητικής απόψεως ζήτημα που όμως έχει και πρακτικές προεκτάσεις. Το ζήτημα αυτό είναι εκείνο του δεδικασμένου που αναπτύσσει η απόφαση που διατάσσει την χορήγηση κληρονομητηρίου, καθώς κι εκείνη που απορρίπτει τη σχετική αίτηση για χορήγηση κληρονομητηρίου. Επιπλέον, θα μας απασχολήσει και το ζήτημα της επιρροής της απόφασης του δικαστηρίου που κρίνει σε τακτική διαδικασία αγωγή για το κληρονομικό δικαίωμα, του οποίου ζητείται η πιστοποίηση δια του κληρονομητηρίου, στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Ξεκινώντας από το πρώτο ζήτημα, δηλαδή το κατά πόσον η απόφαση που διατάσσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου παράγει δεδικασμένο. Αφετηρία του σχετικού προβληματισμού πρέπει να αποτελέσει το δεδομένο ότι η διάταξη (ή η απόφαση) του Ειρηνοδίκη εκδίδεται στα πλαίσια της εκουσίας δικαιοδοσίας. Το γεγονός αυτό από μόνο του δημιουργεί έντονο προβληματισμό. Η θεωρία διχάστηκε σχετικά με το εάν οι αποφάσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας (επομένως και η κρινόμενη περίπτωση) παράγουν δεδικασμένο.

Έτσι, στην θεωρία έχει υποστηριχθεί μία πρώτη άποψη, η οποία υποστηρίζει ότι οι αποφάσεις της εκουσίας δεν παράγουν δεδικασμένο, διότι αυτές έχουν διαπλαστικό και βεβαιωτικό χαρακτήρα. Η διάπλαση αυτή αφορά σε πραγματικά περιστατικά, τα οποία διαπιστώνονται και όχι σε έννομες σχέσεις, αν και η απόφαση της εκουσίας μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία έννομης σχέσης¹⁸⁷. Το δεδικασμένο έχει ως αντικείμενό του μόνο έννομες σχέσεις υπό στενή έννοια, ήτοι δικαιώματα και υποχρεώσεις¹⁸⁸. Η αρνητική αυτή άποψη κρίνει, λοιπόν, ότι στις υποθέσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας είναι αδύνατο λογικώς να υπάρξει δεδικασμένο.

Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει ότι τελολογικώς πρέπει να αναγνωριστεί η δυνατότητα παραγωγής δεδικασμένου από τις αποφάσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας¹⁸⁹. Η άποψη αυτή υποστηρίζει ότι η ασφάλεια και η προστασία της σταθερότητας επιβάλλει την αποδοχή δεδικασμένου από αποφάσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας. Με άλλα λόγια, προς τον σκοπό προστασίας των τρίτων αναγνωρίζεται η δέσμευση του δεδικασμένου, εκτός από τις περιπτώσεις βεβαίωσης γεγονότων.

¹⁸⁷ Αναλυτικά βλ. *Κονδύλη*, ό.π., σ. 34.

¹⁸⁸ *Νίκας*, ό.π., σ. 665.

¹⁸⁹ Βλ. *Κονδύλη*, ό.π., σ. 35 με τις εκεί παραπομπές.

Η απάντηση στο ερώτημα που μας απασχολεί θα ανευρεθεί και από τις διατάξεις του θετικού δικαίου. Η ΚΠολΔ 741 παραπέμπει στις ΚΠολΔ 1-590, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ρύθμιση ειδική. Στις διατάξεις της εκουσίας δικαιοδοσίας δεν υπάρχει κάποια διάταξη που να απαγορεύει ρητά τη δημιουργία δεδικασμένου από αποφάσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας. Το δεδικασμένο για να παραχθεί, στην περίπτωση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, απαιτείται τελεσίδικη απόφαση και έννομη σχέση που αναγνωρίζεται (ΚΠολΔ 321, 322, 324). Στην εκουσία δικαιοδοσία, όμως, δεν υπάρχει αναγνώριση έννομης σχέσεως, αλλά διαπίστωση των πραγματικών περιστατικών που οδηγούν στη δημιουργία έννομης σχέσης ή πιστοποίηση ή διάπλαση¹⁹⁰.

Στην εκουσία δικαιοδοσία υπάρχει η διάταξη του άρθρου 778 ΚΠολΔ, σύμφωνα με την οποία «Αν στις υποθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 739 γίνει δεκτή ή απορριφθεί με οριστική απόφαση αίτηση, δεν είναι δυνατό να συζητηθεί νέα αίτηση των διαδίκων για το ίδιο αντικείμενο κατά τη διαδικασία των άρθρων 741 έως 781». Εξάλλου, σύμφωνα με την ΚΠολΔ 758 § 1, «Οι αποφάσεις που αποφαίνονται οριστικά, εφόσον δεν ορίζεται διαφορετικά, μπορούν με αίτηση διαδίκου, μετά τη δημοσίευσή τους, να ανακληθούν ή να μεταρρυθμιστούν από το δικαστήριο που τις εξέδωσε, αν προκύψουν νέα πραγματικά περιστατικά ή μεταβληθούν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εκδόθηκαν.».

Από τις ανωτέρω διατάξεις προκύπτει ότι η απόφαση που κάνει δεκτή ή απορρίπτει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου χωρίς να απαιτείται να τελεσιδικήσει, εμποδίζει την υποβολή νέας αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, αν στηρίζεται στα ίδια πραγματικά περιστατικά. Από αυτό καθιερώνεται μία νέα κατάσταση που ισχύει *erga omnes*¹⁹¹, ενώ καθιερώνεται μία ιδιότυπη αρχή *ne bis in idem* εμποδίζοντας την υποβολή νέας αίτησης που βασίζεται στα αυτά πραγματικά περιστατικά.

Συμπερασματικά, στο πρώτο αυτό ερώτημα, ήτοι εάν η απόφαση για τη χορήγηση ή για την απόρριψη της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου παράγει δεδικασμένο, προσήκει θετική καταρχήν απάντηση, με την έννοια ότι υπάρχει δεσμευτικότητα *erga omnes* και δεν είναι δυνατή η υποβολή νέας αίτησης αν δεν μεταβληθούν τα πραγματικά περιστατικά.

¹⁹⁰ Κονδύλης, ό.π., σ. 36.

¹⁹¹ Μαργαρίτης/Μαργαρίτη, ό.π., άρθρο 778 αρ. 2· Εφαθ 1302/1991 ΕλλΔνη 1993.1638.

Το επόμενο ζήτημα που θα μας απασχολήσει είναι εάν η απόφαση που διατάσσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου παράγει κάποια δέσμευση σε μελλοντική δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας που θα έχει ως αντικείμενο το δικαίωμα που πιστοποιήθηκε δια της χορηγήσεως του κληρονομητηρίου.

Η απόφαση που διατάσσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου και το εξ αυτής πιστοποιητικό που εκδίδεται έχει ως συνέπεια την παραγωγή τεκμηρίου για την ύπαρξη κληρονομικού δικαιώματος στο πρόσωπο που αιτήθηκε τη χορήγηση του κληρονομητηρίου. Το τεκμήριο ισχύει *erga omnes* και παύει να ισχύει μόνο αν εκδοθεί απόφαση που ανακαλεί το κληρονομητήριο. Αντίθετα, η τυχόν απόφαση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, όταν τελεσιδικήσει, παράγει δεδικασμένο που ισχύει μόνο μεταξύ των διαδίκων.

Στη δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας ο κάτοχος κληρονομητηρίου θα πρέπει να επικαλεστεί την ύπαρξη κληρονομητηρίου και το τεκμήριο που εξ αυτού παράγεται. Το τεκμήριο αυτό, όπως σημειώσαμε, είναι μαχητό. Ο αντίδικός του μπορεί να το ανατρέψει με αντίθετη απόδειξη. Ο δικαστής, όμως, θα το λάβει υπόψη του, διότι το τεκμήριο αυτό αποτελεί κανόνα έμμεσης απόδειξης. Άλλωστε, το τεκμήριο εκ του κληρονομητηρίου βοηθά τον δικαστή της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας να καταστρώσει τον δικανικό του συλλογισμό. Στο δικαστή της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας απαγορεύεται να καταστρώσει δικανικό συλλογισμό με βάση τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, προκειμένου να διαγνώσει το βεβαιούμενο στο κληρονομητήριο δικαίωμα¹⁹². Επομένως, η απόφαση που διατάσσει τη χορήγηση του κληρονομητηρίου δεσμεύει καταρχήν τον δικαστή της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, εκτός αν ο αντίδικος του κατόχου του κληρονομητηρίου ανατρέψει το τεκμήριο.

Στην περίπτωση της απόφασης που απορρίπτει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου φρονούμε ότι δεν υπάρχει δέσμευση του δικαστή της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας για την ανυπαρξία του κληρονομικού δικαιώματος του αιτούντος. Τούτο διότι δεν υπάρχει ταυτότητα δικαιοδοσίας κι επομένως η απόφαση αυτή δεν θα δεσμεύσει το δικαστή της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, διότι ελλείπουν οι προϋποθέσεις της ΚΠολΔ 331 και ιδίως εκείνη της ταυτότητας δικαιοδοσίας.

¹⁹² Μπέης, ό.π., άρθρο 821 αρ. 3.2.· Κλαμαράς, ό.π., άρθρο 1962 αρ. 4.

Αντιστρόφως προς διερεύνηση είναι το ζήτημα της δέσμευσης του Ειρηνοδίκη που θα εξετάσει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου από προγενέστερη απόφαση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας που έχει ήδη κρίνει το κληρονομικό δικαίωμα που ο αιτών θέλει να πιστοποιηθεί.

Αν ο αιτών έχει ηττηθεί στη δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας που αφορά στο κληρονομικό δικαίωμα, του οποίου την πιστοποίηση ζητεί δια της αιτήσεώς του, η αίτησή του θα απορριφθεί και τούτο διότι η τελεσίδικη δικαστική απόφαση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας παράγει δεδουλευμένο που δεσμεύει τον δικαστή που θα κρίνει την αίτηση για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου στο μέτρο που ισχύει το ουσιαστικό δεδουλευμένο (ΚΠολΔ 321 σε συνδ. με ΚΠολΔ 324 και 741)¹⁹³.

Αν ο αιτών είχε κερδίσει στην δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, υποστηρίζεται¹⁹⁴ ότι ο Ειρηνοδίκης δεν θα δεσμεύεται από την απόφαση αυτή που δεν ισχύει *erga omnes*, αλλά θα μπορεί να μη χορηγήσει τελικά το κληρονομητήριο κρίνοντας ότι ο αιτών δεν έχει το κληρονομικό δικαίωμα. Κατά τη γνώμη μας, η άποψη αυτή, αν και εκκινεί από την ορθή θέση ότι η απόφαση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας δεν παράγει δεσμευτική ενέργεια *erga omnes*, εντούτοις, προβαίνει σε μία αδικαιολόγητη διάκριση της θετικής και της αρνητικής για τον αιτούντα απόφασης της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, καθώς στην πρώτη περίπτωση δέχεται την απόκλιση του Ειρηνοδίκη, ενώ στην άλλη υποστηρίζει τη δέσμευση από την απορριπτική απόφαση.

Φρονούμε, λοιπόν, ότι προσήκει ενιαία αντιμετώπιση. Η απόφαση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, η οποία δεν ενεργεί *erga omnes*, αποτελεί ένα δικαστικό τεκμήριο για τον Ειρηνοδίκη. Αυτός χωρίς να δεσμεύεται, θα το εκτιμήσει και ανάλογα θα κρίνει αν ο αιτών είναι ή όχι φορέας του κληρονομικού δικαιώματος. Ο Ειρηνοδίκης, δηλαδή, θα εκτιμήσει και από την προσαγόμενη απόφαση της τακτικής διαδικασίας αν αυτή ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Απλώς στην περίπτωση που διατάξει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, ενώ υπάρχει απορριπτική τελεσίδικη απόφαση της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, υπάρχει κίνδυνος να εκδοθεί ανακριβές κληρονομητήριο. Τις παραμέτρους αυτές καλείται να αξιολογήσει ο Ειρηνοδίκης.

¹⁹³ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 97.

¹⁹⁴ Βάρκα – Αδάμη, ό.π.

Αν ο αιτών δεν ήταν καν διάδικος στην δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσία, τότε υποστηρίζεται ότι και πάλι το δικαστήριο δεν δεσμεύεται¹⁹⁵ και μπορεί να χορηγήσει ή να αρνηθεί τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Όμως, κι εδώ ελλοχεύει ο κίνδυνος να εκδοθεί ανακριβές κληρονομητήριο, αν παρά την ύπαρξη απόφασης της τακτικής διαδικασίας περί του κληρονομικού δικαιώματος, το δικαστήριο διατάσσει τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια αλληλεπίδραση μεταξύ της αμφισβητούμενης και της εκουσίας δικαιοδοσίας, όταν πρόκειται για κληρονομικό δικαίωμα το οποίο ζητείται να πιστοποιηθεί. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, ο κάθε δικαστής θα λάβει υπόψη του την απόφαση του άλλου, απλώς την περίπτωση που έχει ήδη διαταχθεί η έκδοση κληρονομητηρίου, ο δικαστής της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας θα λάβει υπόψη του το τεκμήριο, αλλά ο αντίδικος του κατόχου μπορεί να το ανατρέψει. Στην αντίστροφη περίπτωση, ο Ειρηνοδίκης θα λάβει υπόψη του την τυχόν τελεσίδικη απόφαση της τακτικής διαδικασίας για να αποφασίσει αν θα διατάξει ή όχι τη χορήγηση κληρονομητηρίου.

¹⁹⁵ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 95.

§7. Ανακριβές κληρονομητήριο

Στις προηγούμενες ενότητες εξετάσαμε ζητήματα από τη διαδικασία που οδηγεί στη χορήγηση κληρονομητηρίου. Παράλληλα, παρουσιάσαμε τις συνέπειες που συνοδεύουν τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, και ειδικότερα, το τεκμήριο ύπαρξης του κληρονομικού δικαιώματος στο πρόσωπο του αιτούντος με τους περιορισμούς που αναφέρονται στο κληρονομητήριο, και τη δημόσια πίστη αυτού που προστατεύει τους τρίτους, με τους οποίους ο κάτοχος του κληρονομητηρίου θα συναλλάγεί με αντικείμενο κληρονομαίο στοιχείο.

Οι συνέπειες αυτές του κληρονομητηρίου είναι ιδιαίτερες δραστικές και επηρεάζουν με τρόπο καταλυτικό τις συναλλαγές. Για τον λόγο αυτόν, ο Ειρηνοδίκης, που εξετάζει τη σχετική αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός ως προς την εκτίμηση των προσαγόμενων στοιχείων και να σχηματίζει, όπως ήδη σημειώσαμε, πλήρη δικανική πεποίθηση για την ύπαρξη και την έκταση του κληρονομικού δικαιώματος, διότι σε διαφορετική περίπτωση, είναι δυνατό να εκδοθεί ανακριβές κληρονομητήριο, το οποίο είναι επικίνδυνο για τις συναλλαγές, αφού παρουσιάζει ως δικαιούχο κληρονομικού δικαιώματος πρόσωπο που είτε δεν είναι τέτοιο είτε παρουσιάζεται με δικαίωμα που έχει διαφορετικό περιεχόμενο και έκταση. Αυτό το κληρονομητήριο που περιέχει ανακρίβεια ως προς το πρόσωπο του δικαιούχου ή ως προς το αντικείμενο του δικαιώματος είναι σε βάρος των συμφερόντων του αληθούς δικαιούχου, αλλά αποβαίνει και επικίνδυνο για τις συναλλαγές και για τους τρίτους που θα συναλλαγούν με τον κάτοχο τέτοιου κληρονομητηρίου¹⁹⁶.

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε την έννοια του ανακριβούς κληρονομητηρίου και τα μέσα άμυνας που ο νομοθέτης έχει προβλέψει προς αδρανοποίηση αυτού.

§ 7.1. Έννοια και περιπτώσεις ανακριβούς κληρονομητηρίου

Ανακριβές είναι το κληρονομητήριο εκείνο, του οποίου το περιεχόμενο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ή είναι ατελές ή ασαφές ή αμφίβολο¹⁹⁷. Ο

¹⁹⁶ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 689-690.

¹⁹⁷ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 125· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 690· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 155· Κιτσαράς, ΕρμΑΚ Σταθόπουλου – Γεωργιάδη, άρθρα 1964-1966, αρ. 3· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 823, αρ. 3· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 4· Γιαννοπούλου, ό.π., σ. 433· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966

ορισμός αυτός που δίδεται χρήζει διευκρινίσεων. Το ανακριβές κληρονομητήριο μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Πρώτα απ' όλα, όταν αναφερόμαστε σε κληρονομητήριο που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, εννοούμε ότι ο κάτοχός του δεν είναι όντως δικαιούχος του δικαιώματος που πιστοποιείται, αλλά άλλος είναι ο αληθής δικαιούχος¹⁹⁸. Αυτό μπορεί να συμβαίνει όταν για παράδειγμα χορηγείται κληρονομητήριο υπέρ του Α και αιτήσι αυτού αλλά κληρονόμος είναι ο Β.

Ακόμη μία όμοια περίπτωση ανακριβούς κληρονομητηρίου είναι κι εκείνη κατά την οποία πιστοποιείται ότι ο Α είναι κληροδόχος, ενώ στην ουσία είναι κληρονόμος που έχει εγκατασταθεί σε δήλο. Όπως είχαμε σημειώσει και σε προηγούμενη ενότητα¹⁹⁹, στην περίπτωση αυτή αν ο δικαστής δεν μπορεί να διαπιστώσει αν ο αιτών είναι κληρονόμος ή κληροδόχος, θα πρέπει να απορρίπτει την αίτηση, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος να εκδοθεί ανακριβές κληρονομητήριο.

Άλλη περίπτωση ανακριβούς κληρονομητηρίου είναι εκείνο που είναι ατελές. Με την έννοια αυτή εννοούμε το κληρονομητήριο εκείνο που δεν περιέχει τα στοιχεία που απαιτεί ο νόμος στην ΚΠολΔ 820. Έτσι, υποστηρίζεται²⁰⁰ ότι ατέλεια υπάρχει όταν δεν αναγράφονται στο κληρονομητήριο όλοι οι περιορισμοί του κληρονομικού δικαιώματος ή όλες οι εξουσίες του εκτελεστή διαθήκης. Επιπλέον, ατελές είναι και το κληρονομητήριο εκείνο που δεν αναφέρει σωστά τις κληρονομικές μερίδες.

Υπήρχε η άποψη²⁰¹ ότι αν υπάρχει εγκατάσταση κληρονόμου σε δήλο και αναφέρεται μόνο το πράγμα χωρίς προσδιορισμό της αξίας του σε σχέση με την κληρονομαία περιουσία, το κληρονομητήριο αυτό είναι ανακριβές. Κατά τη γνώμη

αρ. 3· Ψούνη, ό.π., σ. 410· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 511· Σπυριδάκης, Εγχειρίδιο Αστικού Δικαίου, Κληρονομικό Δίκαιο, 2007, σ. 219· Στο γερμανικό δίκαιο σχετική είναι η § 2361 BGB (βλ. αναλυτικότερα *Palandt*, Bürgerliches Gesetzbuch, §2361 αρ. 2 επ.).

¹⁹⁸ Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.2. · Κιτσαράς, ό.π., άρθρο 1964 αρ. 5· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 4· *Palandt*, ό.π., §2361 αρ. 4· ΜΠρΡόδου 85/2013 ΝΟΜΟΣ· ΜΠρΡόδου 859/2007 ΝΟΜΟΣ.

¹⁹⁹ Βλ. § 3.1.

²⁰⁰ Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.2. · Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 690· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 155· Κιτσαράς, ΕρμΑΚ Σταθόπουλου – Γεωργιάδη, άρθρα 1964-1966, αρ. 3· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 823, αρ. 3· Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 4· Γιαννοπούλου, ό.π., σ. 433· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 3· Ψούνη, ό.π., σ. 410· *Palandt*, ό.π., § 2361 αρ. 2.

²⁰¹ Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 6 με παραπομπή σε νομολογία και contra νομολογία.

μας, η θέση αυτή δεν είναι ορθή, όπως και στη σχετική ενότητα²⁰² επισημίναμε, καθώς αρκεί η αναγραφή τόσο στην αίτηση όσο και στην απόφαση που διατάσσει τη χορήγηση του κληρονομητηρίου (και κατ' επέκταση και στο ίδιο το κληρονομητήριο) μόνο το πράγμα χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό της αναλογίας του σε σχέση με την υπόλοιπη κληρονομία. Επομένως, φρονούμε ότι το κληρονομητήριο που αναφέρει απλώς το δήλο χωρίς προσδιορισμό της αξίας του δεν είναι ανακριβές.

Αν το κληρονομητήριο δεν αναφέρει όλα τα στοιχεία που απαιτεί το άρθρο 820 ΚΠολΔ είναι ατελές και επομένως ανακριβές. Ενώ ως προς τα στοιχεία της αίτησης είχαμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει αοριστία αν παραλείπονται κάποια στοιχεία, καθώς το δικαστήριο έχει ευρύ περιθώριο αυτεπάγγελτης έρευνας, στην περίπτωση της απόφασης, αυτή θα πρέπει να αναφέρει όλα τα στοιχεία της ΚΠολΔ 820 ειδάλτως το κληρονομητήριο θα είναι ανακριβές.

Ανακριβές θα είναι και το κληρονομητήριο εκείνο, του οποίου το τεκμήριο έχει ανατραπεί σε άλλη δίκη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας από τρίτον. Στην περίπτωση αυτή, αν το τεκμήριο ανατραπεί, το κληρονομητήριο εξακολουθεί να υφίσταται, αλλά λόγω της ανακρίβειάς του μπορεί να ανακληθεί, να αφαιρεθεί ή να κηρυχθεί το ανίσχυρο αυτού²⁰³.

Επιπροσθέτως, ανακριβές θα είναι και το κληρονομητήριο εκείνο που χορηγείται σε πρόσωπο που δεν νομιμοποιούνταν να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση του²⁰⁴. Τέτοιο πρόσωπο είναι για παράδειγμα ο κληρονόμος που αποποιήθηκε την κληρονομία ή ο βεβαρημένος κληρονόμος μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος.

Η ανακρίβεια του κληρονομητηρίου μπορεί να υπάρχει είτε κατά τη χορήγηση του είτε και μεταγενεστέρως. Όπως αναφέρεται²⁰⁵ είναι αδιάφορο εάν η ανακρίβεια ανέκυψε μετά τη χορήγηση του κληρονομητηρίου. Δεν είναι ορθό το επιχείρημα ότι η ακρίβεια ή ανακρίβεια του κληρονομητηρίου κρίνεται με βάση τα στοιχεία που

²⁰² Βλ. § 3.1.

²⁰³ *Κιτσαράς*, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 5· *Μπέης*, ό.π., άρθρο 821 αρ. 3.3.· *Βάρκα – Αδάμη*, ό.π., 157

²⁰⁴ *Βάρκα – Αδάμη*, ό.π., 157· *Ψούνη*, ό.π., σ. 410-411· *Αρβανιτάκης*, ό.π., άρθρο 823 αρ. 5.

²⁰⁵ *Μπέης*, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.2.· *Βάρκα – Αδάμη*, ό.π., σ. 156· *Ψούνη*, ό.π., σ. 410· *Μπρακατσούλας*, ό.π., σ. 510-511· *Κιτσαράς*, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 6· *Χελιδόνης*, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 3· *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 690.

υπάρχουν κατά τον χρόνο χορήγησής του²⁰⁶, καθώς ένα τέτοιο κληρονομητήριο είναι επικίνδυνο για τις συναλλαγές. Για παράδειγμα, αν είχε χορηγηθεί κληρονομητήριο υπέρ προσώπου που αυτό μεταγενεστέρως κρίθηκε ανάξιο, αυτό θα είναι ανακριβές, καθώς σύμφωνα με την ΑΚ 1863, με την τελεσιδικία της απόφασης που κηρύσσει την αναξιοότητα, η επαγωγή προς τον ανάξιο θεωρείται ως μηδέποτε γενόμενη που σημαίνει ότι κατά πλάσμα δικαίου θεωρείται ότι ο ανάξιος δεν είχε αποκτήσει ποτέ την κληρονομαία περιουσία, για τα δικαιώματα επί της οποίας έχει δοθεί το κληρονομητήριο.

Τέλος, ανακριβές είναι και το ασαφές κληρονομητήριο. Τέτοιο θεωρείται το κληρονομητήριο που περιέχει αμφίβολα και ασαφή σημεία για το κληρονομικό δικαίωμα που πιστοποιείται. Έτσι, αν δεν είναι ξεκάθαρο ποιο είναι το κληρονομικό δικαίωμα του αιτούντος, το κληρονομητήριο αυτό θα είναι ανακριβές. Για παράδειγμα, αν δεν είναι σαφές αν ο αιτών είναι κληροδόχος ή κληρονόμος επί δήλου, το κληρονομητήριο που θα εκδοθεί θα είναι ανακριβές.

Διχογνωμία υπάρχει αναφορικά με το ζήτημα αν η έκδοση κληρονομητηρίου από αναρμόδιο Δικαστήριο το καθιστά ή όχι ανακριβές. Κατά τη μία άποψη²⁰⁷ το κληρονομητήριο που εκδόθηκε από αναρμόδιο Δικαστήριο δεν είναι ανακριβές, αφού θα ήταν παράλογο να ζητείται η ανισχυροποίηση ενός κατά τα λοιπά ακριβούς κληρονομητηρίου με την αιτιολογία απλώς ότι εκδόθηκε από αναρμόδιο Δικαστήριο. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, όταν συντρέχει περίπτωση έκδοσης κληρονομητηρίου από αναρμόδιο Δικαστήριο, συγχωρείται η άσκηση έφεσης. Κατά την άλλη άποψη²⁰⁸, η οποία είναι επηρεασμένη από το γερμανικό δίκαιο²⁰⁹ στην περίπτωση που το

²⁰⁶ ΜΕΦΔωδεκ 125/2015 ΕφΑΔ 2015.785 με έντονη κριτική από *Εν. Μαργαρίτη*, όπου το Δικαστήριο απέρριψε έφεση κατά απόφασης που απέρριψε την αίτηση κηρύξεως κληρονομητηρίου ως ανισχύρου, καθώς αυτό όταν είχε χορηγηθεί είχε στηριχθεί στην εξ αδιαθέτου διαδοχή, ενώ μεταγενέστερα ευρέθη διαθήκη του θανόντος που διαφοροποιούσε τις μερίδες των κληρονόμων, με το αιτιολογικό ότι η αίτηση κρίνεται με βάση τα πραγματικά περιστατικά που ίσχυαν κατά το χρόνο έκδοσης του κληρονομητηρίου. Όμως, όπως επεσήμανε και ο *Εν. Μαργαρίτης*, ό.π., ΕφΑΔ 2015.786-787, ένα τέτοιο κληρονομητήριο είναι επικίνδυνο για τις συναλλαγές κι έτσι εσφαλμένα το δικαστήριο απέρριψε τη σχετική έφεση.

²⁰⁷ *Απ. Γεωργιάδης*, ό.π., σ. 691· *Βάρκα – Αδάμη*, ό.π., σ. 157-158· *Μπέης*, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.2· *Κιτσαράς*, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 7· *Βαθρακοκοίλης*, ό.π., άρθρο 823 αρ. 4· *Χελιδόνης*, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 3.

²⁰⁸ *Παπαντωνίου*, ό.π., σ. 186· *Αρβανιτάκης*, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.

²⁰⁹ *Palandt*, ό.π., § 2361 αρ. 5.

κληρονομητήριο εκδόθηκε από αναρμόδιο Δικαστήριο, αυτό θα είναι ανακριβές, με την αιτιολογία ότι υπάρχει κίνδυνος να εκδοθούν αντιφατικά κληρονομητήρια, ένα από το αρμόδιο κι ένα από το αναρμόδιο δικαστήριο. Κατά τη γνώμη μας, επειδή όλο το δικονομικό μας σύστημα αντιμετωπίζει με κάποια επιείκεια την αναρμοδιότητα²¹⁰, φρονούμε ότι και στην εξεταζόμενη περίπτωση θα πρέπει να δεχτούμε ότι το κληρονομητήριο είναι ακριβές, αν δεν περιέχει κάποια άλλη ατέλεια και απλώς δίδεται η δυνατότητα άσκησης εφέσεως.

Τέλος, απλά και επουσιώδη λάθη, όπως για παράδειγμα εσφαλμένη αναγραφή του ονόματος του κατόχου, δεν καθιστούν το κληρονομητήριο ανακριβές, αλλά μπορεί να χωρήσει διόρθωση των στοιχείων αυτών με αίτηση της ΚΠολΔ 315²¹¹

§ 7.2. Ένδικα βοηθήματα κατά του ανακριβούς κληρονομητηρίου

Οι περιπτώσεις ανακριβούς κληρονομητηρίου είναι πολλές, όπως διαπιστώσαμε στην προηγούμενη παράγραφο. Και για τον λόγο ότι το ανακριβές κληρονομητήριο διατηρεί και αυτό τις συνέπειές του, ωσάν να ήταν ακριβές, αν δεν μεσολαβήσει δικαστική απόφαση που να διατάζει την ανισχυροποίησή του, ο νομοθέτης προέβλεψε ένδικα βοηθήματα τα οποία έχουν στη διάθεσή τους πρόσωπα που θίγονται στα συμφέροντά τους από την ύπαρξη του ανακριβούς κληρονομητηρίου, προκειμένου να εμποδίσουν την ανάπτυξη περαιτέρω ενέργειας αυτού και να ανασχέσουν τις βλαπτικές συνέπειες που θα έχει ένα τέτοιο κληρονομητήριο για τις συναλλαγές.

Τα μέσα προστασίας των θιγόμενων προσώπων (τα οποία θα παρουσιαστούν στην επόμενη παράγραφο) προβλέπονται στα άρθρα 1964-1966 ΑΚ, ενώ το άρθρο 823 ΚΠολΔ ορίζει την αρμοδιότητα του δικαστηρίου της κληρονομιάς να επιληφθεί αυτών των ενδίκων βοηθημάτων. Τα ένδικα αυτά βοηθήματα είναι η αφαίρεσή του, η κήρυξή του ως ανισχύρου, η τροποποίησή του και η ανάκλησή του. Παράλληλα ο νομοθέτης (ΑΚ 1964) παρέχει τη δυνατότητα στον πραγματικό κληρονόμο και στον εκτελεστή διαθήκης να ζητήσουν από τον κάτοχο ανακριβούς κληρονομητηρίου την παράδοσή του στο δικαστήριο της κληρονομιάς. Η ιδιαιτερότητα του τελευταίου αυτού ενδίκου βοηθήματος έγκειται στο ότι ασκείται αγωγή κατά την

²¹⁰ Για παράδειγμα όταν η αγωγή ασκείται σε αναρμόδιο δικαστήριο, δεν απορρίπτεται ως απαράδεκτη, αλλά παραπέμπεται στο αρμόδιο Δικαστήριο (ΚΠολΔ 46).

²¹¹ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 691· Βάρκα - Αδάμη, ό.π., σ. 157· Μπέης, ό.π., άρθρο 823, αρ. 3.2.2.

αμφισβητούμενη δικαιοδοσία και όχι αίτηση της εκουσίας δικαιοδοσίας, όπως σε όλα τα υπόλοιπα ένδικα βοηθήματα, η αρμοδιότητα δε κρίνεται κατά τους γενικούς κανόνες και η απόφαση αυτή προσβάλλεται με όλα τα ένδικα μέσα κατ' αντιδιαστολή προς την ΚΠολΔ 824²¹².

Τα λοιπά ένδικα βοηθήματα δεν έχουν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία ως προς την κατανόησή τους κι ως προς το αντικείμενό τους. Απλώς η κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου γίνεται μόνο εάν δεν είναι δυνατή η αφαίρεσή του, ώστε έχει επικουρικότητα το ένδικο αυτό βοήθημα έναντι της αίτησης αφαίρεσης²¹³. Πάντως όλα τα ένδικα βοηθήματα αυτά κατατείνουν στην παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου, εκτός από την τροποποίησή του που οδηγεί στην έκδοσή του με νέο ακριβέστερο περιεχόμενο.

§ 7.3. Νομιμοποιούμενα πρόσωπα

α) *Παράδοση κληρονομητηρίου*: Σύμφωνα με το άρθρο 1964 § 1 ΑΚ, «[ο] πραγματικός κληρονόμος ή ο εκτελεστής διαθήκης μπορεί να απαιτήσει από εκείνον που κατέχει ανακριβές κληρονομητήριο, να το παραδώσει στο δικαστήριο της κληρονομιάς». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι ο αληθής κληρονόμος και ο εκτελεστής διαθήκης νομιμοποιούνται ενεργητικώς να εναγάγουν τον κάτοχο ανακριβούς κληρονομητηρίου με αίτημα την παράδοση του ανακριβούς κληρονομητηρίου.

Η θεωρία²¹⁴ προσθέτει στον κύκλο των νομιμοποιούμενων προσώπων και όλα τα υπόλοιπα πρόσωπα τα οποία μπορούν κατά την ΚΠολΔ 819 να υποβάλουν αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου. Έτσι, και ο κληροδόχος, ο καταπιστευματοδόχος, αλλά και οι δανειστές του κληρονόμου, του κληροδόχου και του καταπιστευματοδόχου μπορούν να ασκήσουν αγωγή κατά του κατόχου του ανακριβούς κληρονομητηρίου ζητώντας την παράδοσή του στο δικαστήριο της κληρονομιάς²¹⁵.

²¹² Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 691-692· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 168 επ.· Ψούνη, ό.π., σ. 411-412.

²¹³ Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 14.

²¹⁴ Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 691· Ψούνη, ό.π., σ. 411· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 21· Φίλιος, ό.π., σ. 151· Σπυριδάκης, ό.π., σ. 220· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 1.

²¹⁵ Και στο γερμανικό δίκαιο προβλέπεται η δυνατότητα αυτή της αφαίρεση του ανακριβούς κληρονομητηρίου στην § 2362 BGB.

Στην αγωγή αυτή παθητικώς νομιμοποιούμενο πρόσωπο είναι ο κάτοχος του ανακριβούς κληρονομητηρίου.

β) *Αφαίρεση, κήρυξη ανισχύρου, ανάκληση, τροποποίηση*: Και στα λοιπά ένδικα βοηθήματα δεν υπάρχει κάποια δυσκολία ως προς το ζήτημα της νομιμοποίησης, καθώς σύμφωνα με τις ΑΚ 1965-1966, όποιος έχει έννομο συμφέρον ή και αυτεπαγγέλτως το δικαστήριο που χορήγησε το ανακριβές κληρονομητήριο έχει δικαίωμα να ζητήσει την αφαίρεση, την κήρυξη ως ανισχύρου, την ανάκληση ή την τροποποίηση του ανακριβούς κληρονομητηρίου. Ακριβέστερα, το δικαστήριο που χορήγησε το ανακριβές κληρονομητήριο αυτεπαγγέλτως, αλλά και όποιος τρίτος έλκει έννομο συμφέρον, έχουν δικαίωμα να ζητήσουν την αφαίρεση του κληρονομητηρίου ή την κήρυξή του ως ανισχύρου. Το Δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως να ζητήσει επιπλέον και την ανάκληση και την τροποποίηση του κληρονομητηρίου, δικονομικές δυνατότητες τις οποίες δεν έχει οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον.

Παρατηρούμε από τη διάταξη αυτή ότι η νομιμοποίηση και το έννομο συμφέρον ως προϋποθέσεις ταυτίζονται, αφού εκείνος που έχει έννομο συμφέρον, ήτοι εκείνος που θίγεται από το ανακριβές κληρονομητήριο αμέσως και προσωπικώς, έχει δικαίωμα να ζητήσει την αφαίρεση ή την ανάκληση κληρονομητηρίου. Για παράδειγμα, αν ο καταπιστευματοδόχος πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος έχει επιτύχει την απόκτηση κληρονομητηρίου, δεν είναι όμως καταπιστευματοδόχος, διότι η σχετική διάταξη που τον εγκατέστησε είναι άκυρη, τότε ο υποτιθέμενος βεβαρημένος κληρονόμος έχει έννομο συμφέρον και επομένως νομιμοποιείται να ζητήσει την αφαίρεση του ανακριβούς κληρονομητηρίου, αφού ο ίδιος δεν βαρύνεται με το καταπίστευμα.

Και στην περίπτωση της αφαίρεσης και κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου νομιμοποιούνται να υποβάλουν πλαγιαστικώς τη σχετική αίτηση και οι δανειστές προσώπου που θίγεται. Στο ανωτέρω παράδειγμα, ο Γ, δανειστής του υποτιθέμενου βεβαρημένου κληρονόμου μπορεί να υποβάλει αίτηση για αφαίρεση ή κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου.

Επίσης, όπως έχουμε ήδη αναφέρει²¹⁶ ο τρίτος που δεν άσκησε παρέμβαση στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου μπορεί να υποβάλει αίτηση αφαίρεσης ή κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου.

²¹⁶ Βλ. § 4.1.

§ 7.4. Περιεχόμενο του ενδίκου βοηθήματος και η ακολουθητέα διαδικασία

Στην ενότητα αυτή θα εξετάσουμε τα στοιχεία που πρέπει να περιέχει το δικόγραφο με το οποίο ζητείται η παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου. Επίσης, θα σκιαγραφήσουμε τη διαδικασία που ακολουθείται στη δίκη για την παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου.

Στην περίπτωση της επιλογής του ένδικου βοηθήματος της ΑΚ 1964, ήτοι της παράδοσης του κληρονομητηρίου, το νομιμοποιούμενο πρόσωπο θα πρέπει να ασκήσει αγωγή που θα στρέφεται κατά του κατόχου του ανακριβούς κληρονομητηρίου²¹⁷. Κάτοχος μπορεί να είναι και συμβολαιογράφος στον οποίο το κληρονομητήριο έχει κατατεθεί προς φύλαξη.

Η αγωγή αυτή συζητείται κατά την τακτική διαδικασία. Αυτός είναι και ο λόγος, για τον οποίο δεν επιλέγεται συχνά στην πράξη, καθώς οι ενδιαφερόμενοι ασκούν συνήθως αίτηση ακύρωσης του κληρονομητηρίου ή κήρυξης του ως ανίσχυρο, η οποία συζητείται κατά την εκουσία δικαιοδοσία, που ως διαδικασία συγκεντρώνει πολλά πλεονεκτήματα²¹⁸.

Στην αγωγή αυτή ιστορική βάση είναι η ανακρίβεια του κληρονομητηρίου, η οποία θα λαμβάνει μία από τις μορφές που αναλύσαμε παραπάνω²¹⁹. Επομένως, στο δικόγραφο της αγωγής παράδοσης του ανακριβούς κληρονομητηρίου, ο ενάγων θα πρέπει να προσδιορίζει το κληρονομητήριο που κατέχει ο εναγόμενος, να αναφέρει ότι αυτό είναι ανακριβές, να το εντάσσει σε κάποια από τις περιπτώσεις ανακρίβειας και να αναλύει σε τι συνίσταται η ανακρίβειά του αυτή. Επίσης, στην αγωγή αυτή μπορεί να σωρεύεται και αγωγή περί κλήρου²²⁰

Αίτημα της αγωγής παράδοσης θα είναι η κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανακριβούς, η αναγνώριση του κληρονομικού δικαιώματος του ενάγοντος και η αίτηση προς το Δικαστήριο να διατάξει την αφαίρεση του ανακριβούς

²¹⁷ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 125· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 10-11· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 512· Κιτσαράς, ό.π., άρθρο 1964-1966 αρ. 21· Ψούνη, ό.π., σ. 411-412· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 691-692· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 157.

²¹⁸ Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 10.

²¹⁹ Βλ. § 7.1.

²²⁰ Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 512.

κληρονομητηρίου από τον καθού και να επιστραφεί τούτο στο δικαστήριο της κληρονομίας, άλλως να αφαιρεθεί βίαια²²¹.

Η αγωγή αυτή δεν ασκείται στο Δικαστήριο της κληρονομίας, όπως οι άλλες αιτήσεις που θα αναφέρουμε αμέσως παρακάτω, αλλά η αρμοδιότητα προσδιορίζεται κατά τις γενικές διατάξεις (ΚΠολΔ 18 σε συνδ. με ΚΠολΔ 30)²²². Επομένως, αρμόδιο θα είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο του τόπου που ο κληρονόμος είχε την κατοικία του κι αν δεν είχε κατοικία τη διαμονή του, όταν πέθανε. Τέλος, η αγωγή αυτή μπορεί να σωρεύεται και με αγωγή περί κλήρου.

Από την άλλη πλευρά, η αφαίρεση ή η κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου ως διαδικασίες ξεκινούν με την υποβολή αίτησης κι όχι αγωγής. Στις περιπτώσεις αυτών των ενδίκων βοηθημάτων ακολουθείται η διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας²²³.

Η διαφορά της αιτήσεως αυτής σε σχέση με την αγωγή για παράδοση του ανακριβούς κληρονομητηρίου είναι ότι η αίτηση δεν απευθύνεται κατά συγκεκριμένου προσώπου, αλλά, όπως λέγεται²²⁴, κατά του συγκεκριμένου πιστοποιητικού. Η δε αίτηση αυτή δεν έχει τον χαρακτήρα της αίτησης ανάκλησης της ΚΠολΔ 758²²⁵.

Και η αίτηση αυτή, όπως και η αγωγή παράδοσης του κληρονομητηρίου έχει ως αντικείμενο την παύση της ισχύος του ανακριβούς κληρονομητηρίου. Όμως, η δυσκολία έγκειται στην εδώ εξεταζόμενη περίπτωση στο γεγονός των στοιχείων που πρέπει να περιέχει η αίτηση. Έτσι, και εδώ η ιστορική βάση είναι η ανακρίβεια του κληρονομητηρίου, όμως, με την αίτηση θα πρέπει να προσκομίζονται η απόφαση που διέταξε τη χορήγηση του κληρονομητηρίου, το ίδιο το κληρονομητήριο, τους λόγους για τους οποίους αυτό είναι ανακριβές, τα στοιχεία νομιμοποίησης του αιτούντος και προσδιορισμού του δικαστηρίου, λοιπά τυχόν αποδεικτικά μέσα που αποδεικνύουν την ανακρίβεια, καθώς και στοιχεία που ενδεχομένως καθιστούν τον αιτούντα

²²¹ Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 513.

²²² Βλ. σημ. 218.

²²³ Παπαντωνίου, ό.π., σ. 125· Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 512· Ψούνη, ό.π., σ. 412· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 1· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 10-11· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966 αρ. 11· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 692.

²²⁴ Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 514· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 161.

²²⁵ Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.2. · Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 161.

δικαιούχο²²⁶, προκειμένου με την αφαίρεση ή την κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου, να εκδίδεται και νέο κληρονομητήριο που θα πιστοποιεί το κληρονομικό δικαίωμα εκείνου που αιτήθηκε την ανάκληση. Με άλλα λόγια, ο αιτών την αφαίρεση του ανακριβούς κληρονομητηρίου μπορεί να προσκομίσει και δημόσια έγγραφα που αποδεικνύουν ότι αυτός είναι ο αληθής δικαιούχος και να ζητήσει από το Δικαστήριο, όπως αφού διατάξει την αφαίρεση του ανακριβούς κληρονομητηρίου, διατάξει τη χορήγηση νέου κληρονομητηρίου στο όνομά του. Όπως, όμως, και στην περίπτωση της αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, έτσι και εδώ, το Δικαστήριο μπορεί αυτεπαγγέλτως να διατάξει αποδείξεις ακόμη και για πραγματικά περιστατικά που δεν έχει επικαλεσθεί ο αιτών²²⁷

Αρμόδιο δικαστήριο είναι σύμφωνα με την ΚΠολΔ 823 το δικαστήριο που διέταξε τη χορήγηση του κληρονομητηρίου. Το αίτημα του αιτούντος θα είναι η αναγνώριση της ανακρίβειας του κληρονομητηρίου, η διαταγή της αφαίρεσής του και παράδοσής του στο Δικαστήριο της κληρονομίας ή της κήρυξής του ως ανισχύρου και μπορεί να είναι και η διαταγή προς έκδοση νέου κληρονομητηρίου στο όνομα του αιτούντος.

Ενώ η αίτηση αφαίρεσης ή κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου δεν στρέφεται, όπως αναφέραμε, κατά κάποιου προσώπου, αφού αποτελεί αίτηση της εκουσίας δικαιοδοσίας, είναι παρόλα αυτά δυνατό να ασκηθεί παρέμβαση από τρίτα πρόσωπα²²⁸. Ένα τέτοιο πρόσωπο είναι ο κάτοχος του κληρονομητηρίου, το όνομα του οποίου θα πρέπει να αναγράφεται στην αίτηση αφαίρεσης ή κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου. Επίσης, επισημαίνεται²²⁹ ότι το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να προσκαλέσει το πρόσωπο που κατέχει το επίμαχο κληρονομητήριο προκειμένου του πρόσωπο αυτό να ασκήσει παρέμβαση. Ο κάτοχος του αληθούς κληρονομητηρίου φρονούμε ότι θα ασκήσει κύρια κι όχι αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση, όπως υποστηρίζεται²³⁰, καθώς το πρόσωπο αυτό θα αντιποιείται το

²²⁶ Μπρακατσούλας, ό.π., σ. 514· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 162· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 10· Ψούνη, ό.π., σ. 412-413.

²²⁷ Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1971· ΕιρΑθ 2234/2015 ΝΟΜΟΣ

²²⁸ Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 11· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 11· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1965.

²²⁹ Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.4· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1966 επ. · Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 12· Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 6.

²³⁰ Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1967.

δικαίωμα του αιτούντος (υπερασπιζόμενο το δικό του δικαίωμα) και δεν θα επηρεαστεί από το δεδικασμένο που ούτως ή άλλως ερίζεται εάν υπάρχει στο πεδίο της εκουσίας δικαιοδοσίας, στο οποίο βρισκόμαστε.

Εξάλλου, ο αιτών βαρύνεται να αποδείξει τους ισχυρισμούς του, ενώ το δικαστήριο θα αποφασίσει την αφαίρεση ή την κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου μόνο αν σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση για τα υποστηριζόμενα από τον αιτούντα. Κατά τα λοιπά, ισχύουν όσα αναφέραμε στον οικείο τόπο για τη χορήγηση του κληρονομητηρίου²³¹

Οι περιπτώσεις της αυτεπάγγελτης ανάκλησης ή τροποποίησης του κληρονομητηρίου δεν θα μας απασχολήσουν στο πλαίσιο της παρούσας. Θα περιοριστούμε στο να αναφέρουμε ότι αυτές οι μορφές παύσης της ισχύος του κληρονομητηρίου εντάσσονται στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης ενέργειας του δικαστηρίου κατά τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας.

§ 7.5. Οι συνέπειες από την έκδοση της απόφασης

Αφού, λοιπόν, ο δικαστής εξετάσει την αγωγή παράδοσης του κληρονομητηρίου ή την αίτηση αφαίρεσης ή κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανακριβούς και σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση, εκδίδει απόφαση, δυνάμει της οποίας κάνει δεκτό ή απορρίπτει το σχετικό ένδικο βοήθημα.

Η βασική συνέπεια από την έκδοση απόφασης που κάνει δεκτό το σχετικό ένδικο βοήθημα είναι η παύση της ισχύος του χορηγηθέντος κληρονομητηρίου. Αυτό σημαίνει ότι το κληρονομητήριο δεν θα διαθέτει πλέον το τεκμήριο ότι εκείνος που αναφέρεται σ' αυτό ως δικαιούχος είναι τέτοιος με τους περιορισμούς που αναφέρονται εκεί. Με άλλα λόγια, η απόφαση που κάνει δεκτό το ένδικο βοήθημα για την ανισχυροποίηση του κληρονομητηρίου έχει ως αποτέλεσμα την παύση της ισχύος του εξ αυτού εξαχθέντος τεκμηρίου²³².

²³¹ Βλ. §3.3.

²³² Παπαντωνίου, ό.π., σ. 126· Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.9· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 692· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 164· Βαθρακοκόιλης, ό.π., άρθρο 823, αρ. 9· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 8· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1975· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 19· Ψούνη, ό.π., σ. 414· Ο Χελιδόνης, ό.π. άρθρα 1964-1966, αρ. 9, υποστηρίζει ότι η παύσει της ισχύος του κληρονομητηρίου έχει ως συνέπεια την παύση της δημόσιας πίστης αυτού. Η δημόσια πίστη του κληρονομητηρίου είναι μία από τις δύο ουσιαστικού δικαίου έννομες συνέπειες του κληρονομητηρίου, πλην όμως η δημόσια πίστη υπάρχει επειδή υπάρχει το τεκμήριο που απορρέει από το κληρονομητήριο. Επομένως, αφού με

Το ζήτημα που γεννάται είναι από πότε αρχίζουν τα αποτελέσματα από την έκδοση της απόφασης που κάνει δεκτό το σχετικό ένδικο βοήθημα. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό ποικίλλει ανάλογα με το ένδικο βοήθημα. Έτσι, στην περίπτωση της αγωγής παράδοσης του ανακριβούς κληρονομητηρίου και της αίτησης αφαιρέσεώς του, τα έννομα αποτελέσματα αρχίζουν από την παράδοση του ανακριβούς κληρονομητηρίου στο δικαστήριο μαζί με όλα τα αντίγραφα του²³³. Η παράδοση μπορεί να γίνει ακόμη και με βίαιη αφαίρεση του κληρονομητηρίου, αφού η απόφαση που διατάζει την αφαίρεση είναι εκτελεστός τίτλος κι έτσι μπορεί και να ακολουθηθεί και η διαδικασία της ΚΠολΔ 941²³⁴. Στην περίπτωση της κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου, όταν δεν είναι δυνατή η αφαίρεσή του, διατάσσεται από το Δικαστήριο δημοσίευση περίληψης της απόφασης σε εφημερίδα της τελευταίας κατοικίας ή διαμονής του κληρονομούμενου (ΑΚ 1965 § 2 εδ. β'). Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση που δέχεται το ένδικο βοήθημα για την παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου ισχύει ως προς τους τρίτους όταν περάσει ένας μήνας από τη δημοσίευση (ΑΚ 1965 § 2 in fine)²³⁵.

Πάντως, να σημειώσουμε ότι οι δικαιοπραξίες ή διαδικαστικές πράξεις που διενεργήθηκαν ήδη παραμένουν ισχυρές λόγω της δημόσιας πίστης που συνοδεύει το κληρονομητήριο²³⁶. Είναι δυνατό να ζητηθεί και να δοθεί προσωρινή διαταγή στο μεσοδιάστημα μέχρι την ανισχυροποίηση του κληρονομητηρίου και πάντως καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας²³⁷.

Τέλος, ένα σπουδαίο ζήτημα που δημιουργείται από την έκδοση απόφασης που κάνει δεκτό ή απορρίπτει το ένδικο βοήθημα για την ανισχυροποίηση του κληρονομητηρίου είναι το εάν αυτή δημιουργεί ή όχι δεδουλευμένο. Η απάντηση στο ζήτημα αυτό είναι αρνητική, με την έννοια ότι η απόφαση που κάνει δεκτό το ένδικο

την ανισχυροποίηση του κληρονομητηρίου αυτό επιστρέφεται στο δικαστήριο ή πάντως κηρύσσεται ανίσχυρο αυτό, δεν κυκλοφορεί, επομένως αυτονόητα δεν έχει δημόσια πίστης πλέον, αλλά και το τεκμήριο δεν έχει πλέον ισχύ.

²³³ Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.9· Ψούνη, ό.π., σ. 412-413· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 14, 24· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 9· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1976· Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 9· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 691-692· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 163, 170.

²³⁴ Βλ. σημ. 234.

²³⁵ Έντονες επιφυλάξεις έχουν διατυπωθεί και ορθώς από τη Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 1967, για την αποτελεσματικότητα της εν λόγω διάταξης.

²³⁶ Βλ. § 5.1.

²³⁷ Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1969.

βοήθημα για την παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου δεν δημιουργεί δεδικασμένο ούτε για το κληρονομικό δικαίωμα εκείνου από τον οποίο αφαιρέθηκε ούτε και για το δικαίωμα εκείνου, ο οποίος ζήτησε την παύση της ισχύος²³⁸. Τούτο είναι ορθό, διότι μπορεί η αφαίρεση να έγινε για τυπικό λόγο, όπως για παράδειγμα επειδή το κληρονομητήριο δεν περιείχε όλους τους περιορισμούς του κληρονομικού δικαιώματος του κατόχου ή δεν περιέγραφε επακριβώς όλες τις εξουσίες του εκτελεστή διαθήκης. Στην περίπτωση της τελεσιδικίας της απόφασης που έκανε δεκτή την αγωγή παράδοσης, δημιουργείται δεδικασμένο ότι το συγκεκριμένο κληρονομητήριο με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά είναι ανακριβές.

§ 7.6. Ένδικα μέσα κατά της απόφασης

Η απόφαση που κρίνει το ένδικο βοήθημα με το οποίο ζητείται η παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου υπόκειται σε προσβολή δι' ενδίκων μέσων. Στην περίπτωση της αγωγής παράδοσης του κληρονομητηρίου, τα πράγματα δεν παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερη δυσκολία. Το ένδικο αυτό βοήθημα εκδικάζεται κατά την τακτική διαδικασία με την άσκηση αγωγής. Επομένως, σε περίπτωση έκδοσης απόφασης, αυτή προσβάλλεται με όλα τα ένδικα μέσα, τακτικά και έκτακτα, που προσβάλλεται μία απόφαση της τακτικής διαδικασίας.

Στην περίπτωση, όμως, που έχουμε να κάνουμε με αίτηση αφαίρεσης του κληρονομητηρίου ή κήρυξης του ως ανισχύρου ή στην περίπτωση της αυτεπάγγελτης ανάκλησης ή τροποποίησης του κληρονομητηρίου, τα ένδικα αυτά βοηθήματα εκδικάζονται κατά τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας.

Η διάταξη του άρθρου 824 § 2 ΚΠολΔ ορίζει ότι: «Η απόφαση που διατάζει την αφαίρεση του πιστοποιητικού ή το κηρύσσει ανίσχυρο ή εκείνη που το τροποποιεί ή το ανακαλεί, μπορεί να προσβληθεί μόνο με τριτανακοπή μέσα στην προθεσμία που ορίζει το άρθρο 1965 ΑΚ».

Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι στο πεδίο εφαρμογής της εμπίπτουν μόνο οι αποφάσεις εκείνες που κάνουν δεκτή τη σχετική αίτηση και διατάσσουν την παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου. Επομένως, η απόφαση θα πρέπει να είναι θετική επί της αιτήσεως.

²³⁸ Μπέης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 3.2.9· Ψούνη, ό.π., σ. 413· Κιτσαράς, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 14, 24· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1975· Βαθρακοκοίλης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 9· Απ. Γεωργιάδης, ό.π., σ. 691-692· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 164· Αρβανιτάκης, ό.π., άρθρο 823 αρ. 8· ΑΠ 936/1995 ΝοΒ 1997.1108.

Σε περίπτωση που πρόκειται για απόφαση που απορρίπτει την αίτηση για αφαίρεση ή κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου, η απόφαση αυτή προσβάλλεται κανονικά με όλα τα ένδικα μέσα²³⁹.

Επανερχόμενοι στη διάταξη του άρθρου 824 ΚΠολΔ, ο νομοθέτης επέλεξε, η απόφαση που δέχεται την αίτηση αφαίρεσης ή ανάκλησης κληρονομητηρίου να προσβάλλεται μόνο με τριτανακοπή²⁴⁰.

Σε άσκηση τριτανακοπής νομιμοποιούνται οι τρίτοι που δεν συμμετείχαν στη δίκη, στην οποία συζητήθηκε η αίτηση αφαίρεσης ή κήρυξης του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου, εφόσον δεν παρέστησαν στη σχετική δίκη ούτε κλητεύθηκαν να συμμετάσχουν σε αυτήν, αρκεί να έχουν έννομο συμφέρον²⁴¹. Τέτοιο πρόσωπο θα είναι ο αναγραφόμενος δικαιούχος στο κληρονομητήριο που ανακλήθηκε, υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχει ασκήσει παρέμβαση στη σχετική δίκη.

Ο νόμος καθορίζει προθεσμία άσκησης της τριτανακοπής, παρόλο που η τριτανακοπή καταρχήν είναι απρόθεσμο ένδικο βοήθημα²⁴². Η προθεσμία αυτή είναι μηνιαία από την καταχώρηση στον τύπο περίληψης της προσβαλλόμενης απόφασης, σύμφωνα με την ΑΚ 1965, στην οποία παραπέμπει το άρθρο 824 § 2.

Αν το Δικαστήριο πεισθεί και τριτανακόψει την απόφαση, τότε θα κληθεί σε εφαρμογή η ΚΠολΔ 590 και η απόφαση που διέταξε την αφαίρεση ή την κήρυξη του κληρονομητηρίου ως ανισχύρου δεν θα ισχύει απέναντι στον τριτανακόπτοντα²⁴³.

Τέλος, η απόφαση που κάνει δεκτή ή απορρίπτει την τριτανακοπή ομοίως δεν δημιουργεί δεδικασμένο ως προς το κληρονομικό δικαίωμα του αναγραφόμενου στο

²³⁹ Μπέης, ό.π., άρθρο 824 αρ. 2· Κιτσαράς, ό.π., άρθρο 1964-1966 αρ. 25· Ψούνη, ό.π., σ. 415· Χελιδόνης, ό.π., άρθρα 1964-1966, αρ. 16· Γιαννοπούλου, ό.π., αρ. 1980· Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 179· ΕφΑθ 27/1999 ΕλλΔνη 1999.1605· ΕφΑθ 6623/1988 Δ 1989.326· ΕφΘεσ 1060/1975 Αρμ 1976.764.

²⁴⁰ Ο Μπέης, ό.π., άρθρο 824 αρ. 2, ασκεί έντονη κριτική στη διάταξη αναφορικά με την εναρμόνισή της προς το άρθρο 20 του Συντάγματος και 6 § 1 της ΕΣΔΑ. Επεκτείνοντας τη σκέψη του τελευταίου, φρονούμε ότι υπάρχει αδικαιολόγητη διαφοροποίηση των ενδίκων μέσων για την χορήγηση και για την παύση της ισχύος του κληρονομητηρίου, αφού και τα δύο ένδικα βοηθήματα εκδικάζονται κατά την εκουσία δικαιοδοσία και ακολουθούνται οι ίδιοι κανόνες καταρχήν, επομένως, ξενίζει ο λόγος για τον οποίο ο νομοθέτης επέλεξε για τη μεν περίπτωση της χορήγησης κληρονομητηρίου να δέχεται μόνο έφεση, ενώ για την αφαίρεσή του μόνο τριτανακοπή, αποκλείοντας τα υπόλοιπα ένδικα βοηθήματα.

²⁴¹ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 184.

²⁴² Κεραμεύς, Ένδικα Μέσα, 2007, σ. 143.

²⁴³ Βάρκα – Αδάμη, ό.π., σ. 187.

κληρονομητήριο ή του τριτανακόπτοντος. Πάντως, αν το κληρονομικό δικαίωμα εκείνου που κατείχε κληρονομητήριο, του οποίου έπαυσε η ισχύς, αποκτήσει δικαστική απόφαση που πιστοποιεί με δύναμη δεδικασμένου του κληρονομικό δικαίωμα, το πρόσωπο αυτό μπορεί να επανέλθει με την υποβολή νέας αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου²⁴⁴.

²⁴⁴ Μπέης, ό.π., άρθρο 824 αρ. 2.

§ 8. Επίλογος – συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, από την ανάλυση που προηγήθηκε, προκύπτει το συμπέρασμα ότι το κληρονομητήριο δεν είναι ένα απλό έγγραφο. Η σπουδαιότητά του είναι μεγάλη για τις συναλλαγές, διότι τις διευκολύνει. Ο εθνικός νομοθέτης ρυθμίζει το θεσμό του κληρονομητηρίου με διατάξεις του ΑΚ και του ΚΠολΔ που μεταξύ τους αλληλοσυμπληρώνονται. Ακριβώς λόγω της μεγάλης χρησιμότητάς του στις συναλλαγές, ο νομοθέτης επέλεξε τη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας για την έκδοσή του, αφού αυτή έχει το πλεονέκτημα της ταχύτητας. Από το 2012 επήλθαν και κάποιες τροποποιήσεις στη μέχρι τότε ρύθμιση του κληρονομητηρίου, καθώς πλέον αυτό εκδίδεται από τον Ειρηνοδίκη με διάταξη του. Όμως, αυτό δεν συνεπάγεται την κατάργηση της προφορικότητας της διαδικασίας. Ο Ειρηνοδίκης έχει την ευχέρεια, προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση, να διεξαγάγει κανονικά τη διαδικασία σε δίκη και να καλέσει τα εμπλεκόμενα μέρη.

Αναφορικά με τη νομική του φύση το κληρονομητήριο είναι ένα δικαστικό πιστοποιητικό που εκδίδεται ύστερα από διάταξη του Ειρηνοδίκη. Το κληρονομητήριο είναι μέσο νομιμοποίησης, παράγει τεκμήριο για το κληρονομικό δικαίωμα του αναγραφόμενου σε αυτό προσώπου με τους περιορισμούς μόνο που αναφέρονται σ' αυτό, ενώ διαθέτει και δημόσια πίστη, καθώς προστατεύει τους τρίτους που συναλλάσσονται με τον κάτοχο του κληρονομητηρίου, αφού και στην περίπτωση που αυτό είναι ανακριβές και αφαιρεθεί, ανακληθεί, τροποποιηθεί, κηρυχθεί ανίσχυρο ή παραδοθεί στο Δικαστήριο, δεν θίγονται δικαιοπραξίες και νομικές πράξεις με ή από τρίτους στο πρόσωπο του κατόχου.

Προκειμένου να κινηθεί η διαδικασία έκδοσης του κληρονομητηρίου πρέπει να υποβληθεί αίτηση στο Δικαστήριο της κληρονομίας από ένα εκ των νομιμοποιούμενων προσώπων. Τέτοιο είναι ο κληρονόμος, ο κληροδόχος, ο καταπιστευματοδόχος, ο εκτελεστής διαθήκης και οι δανειστές κάποιου από τα πρόσωπα αυτά πλαγιαστικώς. Ο κληροδόχος μπορεί να είναι άμεσος ή έμμεσος, του νόμου μη διακρίνοντας. Επίσης, και ο καταπιστευματοδόχος μπορεί να υποβάλει αίτηση και πριν την επαγωγή του καταπιστεύματος, διότι έτσι αποκτά νόημα η αναφορά σε αυτόν από τον νόμο, καθώς μετά την επαγωγή του καταπιστεύματος εξομοιώνεται προς τον καθολικό διάδοχο.

Η αίτηση για την χορήγηση κληρονομητηρίου πρέπει να περιέχει τα στοιχεία που προβλέπει ο νόμος (ΑΚ 1956, ΚΠολΔ820). Η έλλειψή τους, όμως, κατά τη

γνώμη μας, δεν οδηγεί σε απόρριψη αυτής λόγω αοριστίας, καθώς βρισκόμαστε στο πεδίο της εκουσίας δικαιοδοσίας και υπάρχουν περιθώρια ενέργειας εκ μέρους του δικαστή. Την αίτηση συνοδεύουν κάποια δημόσια έγγραφα, τα οποία αποδεικνύουν το κληρονομικό δικαίωμα, του οποίου ζητείται η πιστοποίηση. Βέβαια, ο δικαστής στο πλαίσιο του αυτεπάγγελτου ελέγχου της βασιμότητας της αίτησης έχει την ευχέρεια να ζητήσει και οποιοδήποτε άλλο αποδεικτικό μέσο, προκειμένου να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση.

Επίσης, στη διαδικασία μπορούν να συμμετάσχουν και τρίτα πρόσωπα με την άσκηση παρέμβασης, η οποία θα είναι κατά κανόνα κύρια, εντούτοις, η διαδικασία δεν μετατρέπεται σε αμφισβητούμενη, αλλά παραμένουμε στην εκουσία δικαιοδοσία.

Παράλληλα, όμως, με τη δίκη για την παροχή κληρονομητηρίου μπορεί να διεξάγονται κι άλλες δίκες για το κληρονομικό δικαίωμα του οποίου ζητείται η πιστοποίηση. Αυτές θα συμβαίνουν κυρίως στο χώρο της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας. Ούτε η μία δίκη, ήτοι αυτή της χορήγησης του κληρονομητηρίου, ούτε η άλλη της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας επηρεάζει την άλλη, αλλά αν έχει τελεσιδίκως κριθεί ότι δεν υπάρχει το κληρονομικό δικαίωμα και παρόλα αυτά ο Ειρηνοδίκης διατάζει τη χορήγηση κληρονομητηρίου, υπάρχει κίνδυνος το κληρονομητήριο αυτό να είναι ανακριβές.

Η απόφαση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου καθ' αυτήν δεν παράγει δεδικασμένο με τη στενή έννοια, αλλά η απόφαση που κάνει δεκτή ή απορρίπτει την αίτηση για τη χορήγηση κληρονομητηρίου χωρίς να απαιτείται να τελεσιδικήσει, εμποδίζει την υποβολή νέας αίτησης για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, αν στηρίζεται στα ίδια πραγματικά περιστατικά. Η απόφαση που κάνει δεκτή την αίτηση δεν παράγει δεδικασμένο που δεσμεύει τον μελλοντικό δικαστή της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας, αλλά το τεκμήριο που παράγεται εκ του κληρονομητηρίου αποτελεί κανόνα απόδειξης, τον οποίο λαμβάνει υπόψη του ο δικαστής, αν αυτό δεν ανατραπεί.

Το κληρονομητήριο παράγει τεκμήριο ότι ο αναφερόμενος σε αυτό είναι δικαιούχος με τους περιορισμούς που αναφέρονται σε αυτό και προστατεύει τους τρίτους που συναλλάσσονται με τον κάτοχο κληρονομητηρίου, ώστε αν αυτό μελλοντικά ανατραπεί να μην ακυρώνονται και οι δικαιοπραξίες και διαδικαστικές πράξεις που έλαβαν χώρα εντωμεταξύ. Το τεκμήριο είναι μαχητό και μπορεί να ανατραπεί σε μελλοντική δίκη σχετική με το πιστοποιηθέν κληρονομικό δικαίωμα.

Υπάρχει περίπτωση, όμως, το κληρονομητήριο να είναι ανακριβές. Αυτό συμβαίνει όταν χορηγείται σε πρόσωπο που δεν είναι δικαιούχος, καθώς και όταν είναι ασαφές ή αμφίβολο, ήτοι όταν δεν αναφέρει όλους τους περιορισμούς του κληρονομικού δικαιώματος. Η έννομη τάξη έχει προβλέψει ένδικα βοηθήματα και στην περίπτωση αυτή, προκειμένου να προστατευθούν οι συναλλαγές. Αυτά είναι η αγωγή παράδοσης και η αίτηση αφαίρεσης ή κήρυξης του ως ανισχύρου, ενώ δεν αποκλείεται η αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου για ανάκληση ή τροποποίησή του. Πάντως, η όποια απόφαση δεν παράγει δεδικασμένο ως προς το κληρονομικό δικαίωμα. Και σε αυτή τη διαδικασία είναι δυνατή η παρέμβαση από τρίτο πρόσωπο.

Τέλος, η απόφαση τόσο για τη χορήγηση όσο και για την αφαίρεση του κληρονομητηρίου προσβάλλονται με συγκεκριμένα ένδικα μέσα.

Από όλα τα παραπάνω φαίνεται κατά πρώτον η σπουδαιότητα του θεσμού του κληρονομητηρίου. Εκείνος που ζητά τη χορήγησή του επιθυμεί να διευκολύνει τις συναλλαγές του με τρίτα πρόσωπα ως προς κληρονομιαία αντικείμενα. Οι τρίτοι έχουν συμφέρον να συναλλαγούν με κάποιον που κατέχει κληρονομητήριο, διότι ακόμη και αν αυτό παύσει να ισχύει, αυτοί προστατεύονται. Η όλη διαδικασία παρουσιάζει ελαστικότητα, καθώς είναι δυνατή η χορήγηση, η άσκηση παρεμβάσεων, η ανάκληση, η εκ νέου άσκηση παρέμβασης, η εκ νέου χορήγηση, ενώ παράλληλα μπορεί να διεξάγονται και άλλες δίκες για το ίδιο κληρονομικό δικαίωμα και όλα αυτά μεταξύ τους συμπλέκονται και συντίθενται δημιουργώντας διάφορα ζητήματα δικονομικού ενδιαφέροντος, μέρος των οποίων αποπειραθήκαμε να εξετάσουμε στην παρούσα εργασία.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Βαθρακοκοίλης Βασίλειος, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τ. Χ, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2001

Βάρκα – Αδάμη Αλεξάνδρα, Το κληρονομητήριο, Β' έκδοση, Αθήνα, 2013

Γεωργιάδης Απόστολος, Εγχειρίδιο Κληρονομικού Δικαίου, συντετμημένη έκδοση προς χρήση των φοιτητών, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2011

Ο ίδιος, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Συντετμημένη έκδοση προς χρήση φοιτητών, Αθήνα – Κομοτηνή, Γ' έκδοση, 2007

Γεωργιάδης Απόστολος (-Χελιδόνης Απόστολος), Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, τ. ΙΙ, Εισαγωγικές Παρατηρήσεις, Αθήνα, 2013

Γεωργιάδης Απόστολος/ Σταθόπουλος Μιχαήλ (-Κλαμαρής Νικόλαος), Αστικός Κώδιξ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Χ, Αθήνα, 1978-2003

Γραμματικάκη – Αλεξίου Αναστασία/ Παπασιώπη – Πασιά Ζωή/Βασιλακάκης Ευάγγελος, Ε' έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2012

Κεραμεύς Κωνσταντίνος/ Κονδύλης Διονύσιος/ Νίκας Νικόλαος (- Αρβανιτάκης Πάρις), Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη – Κομοτηνή, 2001

Γεωργιάδης Απόστολος/ Σταθόπουλος Μιχαήλ (-Κιτσαράς Λάμπρος), άρθρα 1964-1966, Αθήνα, 1978

Κονδύλης Διονύσιος, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, Β' έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή, 2007

Κονιδάρης Ιωάννης, Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου, Β' έκδοση, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2011

Μαργαρίτης Ευάγγελος/ Μαργαρίτη Άντα, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τ. ΙΙ, Αθήνα, 2013

Μαυρομιχάλης Μιχάλης, Κληρονομικό Δίκαιο, τ. ΙΙΙ, άρθρα 1895-2035 ΑΚ, Θεωρία, Νομολογία, Υποδείγματα, Αθήνα, 2005

Μητσόπουλος Γεώργιος, Μελέται, τ. Α', Αθήνα, 1983

Μπέης Κώστας, Πολιτική Δικονομία, Γενικές Αρχές και Ερμηνεία των άρθρων, Αθήνα, 1974-1994

Μπρακατσούλας Βασίλειος, Η εκουσία δικαιοδοσία, Ε' έκδοση, Αθήνα, 1993

Νίκας Νικόλαος, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2016

Νικολόπουλος Γεώργιος, Δίκαιο Αποδείξεως, Β' έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2011

Παπαντωνίου Νικόλαος, Κληρονομικόν Δίκαιον, Αθήνα, 1971

Ράμμος Γεώργιος/ Κλαμαρής Νικόλαος, Επιτομή Αστικού Δικονομικού Δικαίου, γ' ημίτομος, Δίκαιο Αποδείξεως, Αθήνα – Κομοτηνή, 2009

Σταματόπουλος Δημήτριος, Διαγνωστική δίκη για το κληρονομικό δικαίωμα και επιρροή του δεδικασμένου της στη δίκη για τη χορήγηση κληρονομητηρίου, ΕΠολΔ 2012. 587.

Σπυριδάκης Ιωάννης, Εγχειρίδιο Αστικού Δικαίου, Κληρονομικό Δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή, 2007

Φίλιος Παύλος, Κληρονομικό Δίκαιο, γενικό μέρος, Αθήνα – Κομοτηνή, Β' έκδοση, 1994

Χαμηλοθώρης Ιωάννης/ Κλουκίνας Χαρίλαος/ Κλουκίνας Θεμιστοκλής (- Γιαννοπούλου Έλενα), Εκουσία Δικαιοδοσία, Θεωρία – Νομολογία, Αθήνα, 2001

Ψούνη Νίκη, Κληρονομικό Δίκαιο, τ. ΙΙ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Γ' έκδοση, 2012

Ξενόγλωσση

Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Band 10, Erbrecht, 7. Auflage, 2017

Palandt, Bürgerliches Gesetzbuch, 76. Auflage, 2017

Νομολογία

ΜΠρΘεσ 12/2017 ΝΟΜΟΣ

ΜονΕφΑθ 578/2016 ΝΟΜΟΣ

ΕιρΘεσσαλ 137Κ/2016 (ΝΟΜΟΣ)

ΜΕφΔωδεκ 125/2015 ΕφΑΔ 2015.785

ΜΠρΑθ 1011/2015 ΝΟΜΟΣ = ΠειρΝομ 2015.226

ΕιρΑθ 2234/2015 ΝΟΜΟΣ

ΑΠ 2134/2014 ΝΟΜΟΣ

ΜΕφΑθ 7268/2013 ΝοΒ 2014.891 με παρατ. Χατζηιωάννου.

ΜΕφΑθ 6591/2013 ΕλλΔνη 2013.796

ΜΠρΛαμίας 194/2013 ΝΟΜΟΣ.

ΜΠρΠειρ 4390/2013 ΕλλΔνη 2014.266

ΜΠρΠειρ 4390/2013 ΕλλΔνη 2014.266

ΜΠρΡοδ 275/2013 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΡόδου 85/2013 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΡόδου 259/2012 ΝΟΜΟΣ.
ΜΠρΡοδ 37/2012 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΡόδου 37/2012 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΡόδου 532/2012 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΡοδ 394/2012 ΝΟΜΟΣ.
ΕφΑθ 2808/2011 ΕλλΔνη 2011.1663
ΕφΑθ 2329/2011 ΝΟΜΟΣ
ΕφΑθ 2321/2011 ΕλλΔνη 2012.529.
ΜΠρΡοδ 934/2009 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΘηβ 8/2009 Δ 2009.1030 με παρατηρήσεις Μπέη
ΜΠρΡόδου 744/2009, ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΠειρ 248/2009 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΑθ 2683/2008 ΧρΙΔ 2008.520
ΜΠρΠρεβ 132/2008 Δ 2009.1032
ΕφΠατρ 892/2007 ΑχΝομ 2008.291.
ΜΠρΠατρ 533/2007 ΝΟΜΟΣ = ΑχΝομ 2008.291
ΜΠρΑθ 3421/2007 ΝΟΜΟΣ
ΜΠρΡόδου 859/2007 ΝΟΜΟΣ
ΑΠ 1072/2006 ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
ΑΠ 1176/2005 ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ
ΕφΑθ 5483/2005 ΕλλΔνη 2006.1500.
ΕφΑθ 3375/2002 ΕλλΔνη 2002.1481
ΕφΠατρ 1189/2002 ΝΟΜΟΣ = ΑχΝομ 2003.222
ΑΠ 1718/2001 ΕλλΔνη 2002.1644.
ΑΠ 1820/2001 ΕλλΔνη 2002.1415
ΕφΑθ 9512/2001 ΕλλΔνη 2003.219
ΜΠρΘεσ 34563/2001 ΕΕργΔ 2002.597.
ΕφΑθ 8765/2000 ΑρχΝομ 2001.186
ΜΠρΛαρ 773/2000 Δικογρ 2001.137
ΕφΑθ 7008/1999 ΕλλΔνη 1999.1606
ΕφΑθ 27/1999 ΕλλΔνη 1999.1605
ΜΠρΑγρ 260/1999 ΝοΒ 2001.1180.
ΕφΘεσ 2211/1996 Αρμ 1996. 999
ΑΠ 936/1995 ΝοΒ 1997.1108

Εφαθ 638/1995 ΕλλΔνη 1996. 1136
ΜΠρΑθ 4971/1994 ΑρχΝ 1969.645
ΜΠρΧαλκ 27/1994 ΑρχΝ 1975.229
ΑΠ 723/1993 ΕλλΔνη 1995.100
ΜΠρΘεσ 822/1992 Αρμ 1992.917
Εφαθ 1302/1991 ΕλλΔνη 1993.1638
Εφαθ 4342/1991, ΕλλΔνη 1992.364
Εφαθ 6623/1988 Δ 1989.326
Εφαθ 9216/1987 ΕλλΔνη 1989.98
ΕφΠατρών 376/1986 ΑχΝομ 3.621
Εφαθ 1863/1985 ΕλλΔνη 1985. 524
ΜΠρΑθ 3573/1984 ΕλλΔνη 1985.567
ΕφΘεσ 1060/1975 Αρμ 1976.764.
Εφαθ 2567/1972 Αρμ 1973. 183
ΕφΘεσ 99/1971 Αρμ 1971.492
Εφαθ 27/1970 ΝοΒ 1970. 450
ΕφΠατρών 135/1969 ΑρχΝ 1969.645
Εφαθ 1500/1955 ΝοΒ 1958. 872